

WALKA Z DOPINGIEM W PRAWIE MIĘDZYNARODOWYM I UNII EUROPEJSKIEJ

Wstęp

Przedmiotem tej pracy jest problem dopingu w sporcie w ujęciu prawa międzynarodowego oraz prawa Unii Europejskiej. Temat podjęty został w szczególnym momencie, na krótko przed rozpoczęciem dwóch wielkich europejskich i światowych wydarzeń sportowych: Mistrzostw Europy w piłce nożnej Euro 2016 oraz Igrzysk Olimpijskich w Rio de Janeiro. Gorący okres oczekiwania na emocje związane z obserwowaniem rywalizacji najlepszych zawodników świata zawsze skłania do refleksji nad kierunkiem, w jakim zmierza sport XXI wieku.

Perspektywy niestety nie są najlepsze. Coraz rzadziej chodzi w sporcie o udowodnienie sobie i innym, do czego jesteśmy w stanie dojść ciężką pracą i wyrzeczeniami, a zbyt często głównym motorem do działania stają się nagrody finansowe, kontrakty reklamowe i sława. Niewiele ma to wspólnego z duchem *fair play*, będącym podstawą uczciwej rywalizacji.

To właśnie profesjonalizacja i komercjalizacja współczesnego sportu doprowadziła do eskalacji zjawiska dopingu, które przy obecnym rozwoju nauki i techniki wydaje się być nie do zatrzymania. Mimo to obserwujemy coraz dalej idące wysiłki środowiska międzynarodowego zmierzające do zwalczania, a przynajmniej ograniczenia, tego niebezpiecznego procederu nie tylko niszczącego obraz sportu, ale przede wszystkim mającego negatywny wpływ na zdrowie sportowców.

Celem niniejszej pracy jest analiza funkcjonowania światowego systemu antydopingowego pod kątem jego zalet oraz ewentualnych niedociągnięć. Zbadane zostaną kierunki, w jakich zmierza współczesny system antydopingowy w kontekście oceny skuteczności i efektywności przyjętych rozwiązań, także na poziomie Europy – w UE.

Pierwszy rozdział ma na celu przedstawienie podstawowych zagadnień prawnych związanych z omawianą materią, począwszy od ewolucji dopingu, do jego penalizacji na podstawie aktów prawnych i dokumentów przyjmowanych w skali międzynarodowej. Dalej omówione zostanie pojęcie dopingu wypracowane w ramach wskazanych wcześniej aktów, a na końcu przybliżone zostaną dane statystyczne dotyczące analizowanego zjawiska.

Drugi rozdział stanowić będzie prezentację systemu instytucjonalnego związanego z dopingiem. Przedstawione będą najważniejsze podmioty zaangażowane w walkę

z nieuczciwą rywalizacją sportową, ze Światową Agencją Antydopingową na czele, wraz z funkcjami przez nie pełnionymi. Wskazana zostanie także szczególna pozycja Unii Europejskiej, która coraz częściej przejawia aspiracje do odgrywania bardziej znaczącej roli w walce z dopingiem.

Ostatni rozdział służyć ma przybliżeniu w usystematyzowanej formie najważniejszych zasad wprowadzonych w ramach Światowego Programu Zwalczania Dopingu. Scharakteryzowane zostaną regulacje ustanawiające podstawowe prawa i obowiązki osób uczestniczących w sporcie, w kontekście ich proporcjonalności oraz przydatności do osiągnięcia założonego przez organizacje antydopingowe celu.

Zakończenie stanowić będzie przedstawienie pożądanego kierunku rozwoju światowego systemu antydopingowego. Zasygnalizowane zostaną możliwe rozwiązania, które powinny przyczynić się do poprawy skuteczności i efektywności organizacji zaangażowanych w walkę z dopingiem oraz wypracowanych przez nie rozwiązań.

1. Geneza zjawiska dopingiu – ewolucja, podstawy prawne, pojęcie

1.1. Droga do penalizacji zjawiska dopingiu

Zjawisko dopingiu towarzyszy społeczeństwu tak długo, jak towarzyszy mu sport. Po okresie starożytności, kiedy wykrycie stosowania dopingiu okrywało hańbą zarówno sportowca, jak i środowisko, z którego się wywodził, nastąpił okres, kiedy uznano stosowanie środków obecnie postrzeganych jako dopingujących za usprawiedliwione ułatwienie życia. Uzyskiwanie lepszych wyników dzięki stosowaniu wówczas jeszcze legalnych metod uznawane było za przekraczanie granic, jednak w pozytywnym sensie – jako przynoszące nowe rozwiązania i wspierające rozwój naukowy ludzkości. Szczególnie doping stosowany przez profesjonalnych sportowców traktowany był jako naturalny element treningu.

Pierwsze przypadki dopingiu odnotowywano już w VI i V wieku p.n.e. w Grecji. W czasach nowożytnych doping początkowo dotyczył wyścigów konnych, ale bardzo szybko wykorzystano go w rywalizacji ludzkiej. Do najpopularniejszych środków należały między innymi heroina i kokaina, których mieszanek nazywano „napędzającą”. Pierwszy znany sportowiec został przyłapany na dopingiu w 1865 r., natomiast według wielu źródeł pierwszy przypadek śmiertelny odnotowano w 1886 r., kiedy to brytyjski kolarz, Arthur Linton, prawdopodobnie przedawkował eter podczas kolarskiego wyścigu z Bordeaux do Paryża¹.

Pierwszą organizacją, która zajęła się zwalczaniem dopingiu w sposób zorganizowany, była Międzynarodowa Amatorska Federacja Lekkiej Atletyki, później przekształcona w Międzynarodowe Stowarzyszenie Federacji Lekkoatletycznych. W 1928 r. podczas konferencji w Amsterdamie po raz pierwszy zakazano w sposób formalny stosowania wszelkiego rodzaju środków uznawanych za doping farmakologiczny.

¹ D.M. Rosen, *Dope: A History of Performance Enhancement in Sports From Nineteenth Century to Today*, Westport 2008, s. 3.

W praktyce jednak oznaczało to jedynie obowiązek podpisania stosownego oświadczenia przez sportowców uczestniczących w zawodach organizowanych przez Federację, a jego prawdziwość nie była w żaden sposób sprawdzana².

Dopiero w 1960 r., kiedy duński kolarz, Knud Enemark Jensen, zmarł podczas wyścigu w trakcie Igrzysk Olimpijskich w Rzymie, a sekcja zwłok wykazała obecność amfetaminy – przez sportowców nazywanej „tabletką wigoru” – dostrzeżono potrzebę większego zaangażowania władz organizacji sportowych w walkę z dopingiem i powszechnego stosowania testów dopingowych³. W 1966 r. do Międzynarodowego Stowarzyszenia Federacji Lekkiej Atletyki przyłączyły się Międzynarodowa Federacja Piłki Nożnej, Międzynarodowa Unia Kolarska oraz Międzynarodowy Komitet Olimpijski⁴.

Pierwszym państwem, które wprowadziło prawną regulację dotyczącą dopingu, była w 1963 r. Francja. Pozostałe kraje również zaangażowały się w próby rozwiązania problemu, jednak przez długi czas większość odpowiedzialności w tym zakresie spoczywała na Radzie Europy⁵.

W latach zaciętej rywalizacji pomiędzy krajami tzw. bloku wschodniego z ZSRR na czele a Stanami Zjednoczonymi, to niestety państwo bardzo często zmuszało sportowców do sięgania po doping, wykorzystując wpływ tamtych czasów na mentalność młodych sportowców, dla których uprawianie sportu było jedyną szansą na lepsze życie czy opuszczenie kraju. Sportowa „zimna wojna” przypada na lata 1974–1989. Symbolem tamtych czasów stały się pływaczki NRD, które z powodu stosowania testosteronu budową przypominały mężczyzn, często miały problemy z zachodzeniem w ciążę, a ich rozwój płciowy – jak stwierdzono w badaniach – bardzo często zatrzymywał się na poziomie młodych dziewczynek. Badania przeprowadzone przez niemieckich historyków wykazały, że to partia rządząca, Socjalistyczna Partia Jedności Niemiec, opracowała specjalny system dopingowania sportowców, proponując na swojej liście sportowców objętych programem precyzyjne dawki, które powinny być stosowane u każdego z nich. Pewnego rodzaju fenomenem jest to, że od 1974 r. w NRD stosowano przymusowy doping, współpracując z trenerami, ale i funkcjonariuszami państwowymi. Młodzi sportowcy często nie byli informowani o tym, że poddawani są dopingowi, żyli w przekonaniu, że zażywają zwykłe suplementy diety. Dla celów wspomnianego wcześniej raportu opublikowanego przez Uniwersytet Humboldta w Berlinie przeprowadzono rozmowy z 52 sportowcami. Oprócz najczęściej występujących po latach stosowania dopingu problemów z psychiką oraz chorób nowotworowych szczególnie dobitnie o szkodliwości dopingu świadczy to, że aż 11% mężczyzn uwzględnionych w raporcie ze względu na zachwianą gospodarkę hormonalną znajduje się w grupie ryzyka, jeśli chodzi o raka piersi, normalnie u mężczyzn niewystępującego. Wartym uwagi faktem jest również to, że skutki stosowania dopingu są odczuwalne nie tylko przez sportowców, ale i przez ich

² S. Fundowicz, *Prawo sportowe*, Warszawa 2013, s. 217.

³ Technische Universität München, *Historia dopingu*, <http://www.doping-prevention.sp.tum.de/pl/doping-in-general/history-of-doping.html>, [dostęp: 27.05.2015 r.].

⁴ Światowa Agencja Antydopingowa, *A brief history of anti-doping*, <https://www.wada-ama.org/en/who-who-are/a-brief-history-of-anti-doping>, [dostęp: 27.05.2015 r.].

⁵ *Ibidem*.

potomków⁶. Dziś kwestia nieuprawnionej ingerencji państwa w przygotowanie fizyczne sportowców dalej pozostaje nierozwiązana, ale coraz częściej wychodzące na jaw deformacje, choroby czy nawet przypadki śmiertelne stają się przyczyną występowania sportowców do sądu z żądaniem odszkodowań.

Niestety dopiero w latach 90. XX w. dostrzeżono potrzebę utworzenia niezależnej organizacji, która kompleksowo zajmie się problemem walki z dopingiem. W lutym 1999 r. w Lozannie odbyła się Pierwsza Światowa Konferencja na temat Doping w Sporcie, w rezultacie której w tym samym roku powstała Światowa Agencja Antydopingowa.

1.2. Konwencja Antydopingowa Rady Europy

Pierwszym w kolejności chronologicznej powszechnie obowiązującym dokumentem poświęconym walce z dopingiem jest Konwencja Antydopingowa Rady Europy sporządzona w Strasburgu 16 listopada 1989 r., w Polsce obowiązująca od 1 listopada 1990 r. W preambule dokumentu sport uznano za ważny element ochrony zdrowia, wychowania moralnego, a także fizycznego. Zwrócono uwagę na szkodliwy wpływ doping na zdrowie sportowców, a także na przyszłość sportu, podkreślając, że zjawisko to stoi w sprzeczności z zasadami etycznymi i wartościami moralnymi chronionymi przez Kartę Olimpijską, Międzynarodową Kartę Sportu i Wychowania Fizycznego UNESCO i Rezolucję (76)41 Komitetu Ministrów Rady Europy, określanej jako „Europejska karta sportu dla wszystkich”⁷. Podkreślono istotność harmonizacji rozwiązań wprowadzanych przez konwencję z obowiązującymi regulacjami międzynarodowych organizacji sportowych. Przywołano również wcześniejsze dokumenty stworzone przez Radę Europy – rezolucję nr 1 oraz rezolucję (67)12 o doping sportowców, a także zalecenia: w sprawie doping w sporcie, w sprawie Europejskiej Karty Antydopingowej, w sprawie przeprowadzania poza zawodami bez uprzedzenia kontroli antydopingowej oraz w sprawie doping⁸.

Istotnym elementem konwencji jest protokół dodatkowo dołączony do niej w 2002 r. przez Komitet Ministrów Rady Europy. Wprowadził on dwa ważne elementy. Po pierwsze, wzajemność uznawania wyników kontroli antydopingowych przeprowadzanych przez laboratoria posiadające certyfikat ISO, a po drugie – uznanie kompetencji Światowej Agencji Antydopingowej oraz innych organizacji sprawujących kontrolę nad stosowaniem doping u działających w imieniu Agencji i sprawujących kontrolę poza zawodami.

1.3. Międzynarodowa Konwencja o zwalczaniu doping w sporcie

Kolejnym istotnym dokumentem jest Międzynarodowa konwencja o zwalczaniu doping w sporcie, sporządzona w Paryżu 19 października 2005 r. podczas Konferencji Generalnej Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Oświaty, Nauki i Kultury (UNESCO). W preambule aktu odwołano się do zadań, które postawiło przed sobą UNESCO – „wspie-

⁶ G. Spitzer i inni, *Doping in Deutschland von 1950 bis heute aus historisch – soziologischer im Kontext etischer Legitimation*, www.akademie-sge.de/wp-content/uploads/2013/09/Zusammenfassender_Bericht_WWU_HU.pdf, [dostęp: 30.05.2015 r.].

⁷ Konwencja Antydopingowa z dnia 16 listopada 1989 r., (Dz. U. z 2001 r. Nr 15, poz. 149).

⁸ *Ibidem*.

ranie pokoju i bezpieczeństwa poprzez popieranie międzynarodowej współpracy w dziedzinie edukacji, kultury i nauki”⁹, a także powołano się na międzynarodową ochronę praw człowieka. Przywołano również wcześniejszą rezolucję 58/5 Zgromadzenia Generalnego Narodów Zjednoczonych dotyczącą sportu jako propagowania edukacji, zdrowia, rozwoju i pokoju. Tak jak w Konwencji Antydopingowej, która zostaje wspomniana w akcie jako podstawowe narzędzie walki z dopingiem z racji swojego statusu prawa międzynarodowego publicznego, odwołano się do wpływu sportu na wspieranie międzynarodowego pokoju. Podkreślono, że doping stanowi niebezpieczeństwo dla zdrowia sportowców oraz narusza zasadę *fair play*, będąc oszustwem przeciwko rywalizacji sportowej. Tak jak w pozostałych aktach zwrócono uwagę na znaczenie współpracy międzynarodowej pomiędzy państwami, a także organizacjami sportowymi oraz harmonizacji wprowadzanych rozwiązań jako niezbędnego warunku efektywnej walki z dopingiem.

1.4. Światowy Kodeks Antydopingowy i jego szczególny status prawny jako źródła walki z dopingiem

Jak już wcześniej wspomniano, 10 listopada 1999 r. w Lozannie utworzono Światową Agencję Antydopingową (WADA). W 2003 r. powstał najważniejszy dokument tej organizacji – Światowy Kodeks Antydopingowy (Kodeks). Stanowi on podstawę dla funkcjonowania Światowego Programu Zwalczania Doping w Sporcie. Pomimo niewątpliwiej istotności Kodeksu dla skuteczności walki z dopingiem jego obowiązywanie jako wiążącego dokumentu sprawiało od początku trudności, a i dziś jego status prawny przez niektóre podmioty zaangażowane w walkę z dopingiem uznawany jest za nie w pełni satysfakcjonujący.

Aby dokładnie zrozumieć, na czym polega problematyczność kwalifikacji prawnej Światowego Kodeksu Antydopingowego, należy dokładnie przeanalizować charakter prawny całego systemu antydopingowego. Wielu autorów określa go, nawiązując do art. 24.2 omawianego aktu, jako autonomiczny, ponadnarodowy porządek prawny – prywatny system tworzenia prawa, który jest niezależny od krajowego porządku prawnego¹⁰. WADA, która stworzyła Światowy Kodeks Antydopingowy, jest niezależną fundacją utworzoną na podstawie prawa szwajcarskiego. Do innych prywatnych podmiotów tworzących system antydopingowy należą także między innymi Międzynarodowy Komitet Olimpijski, narodowe komitety olimpijskie, międzynarodowe federacje sportowe, narodowe federacje sportowe, narodowe agencje antydopingowe oraz sportowcy. Światowy Kodeks Antydopingowy stanowi jeden z elementów tzw. *lex sportiva*, harmonizując procedury antydopingowe w międzynarodowym sporcie¹¹. Kodeks obowiązuje na zasadzie umowy, którą związane są: Międzynarodowy Komitet Olimpijski, międzynarodowe federacje sportowe i narodowe agencje antydopingowe oraz inne podmioty prywatne

⁹ Międzynarodowa konwencja o zwalczaniu doping w sporcie z dnia 19 października 2005 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 142, poz. 999).

¹⁰ P. Havernik, *On specific regulation on doping in sport*, „The Lawyer Quarterly”, <http://www.ilaw.cas.cz/tlq/index.php/tlq/article/view/61/51>, s. 45, [dostęp: 9.03.2016 r.].

¹¹ M.F. Mazzucco, *Lex Sportiva and the Regulation of Doping in International Sport*, Victoria 2010 r., s. 2.

podlegające wcześniej wymienionym na zasadzie hierarchicznego podporządkowania. Za przykład mogą posłużyć tu narodowe federacje sportowe, które mają obowiązek stosować się do reguł narzuconych przez Światowy Kodeks Antydopingowy, jeśli chcą być członkami międzynarodowych federacji sportowych. Także państwa, podpisując Międzynarodową konwencję o zwalczaniu dopingu w sporcie, zobowiązały się do ułatwienia wdrażania i egzekwowania zapisów Kodeksu. Zatem żadne państwo będące stroną Międzynarodowej Konwencji nie może wprowadzić do swojego porządku prawnego przepisów sprzecznych z Kodeksem – łamałoby wtedy swoje zobowiązania międzynarodowe. Istotny jest jednak fakt, że takiemu państwu nie groziłyby w związku z tym żadne konsekwencje prawne. Zagrożone byłoby jednak dopuszczenie go do udziału w Igrzyskach Olimpijskich.

Okres obowiązywania Kodeksu można zatem podzielić na dwa etapy oddzielone od siebie momentem wejścia w życie Międzynarodowej konwencji UNESCO o zwalczaniu dopingu w sporcie. Przed jej wejściem w życie Kodeks stanowił prawo wewnętrzne Światowej Agencji Antydopingowej, wiążące bezpośrednio członków Ruchu Olimpijskiego – międzynarodowe federacje sportowe oraz narodowe komitety olimpijskie, a pośrednio narodowe federacje sportowe jako członków federacji międzynarodowych. Państwa nie były związane zapisami Kodeksu, w związku z funkcjonowaniem Światowej Agencji Antydopingowej jako fundacji prawa szwajcarskiego, a nie organizacji międzyrządowej. Po wejściu w życie Międzynarodowej konwencji UNESCO o zwalczaniu dopingu w sporcie obowiązywanie Kodeksu w ramach międzynarodowych federacji sportowych i narodowych komitetów olimpijskich nie zmieniło się – dalej obowiązuje w pełnym zakresie. Niewielką różnicę można zaobserwować w obowiązywaniu Kodeksu na poziomie państw. Kodeks został włączony do konwencji jako dodatek i pomimo że wciąż nie można mówić o jego pełnej mocy wiążącej wobec państw, to często jego oddziaływanie określa się jako „miękkie obowiązywanie”¹². Konwencja przejęła wiele zapisów Kodeksu i nałożyła na państwa obowiązek ich przestrzegania, a także nakłania państwa do zharmonizowania swoich działań z jego postanowieniami. Jednak, tak jak wcześniej wspomniano, niezastosowanie się do wymogów Kodeksu będzie pociągało za sobą konsekwencje jedynie na gruncie sportowym¹³.

Pomimo braku prawnie wiążącego charakteru Światowego Kodeksu Antydopingowego nie sposób nie wspomnieć o nim przy omawianiu podstaw walki z dopingiem. Wiele krajów brało udział w jego tworzeniu, a jego postanowienia, pomimo braku formalnego zobowiązania, zostały w dużej mierze wdrożone do porządków prawnych państw.

¹² Komisja do zwalczania dopingu w sporcie, Implementacja Światowego Kodeksu Antydopingowego do prawa polskiego i współpraca Komisji do Zwalczania Dopingu w Sporcie z polskimi związkami sportowymi, http://www.anty doping.pl/plik/2009/File/2009/01/prezentacja_nr_1.pdf, [dostęp: 1.10.2015 r.].

¹³ *Ibidem*, s. 2.

1.5. Ewolucja pojęcia dopingu

Samo pojęcie dopingu ma nie do końca jasną genezę, jednak najbardziej rozpoznana teoria łączy je ze słowem *dop* oznaczającym skórki winogrona używane do przygotowywania napoju alkoholowego, który w założeniu miał zwiększyć siłę i wytrzymałość wojowników przed bitwą. Słowo to zostało przetransportowane do języka holenderskiego jako *doop*, gdzie oznacza chrzest, wiązany często z pobudzeniem. W języku flamandzkim natomiast, będącym odmianą języka niderlandzkiego, to samo słowo oznacza lepka substancję mogącą służyć jako smar, a także środek pobudzający¹⁴.

Po raz pierwszy definicja dopingu zagościła w słowniku w 1889 r., opisując go jako mieszaninę opium i narkotyków przeznaczoną dla koni. Definicję dopingu zaproponował również Komitet Edukacji Pozaszkolnej Rady Europy w 1963 r. Zgodnie z nią za doping można było uznać zażywanie przez zdrowego człowieka jakichkolwiek substancji niewystępujących normalnie w organizmie lub substancji fizjologicznych wprowadzonych do organizmu w anormalnych, wysokich dawkach lub w anormalny sposób w celu zwiększenia wydolności organizmu podczas zawodów sportowych w sztuczny i nieuczciwy sposób. Kolejną definicję zaprezentowano w 1984 r. podczas Konferencji Europejskiej, gdzie za doping uznano zażywanie substancji zabronionych, które stanowiło naruszenie zasad organizacji sportowych. Konwencja Antydopingowa Rady Europy z 1989 r. definiowała doping jako podawanie sportowcom lub stosowanie przez nich farmakologicznych substancji dopingujących lub metod dopingujących. Następną definicję przedstawił Międzynarodowy Komitet Olimpijski, uznając za doping podanie lub zastosowanie przez sportowców jakiegokolwiek substancji obcej dla organizmu lub jakiegokolwiek fizjologicznej substancji użytej w nieprawidłowej dawce lub niefizjologiczną drogą w zamiarze podwyższenia w sztuczny, czyli nieuczciwy, sposób zdolności wysiłkowej podczas zawodów¹⁵.

Obecnie najważniejszym dokumentem dla walki z dopingiem jest Światowy Kodeks Antydopingowy, w którym w 2003 r. po raz pierwszy zdefiniowano w sposób jednolity i powszechnie przyjęty pojęcie dopingu. W artykule pierwszym jako doping określa się „wystąpienie jednego lub więcej naruszeń regulaminu antydopingowego określonych w Artykułach 2.1 do 2.10. Kodeksu”¹⁶. Pierwszym w kolejności i najczęściej kojarzonym z pojęciem dopingu naruszeniem jest obecność substancji zabronionej lub jej metabolitów czy markerów w próbce fizjologicznej pobranej od sportowca. Co ważne, to sportowiec jest odpowiedzialny za każdą substancję wykrytą w jego organizmie. Nie jest konieczne wykazanie winy, zamiaru, zaniedbania czy intencjonalnego użycia substancji¹⁷. Z drugiej jednak strony zgodnie z art. 10.2.3 przy wymierzaniu kary ustalany jest stopień winy zawodnika. Ma to na celu zróżnicowanie wymiaru kary dla zawodników, którzy stosowali doping ze świadomością, że łamią przepisy antydopingowe lub istnieje

¹⁴ S. Fundowicz, *op. cit.*, s. 219.

¹⁵ Technische Universität München, *Definicja dopingu*, <http://www.doping-prevention.sp.tum.de/pl/doping-in-general/doping-definition.html>, [dostęp: 18.05.2015 r.].

¹⁶ Światowa Agencja Antydopingowa, *Światowy Kodeks Antydopingowy z 2015 roku*, wersja polska, art. 1.

¹⁷ *Ibidem*, art. 2.1.

poważne ryzyko, że przepisy te zostaną złamane, oraz dla tych sportowców, którzy są w stanie wykazać, że substancja została użyta poza zawodami, bez zamiaru oszustwa. Istotne znaczenie będzie tu miało pojęcie zawodów. Zgodnie z definicją zamieszczoną w załączniku nr 1 do Światowego Kodeksu Antydopingowego za zawody uznane będą: „Jeden wyścig, mecz, gra lub jeden konkurs sportowy. [...] W przypadku wyścigów etapowych lub innych konkursów sportowych, w których nagrody przyznawane są codziennie lub w pewnych odstępach czasu, różnicę między zawodami a wydarzeniem sportowym określają przepisy odpowiedniej federacji międzynarodowej”¹⁸. O ile w przepisach nie podano precyzyjnie dawki, której obecność będzie uznana za złamanie przepisów antydopingowych, za ich naruszenie uznaje się obecność jakiegokolwiek ilości substancji zabronionej w organizmie.

Kolejnym penalizowanym zachowaniem jest użycie lub próba użycia przez sportowca substancji zabronionej lub metody zabronionej. Jak stwierdza się w komentarzu do art. 2.2 Światowego Kodeksu Antydopingowego, użycie lub próbę użycia przez sportowca substancji zabronionej lub metody zabronionej można stwierdzić przy użyciu „dowolnych rzetelnych metod”¹⁹. Może to być zatem przyznanie się zawodnika czy zeznanie świadka. Tak samo jak w przypadku art. 2.1, także tutaj to na zawodniku ciąży obowiązek niedopuszczenia do wprowadzenia do jego organizmu substancji zabronionej lub zastosowania metody zabronionej. Nie jest konieczne wykazanie winy, zaniedbania czy świadomego użycia. Udowodnienie zamiaru będzie jednak konieczne przy oskarżeniu zawodnika o próbę użycia substancji lub metody zabronionej. Nie trzeba również udowadniać pozytywnego działania lub braku działania w wyniku użycia substancji lub metody zabronionej, istotny jest sam fakt ich użycia lub próby użycia²⁰.

Karane będzie także posiadanie substancji zabronionych i metod zabronionych, przy czym za uzasadnione można uznać posiadanie, jeśli można udowodnić, że substancje lub metody miały być przekazane innej osobie zgodnie z zaleceniem lekarza lub jeśli substancja używana jest do leczenia nagłych i wyjątkowych przypadków i znajduje się w posiadaniu lekarza²¹. Pozostałe artykuły Kodeksu uznają za zabronione:

- 1) „unikanie, odmowę lub niestawienie się w punkcie poboru”²²,
- 2) „naruszenie odpowiednich wymagań określających dostępność sportowca na badaniach poza zawodami. Dowolne trzy przypadki niezgłoszenia się na badania i/lub niedostarczenia informacji na temat miejsca pobytu zgodnie z Międzynarodowym standardem badań i śledztw w okresie dwunastu miesięcy przez zawodnika zakwalifikowanego do zarejestrowanej grupy zawodników”²³,
- 3) „manipulowanie lub próba manipulowania podczas dowolnej części kontroli dopingowej”²⁴,

¹⁸ *Ibidem*, s. 103.

¹⁹ *Ibidem*, s. 16.

²⁰ *Ibidem*, art. 2.2.

²¹ *Ibidem*, art. 2.6.

²² *Ibidem*, art. 2.3.

²³ *Ibidem*, art. 2.4.

²⁴ *Ibidem*, art. 2.5.

- 4) „handel lub próba handlowania dowolnymi substancjami zabronionymi lub metodami zabronionymi”²⁵,
- 5) „podawanie lub próba podawania sportowcowi podczas zawodów dowolnej substancji zabronionej lub metody zabronionej lub podawanie lub próba podawania sportowcowi poza zawodami dowolnej substancji zabronionej lub metody zabronionej, które są zabronione poza zawodami”²⁶,
- 6) „współdział”²⁷,
- 7) „zabroniony związek”²⁸.

W porównaniu do poprzedniej wersji Kodeksu z 2009 r., do nowej dodano dwa ostatnie punkty stanowiące o współdziałaniu oraz zabronionym związku. Szczególnie „zabroniony związek” może budzić wątpliwości co do tego, co uznamy za naruszenie wypełniające jego znamiona. Według komentarza WADA za zabroniony związek uznany będzie: „Związek zawodnika lub innej osoby podlegającej organizacji antydopingowej w ramach ich obowiązków zawodowych lub związanych ze sportem z dowolną osobą z personelu pomocniczego zawodnika, która:

2.10.1 jeżeli podlegając władzy organizacji antydopingowej, odbywa karę wykluczenia lub

2.10.2 jeżeli nie podlega władzy organizacji antydopingowej i gdy kara wykluczenia nie została nałożona w procesie zarządzania wynikami zgodnie z Kodeksem, została skazana lub w postępowaniu karnym, dyscyplinarnym lub dotyczącym odpowiedzialności zawodowej stwierdzono jej uczestnictwo w działaniu, które stanowiłoby naruszenie przepisów antydopingowych, gdyby przepisy zgodne z Kodeksem miały zastosowanie do takiej osoby [...],

2.10.3 jest przykrywką dla lub pośrednikiem osoby opisanej w Artykule 2.10.1 lub 2.10.2.”²⁹.

W praktyce oznacza to, że zawodnikom i innym osobom nie wolno pracować z trenerami, lekarzami lub innymi osobami z personelu pomocniczego, które naruszyły przepisy antydopingowe. To samo dotyczy osób, które zostały skazane w postępowaniu karnym lub na które nałożona została kara dyscyplinarna w związku z dopingiem.

Organizacja antydopingowa lub WADA musi powiadomić na piśmie zawodnika lub inną osobę o karze wykluczenia nałożonej na osobę z personelu pomocniczego zawodnika oraz o tym, jakie konsekwencje są z tym związane. Osoba z personelu pomocniczego zawodnika ma 15 dni na ewentualne przedstawienie organizacji antydopingowej wyjaśnień, w których wskaże, że kryteria opisane w art. 2.10.1 i 2.10.2 nie mają do niej zastosowania. Na zawodniku lub innej osobie spoczywa obowiązek udowodnienia, że związek nie ma charakteru zawodowego.

²⁵ *Ibidem*, art. 2.7.

²⁶ *Ibidem*, art. 2.8.

²⁷ *Ibidem*, art. 2.9.

²⁸ *Ibidem*, art. 2.10.

²⁹ *Ibidem*, art. 2.10.

Na definicji dopingu zawartej w Światowym Kodeksie Antydopingowym oparto art. 43 polskiej ustawy o sporcie z dnia 25 czerwca 2010 r., zgodnie z którą: „za doping uznaje się:

- 1) obecność substancji zabronionej lub jej metabolitów lub markerów w próbce fizjologicznej osoby uczestniczącej lub przygotowującej się do uczestnictwa we współzawodnictwie sportowym;
- 2) użycie, usiłowanie użycia, pomocnictwo lub podżeganie do użycia przez osobę uczestniczącą lub przygotowującą się do uczestnictwa we współzawodnictwie sportowym substancji zabronionej lub metody zabronionej;
- 3) posiadanie w związku z uczestnictwem lub przygotowaniem do uczestnictwa we współzawodnictwie sportowym substancji zabronionej lub przyrządów umożliwiających stosowanie metody zabronionej;
- 4) podanie lub usiłowanie podania substancji zabronionej oraz udział w przygotowaniu lub zastosowaniu metody zabronionej w związku z uczestnictwem lub przygotowaniem do uczestnictwa we współzawodnictwie sportowym;
- 5) utrudnianie lub udaremnianie kontroli dopingowej lub manipulowanie jej przebiegiem;
- 6) wprowadzanie do obrotu substancji zabronionych lub przyrządów umożliwiających stosowanie metody zabronionej albo uczestniczenie w takim obrocie³⁰.

Dalej w ustawie stwierdza się, że „dopingiem w sporcie nie jest zachowanie określone w ust. 1 pkt 1–4, jeżeli jest ono uzasadnione celem leczniczym, a zawodnik otrzymał zgodę Komisji do Zwalczenia Dopingu w Sporcie na stosowanie określonej substancji zabronionej lub metody zabronionej, a także zachowanie określone w ust. 1 pkt 6 w odniesieniu do produktów leczniczych dopuszczonych do obrotu na zasadach przewidzianych w ustawie z dnia 6 września 2001 r. – Prawo farmaceutyczne (Dz. U. z 2008 r. Nr 45, poz. 271 z późn. zm.)³¹.

Co ciekawe, nie tylko obecność substancji zabronionej w próbce lub próba użycia zabronionej substancji jest uznawana za doping. Również handel takimi substancjami czy niestawienie się na kontrolę antydopingową według definicji przyjętej przez międzynarodowe organy do walki z dopingiem, zaimplementowanej do polskiego porządku prawnego, będzie zawierało się w definicji dopingu.

1.6. Wyłączenia dla celów terapeutycznych

Międzynarodowy Standard Listy Substancji i Metod Zabronionych, o którym mowa w art. 2 Światowego Kodeksu Antydopingowego, jest aktualizowany co roku przez Światową Agencję Antydopingową i stanowi jeden z filarów Światowego Programu Antydopingowego. Aktualna wersja listy weszła w życie 1 stycznia 2016 r. Użycie substancji lub metody umieszczonej na liście kwalifikowane jest jako stosowanie dopingu.

Pomimo tego Światowy Kodeks Antydopingowy przewiduje tzw. wyłączenia dla celów terapeutycznych (ang. *Therapeutic Use Exemptions*), dzięki którym sportowiec

³⁰ Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 o sporcie, (t.j. Dz. U. z 2014 r., poz. 715).

³¹ *Ibidem*.

może stosować środki lub metody uznawane za doping, bez narażania się na zarzut nieuczciwości. Zgodnie z pkt 4.1 Międzynarodowego Standardu wyłączeń dla celów terapeutycznych obowiązującego od stycznia 2015: „Zawodnik może otrzymać zgodę na użycie dla celów terapeutycznych, jeżeli (i tylko jeżeli) potrafi wykazać, że spełniony został każdy z poniższych warunków:

- a) Dana substancja zabroniona lub metoda zabroniona jest potrzebna do leczenia ostrego lub przewlekłego schorzenia i jeżeli substancja zabroniona lub metoda zabroniona zostałyby wycofana w trakcie leczenia ostrego lub przewlekłego schorzenia zdrowie zawodnika uległoby znacznemu pogorszeniu.
- b) Istnieje bardzo małe prawdopodobieństwo, że użycie substancji zabronionej lub metody zabronionej w celach terapeutycznych przyczyni się do poprawienia wyników sportowych w stopniu wyższym niż poprawa, jakiej można by oczekiwać od zawodnika po powrocie do stanu zdrowia po zakończeniu leczenia ostrego lub chronicznego schorzenia.
- c) Nie istnieje rozsądna terapeutyczna alternatywa wobec substancji, która jest substancją zabronioną lub metody, która jest metodą zabronioną.
- d) Konieczność używania substancji, która jest substancją zabronioną lub metody, która jest metodą zabronioną, nie może wynikać, całkowicie lub częściowo, z wcześniejszego stosowania (bez TUE) substancji lub metody, która była zabroniona podczas takiego używania”³².

Wyłączenie dla celów terapeutycznych dla sportowców klasy krajowej wydaje narodowa organizacja antydopingowa, a dla sportowców klasy międzynarodowej federacja międzynarodowa, do której dany sportowiec należy.

Ciekawym rozwiązaniem jest wprowadzenie tzw. wyłączenia retroaktywnego. W tym wypadku zgoda na stosowanie zabronionego środka lub metody wydawana jest po stwierdzeniu przez laboratorium antydopingowe zastosowania niedozwolonych środków przez sportowca. Zgodnie z pkt 4.3 Międzynarodowego Standardu Wyłączeń dla Celów Terapeutycznych: „Zawodnik może otrzymać zgodę na używanie substancji zabronionej lub metody zabronionej w celach terapeutycznych ze skutkiem wstecznym (tzn. wsteczne TUE), jeżeli:

- a) Konieczne było leczenie natychmiastowe lub leczenie ostrego stanu chorobowego, lub
- b) Z powodu innych wyjątkowych okoliczności zawodnik nie miał wystarczającego czasu lub możliwości złożenia wniosku o wyłączenie dla celów terapeutycznych lub Komisja TUEC nie miała wystarczająco dużo czasu lub możliwości rozpatrzenia wniosku przed kontrolą antydopingową, lub
- c) Zgodnie z obowiązującymi przepisami zawodnik musiał lub mógł złożyć wniosek o wsteczne TUE, lub

³² Światowa Agencja Antydopingowa, *Światowy Kodeks Antydopingowy: Międzynarodowe standardy – Wyłączenia dla celów terapeutycznych z 2015 roku*, wersja polska, s. 14.

- d) WADA i organizacja antydopingowa, do której wniosek o wsteczne TUE zostało lub zostanie złożony, przyznają, że zgodnie z zasadą sprawiedliwości i uczciwości należy przyznawać wsteczne TUE”³³.

1.7. *Anti-Doping Testing Figures Report* – Raport dotyczący danych testowych

Zgodnie z art. 14.4 Światowego Kodeksu Antydopingowego organizacje antydopingowe mają obowiązek co najmniej corocznego publikowania ogólnych raportów statystycznych dotyczących przeprowadzanych przez nie kontroli antydopingowych, dostarczając przy tym kopię tych raportów do Światowej Agencji Antydopingowej. Agencja ma natomiast obowiązek również co najmniej raz w roku publikować raport podsumowujący informacje przesłane do Agencji przez organizacje antydopingowe. Każde z laboratoriów akredytowanych powinno przeprowadzić testy na co najmniej 3000 próbek w ciągu roku. Jeśli limit ten nie zostanie osiągnięty, Światowa Agencja Antydopingowa rozpoczyna wzmożoną kontrolę danej placówki.

Jednym z raportów przygotowywanych przez Światową Agencję Antydopingową jest *Anti-Doping Testing Figures Report*, w którym opracowywane są dane zbierane przez Światową Agencję Antydopingową od akredytowanych laboratoriów. W raporcie uwzględnia się liczbę przebadanych przez laboratoria próbek krwi oraz moczu, w ilu z tych próbek znalazły się wyniki wskazujące na użycie substancji zabronionej (*Adverse Analytical Findings*), a w ilu wyniki nie są jednoznaczne i wymagają dalszego przebadania (*Atypical Findings*). Wyniki uwzględniają zarówno testy przeprowadzane podczas zawodów, jak i poza nimi.

Aktualny raport z 2014 r. uwzględnia wyniki przekazane przez 32 laboratoria akredytowane oraz 3 dodatkowe laboratoria, których zadaniem było wykonywanie testów krwi w ramach tworzenia paszportów biologicznych.

Według raportu w roku 2014 przebadano łącznie 283 304 próbki, w tym 186 723 w ramach sportów olimpijskich, z czego 3153 wskazało na obecność substancji zabronionej w organizmie sportowca, a 713 wymagało dalszego przebadania. W porównaniu z rokiem poprzednim przebadano o 15 000 więcej próbek, ale wykryto przy tym o 0,85% mniej przypadków obecności substancji zabronionych lub substancji, które wymagają dalszego przebadania³⁴. Warto zaznaczyć, że jeden wynik nie jest równoznaczny z jednym przebadanym sportowcem.

Stwierdzenie w badaniu obecności substancji zabronionej albo niejednoznaczniego wyniku, który powoduje konieczność ponownego przebadania próbki nie jest jednoznaczne z naruszeniem reguł antydopingowych. Sportowiec, u którego wykryto nieprawidłowości w badanej próbce, może bowiem mieć pozwolenie na stosowanie danej substancji lub uzyskać je już po stwierdzeniu jej obecności. Aby uzyskać pełny obraz dotyczący naruszeń przepisów antydopingowych, należy sięgnąć do raportu, w którym

³³ *Ibidem*, s. 14 i 15.

³⁴ Światowa Agencja Antydopingowa, *2014 Anti-Doping Testing Figures Report*, 2014, https://wada-main-prod.s3.amazonaws.com/wada_2014_anti-doping-testing-figures_full-report_en.pdf, [dostęp: 12.07.2015 r.].

zebrano statystyki dotyczące już potwierdzonych nieprawidłowości – *Anti-Doping Rule Violations Report*.

1.8. *Anti-Doping Rule Violations Report* – Raport dotyczący naruszenia reguł antydopingowych

Aby ocenić dokładnie skalę zjawiska dopingu, należy sięgnąć do raportu dotyczącego naruszenia reguł antydopingowych (*Anti-Doping Rule Violations Report*). Po raz pierwszy wydano go w lipcu 2015 r. Statystyki zaprezentowane w raporcie podzielone są na dwie grupy – prezentujące tzw. analityczne naruszenie reguł antydopingowych i nieanalityczne naruszenie reguł antydopingowych. Pierwszy rodzaj wiąże się z naruszeniem art. 2.1. Światowego Kodeksu Antydopingowego, czyli obecności substancji zabronionej lub jej metabolitów lub markerów w próbce fizjologicznej sportowca i dotyczy jedynie sportowców. Dane raportu uwzględniają tutaj wyniki badań próbek dostarczonych do laboratoriów akredytowanych Światowej Agencji Antydopingowej pomiędzy 1 stycznia a 31 grudnia 2013 r. Drugi rodzaj naruszeń może dotyczyć zarówno sportowców, jak i zespołu wspierającego sportowca – trenerów, lekarzy, menadżerów, agentów itp., a dochodzi do nich w razie złamania reguł z art. 2.2. do 2.8. Światowego Kodeksu Antydopingowego. W raporcie uwzględniono te nieanalityczne naruszenia, które wyszły na jaw w 2013 r. Raport nie uwzględnia natomiast szczegółowych danych dotyczących zastosowanych sankcji ze względu na indywidualność każdej sytuacji, faktów oraz okoliczności w niej zaistniałych. Uznano, że opublikowanie danych bez uwzględnienia kontekstu sprawy mogłoby prowadzić do mylnych interpretacji.

Zgodnie z danymi zaprezentowanymi w raporcie w 2013 r. przebadano łącznie 207 513 próbek, z czego 2540 wykazało wynik pozytywny. Łącznie 1687 przypadków dopingu zostało potwierdzonych, a więc jedynie 66% przypadków dających wynik pozytywny faktycznie zostało ostatecznie zakwalifikowanych jako doping. 223 przypadki, a więc 9%, pochodziło od sportowców posiadających wyłączenie dla celów terapeutycznych. Z pośród próbek potwierdzających stosowanie dopingu 330 pochodziło od kobiet, a 1357 od mężczyzn. Doping wykryto u sportowców reprezentujących 112 narodowości, w 84 dyscyplinach. Jeżeli chodzi o nieanalityczne naruszenie reguł antydopingowych, wykryto 266 takich przypadków. Naruszeń tych dokonali reprezentanci 44 narodowości w 37 sportach³⁵.

Łącznie zatem wykryto 1953 przypadki naruszenia reguł antydopingowych. Reguły złamali przedstawiciele 115 narodowości w 89 dyscyplinach³⁶.

1.9. Doping w statystykach według *The Anti -Doping Database*

Według danych przedstawionych przez *The Anti-Doping Database* najbardziej skażonym dopingiem sportem jest lekkoatletyka, gdzie w przeciągu ostatnich 10 lat aż

³⁵ Światowa Agencja Antydopingowa, *2013 Anti-Doping Rule Violations (ADRVs) Report*, 2015, <https://wada-main-prod.s3.amazonaws.com/wada-2013-adrv-report-en.pdf>, [dostęp: 12.07.2015 r.].

³⁶ *Ibidem*.

1234 sportowców zostało przyłapanych na dopingu. Kolejne miejsca na liście zajmuje podnoszenie ciężarów (729 sportowców) oraz kolarstwo (644 sportowców). Pośród sportów z niechlubnej pierwszej dziesiątki możemy znaleźć również rugby, baseball, ale i jazdę konną.

Jeśli chodzi o środki, po które najczęściej sięgają sportowcy, to stanazolol jest najbardziej popularnym z nich. Drugie miejsce zajmują substancje, których nazwy krajowe organizacje antidopingowe nie ujawniły. Testosteron i EPO, najbardziej „medialne” środki dopingujące, znalazły się dopiero na 7. i 8. miejscu.

Zajmujący się analizowaniem danych o stosowanym dopingu statystycy określili także, w jakich państwach przyłapano najwięcej nieuczciwych sportowców. Pierwsze miejsce zajęły Indie, z 513 przypadkami wykrytego dopingu. Druga na liście znalazła się Rosja z 496 przypadkami, a trzecie Stany Zjednoczone z 433 przypadkami. W pierwszej dziesiątce znajdziemy również: Włochy, Czechy, Francję, Australię, Wielką Brytanię, Południową Afrykę oraz Brazylię³⁷.

Jak można łatwo wywnioskować zarówno z raportów przedstawianych przez WADA, jak i analiz dokonywanych przez podmioty prywatne, dopingu w sporcie nie możemy uznać za zjawisko marginalne. W mediach wielokrotnie pojawiały się wypowiedzi czynnych sportowców, którzy przyznawali, że w dzisiejszych czasach ciężko znaleźć zawodnika, który nigdy w swojej karierze nie stosował środków dopingujących. Coraz częściej słyszymy o atletach będących wzorem do naśladowania dla młodszych pokoleń aspirujących do sukcesów sportowych, których legenda upada pod ciężarem nie tylko poważnych oskarżeń, ale i udowodnionych przypadków sięgania przez nich po niedozwolone wspomaganie. Istnieją jednak także sportowcy, którzy do sukcesów sportowych chcą dojść ciężką pracą na treningach, a zawodników wspomagających się sztucznymi substancjami i metodami uważają za oszustów. Z jednej strony mamy zatem sportowców wspomaganych przez coraz lepiej rozwijający się przemysł dopingowy, nierzadko wspierany także przez państwo nie tylko tuszujące ewentualne przypadki dopingu, ale i aktywnie biorące udział w jego rozwoju, a z drugiej sportowców, którzy wciąż wierni są zasadzie *fair play*, którzy mogą liczyć na zaangażowanie środowisk, którym zależy na czystości sportu, światowych oraz krajowych organizacji antidopingowych, a także od stosunkowo niedawna Unii Europejskiej.

2. Wymiar instytucjonalny walki z dopingiem

2.1. Międzynarodowy Komitet Olimpijski – status prawny, struktura organizacyjna, kompetencje

Kluczową inicjatywą dla rozwoju sportu profesjonalnego w obecnym kształcie był projekt jednej z najbardziej znanych postaci w historii sportu, barona Pierra de Coubertina, dotyczący przywrócenia Igrzysk Olimpijskich. Niemożliwe jednak wydawało się

³⁷ The Anti-Doping Database, *Doping stats last ten years* <http://www.dopinglist.com/?action=news&news=article&id=316>, [dostęp: 15.05.2015 r.].

podołanie wyzwaniu przygotowania tego wydarzenia od strony technicznej bez wyspecjalizowanego w tym kierunku podmiotu. W 1894 r. w Paryżu zwołano Międzynarodowy Kongres dla Wskrzeszenia Igrzysk Olimpijskich, w wyniku którego powołano do życia instytucję, która zajęłaby się organizacją tej wielkiej imprezy – Międzynarodowy Komitet Olimpijski (MKOl)³⁸. W ten sposób powstał niespotykany do tej pory w tak ogromnej skali ruch społeczny zwany Ruchem Olimpijskim, którego głównym zadaniem miało być przywrócenie na poziom międzynarodowy rywalizacji pomiędzy narodami na zasadzie równości oraz w duchu *fair play*.

Zgodnie z Kartą Olimpijską w skład Ruchu Olimpijskiego wchodzi: Międzynarodowy Komitet Olimpijski, międzynarodowe federacje sportowe oraz narodowe komitety olimpijskie. Dodatkowo Ruch Olimpijski zrzesza także komitety organizacyjne Igrzysk Olimpijskich, krajowe związki sportowe, kluby, a także sportowców, sędziów, trenerów oraz oficjeli. Za cel, dla którego osiągnięcia powołany został Ruch Olimpijski, uznano wkład w budowanie pokoju oraz lepszego świata poprzez edukację młodzieży w ramach sportu w zgodzie z ideą olimpijską i jej wartościami.

Międzynarodowy Komitet Olimpijski działa na podstawie Karty Olimpijskiej. Zgodnie z tym dokumentem Komitet jest „organizacją międzynarodową, pozarządową, nienastawioną na zysk, zarejestrowaną na czas nieokreślony, będącą osobą prawną o statusie stowarzyszenia, uznaną przez Radę Federacji Szwajcarskiej zgodnie z umową zawartą w dniu 11 listopada 2000 roku”³⁹. Poza MKOl Ruch Olimpijski tworzą międzynarodowe federacje sportowe oraz narodowe komitety olimpijskie. W ramach jednego sportu MKOl uznaje tylko jedną międzynarodową federację, a w ramach jednego państwa jeden narodowy komitet olimpijski. Żeby narodowy komitet olimpijski mógł zostać uznany przez MKOl, musi zrzeszać wszystkie narodowe federacje sportowe uznane przez międzynarodową federację sportową. Siedzibą Komitetu jest szwajcarska Lozanna, która uzyskała tytuł stolicy olimpijskiej.

Członkami MKOl są osoby fizyczne w liczbie nieprzekraczającej 115. Większość członków stanowią osoby niepełniące w MKOl oficjalnych funkcji. Istotnym wymogiem przy obsadzie tego grona jest zakaz pełnienia funkcji jednocześnie przez dwie osoby posiadające obywatelstwo tego samego kraju. Kolejnych 15 członków wybierają spośród siebie aktywni sportowcy. Prawo wyboru po 15 członków Komitetu mają także międzynarodowe federacje sportowe oraz narodowe komitety olimpijskie lub światowe bądź kontynentalne stowarzyszenia. Wśród kandydatów na członków mogą znaleźć się osoby powyżej 18. roku życia będące: aktywnymi zawodnikami, osobami na stanowisku prezydenta w proponującej organizacji lub pełniącymi w niej kierowniczą funkcję wykonawczą lub osobami niezależnymi. Każda kandydatura musi zostać poddana weryfikacji i ocenie przez Komitet Nominacji, a wybór takiej osoby musi być przedstawiony Sesji przez Komitet Wykonawczy MKOl. Kadencja członka MKOl wynosi 8 lat, przy czym możliwe są reelekcje⁴⁰.

³⁸ Karta Olimpijska z 2 sierpnia 2015 r., s. 13, http://www.olympic.org/Documents/olympic_charter_en.pdf, [dostęp: 20.02.2016 r.].

³⁹ *Ibidem*, s. 32.

⁴⁰ *Ibidem*, s. 35.

Podczas ceremonii przyjęcia do grona członków MKOl nowo przyjęci działacze składają przysięgę, w której zobowiązują się jak najlepiej służyć Ruchowi Olimpijskiemu, stać na straży zasad określonych w Karcie Olimpijskiej, pozostawać niezależnymi od jakichkolwiek wpływów politycznych lub komercyjnych oraz walczyć z wszelkimi formami dyskryminacji⁴¹.

Międzynarodowy Komitet Olimpijski składa się z 3 organów:

1. Sesji,
2. Komitetu Wykonawczego MKOl,
3. Prezydenta.

Sesja, będąca najwyższym organem MKOl, stanowi walne zgromadzenie jego członków. Do jej kompetencji należy między innymi przyjęcie lub zmiana Karty Olimpijskiej. Komitet Wykonawczy odpowiedzialny jest za administrowanie MKOl, a do jego głównych zadań należy monitorowanie przestrzegania Karty Olimpijskiej. Prezydent MKOl jest organem głównie reprezentacyjnym, a ewentualne decyzje podejmuje jedynie w przypadku braku możliwości podjęcia ich przez Sesję lub Komitet Wykonawczy. Takie decyzje muszą być w trybie pilnym przedstawione odpowiedniemu organowi do zatwierdzenia⁴². Istnieje również możliwość powoływania Komisji pełniących funkcję doradczą dla organów MKOl.

Powołanie do życia Ruchu Olimpijskiego ściśle związane jest z leżącą u podstaw kultury fizycznej i sportu ideą olimpizmu. Zgodnie z Kartą Olimpijską, olimpizm jest „filozofią życia”, która łączyć ma sport z kulturą oraz pełnić funkcję wychowawczą. Wśród wartości edukacyjnych współczesnego olimpizmu wymienia się odpowiedzialność społeczną oraz szacunek dla uniwersalnych i podstawowych zasad etycznych. Olimpizm ma pozytywnie wpłynąć na rozwój społeczeństwa poprzez propagowanie pokoju i poszanowania godności ludzkiej. Podkreśla się, że uprawianie sportu wolne od dyskryminacji, w duchu *fair play* jest prawem człowieka. Widoczny jest zatem wymiar edukacyjny olimpizmu.

Sam Międzynarodowy Komitet Olimpijski, przewodniczący Ruchowi Olimpijskiemu, utworzony został w celu propagowania wyżej wymienionych idei. Założenia te mają być realizowane poprzez wspieranie i zachęcanie ludzi do rozwoju właśnie poprzez sport, któremu przyświeca zasada *fair play* silnie powiązana z zakazem dopingu. Aspekt ten mocno zaakcentowany został w punkcie 8. działu drugiego Karty Olimpijskiej poświęconemu misji i roli MKOl, zgodnie z którym do funkcji organizacji należy między innymi: „ochrona sportowców niestosujących dopingu i uczciwości w sporcie poprzez prowadzenie walki z dopingiem oraz podejmowanie działań przeciwko wszelkim formom manipulowania wynikami zawodów i związanej z tym korupcji”⁴³. Jednym z warunków przyjęcia federacji sportowej do MKOl jest przestrzeganie przez nią postanowień Światowego Kodeksu Antydopingowego.

⁴¹ *Ibidem*, s. 32.

⁴² *Ibidem*, s. 47.

⁴³ *Ibidem*, s. 17.

Wyrazem zaangażowania MKOI w szerzenie idei sportu wolnego od dopingiu jest, oprócz roli propagatora uczciwości w sporcie, jego udział finansowy w walce z niedozwolonymi środkami. Wśród wydatków ponoszonych przez MKOI istotne miejsce zajmuje współfinansowanie działalności Światowej Agencji Antydopingowej.

Warto jednak wspomnieć o kontrowersjach związanych z zaangażowaniem MKOI w walkę z dopingiem. Powodem do ataku na Komitet przez społeczność międzynarodową stała się wypowiedź jej Prezydenta Juana Antonio Samarancha, który po głośnej aferze podczas *Tour de France*, kiedy to francuska policja aresztowała członków kilku ekip startujących, w tym także sportowców, wygłosił opinię wskazującą na poparcie przez niego idei skrócenia listy substancji zakazanych do środków mogących mieć szkodliwy wpływ na zdrowie sportowców, a usunięcia z niej środków, które jedynie wpływają w sposób korzystny na wyniki atletów podczas zawodów sportowych. Wypowiedź ta stała się bodźcem dla krytyki MKOI jako organizacji jedynie pozornie zainteresowanej propagowaniem idei czystości sportu. Jednak zwołana później Światowa Konferencja na temat Doping w Sporcie, która doprowadziła do utworzenia Światowej Agencji Antydopingowej, zatarła niekorzystne wrażenie⁴⁴.

2.2. Światowa Agencja Antydopingowa – status prawny, struktura organizacyjna, funkcje

Krokiem poprzedzającym zwołanie wspomnianej wcześniej Światowej Konferencji było utworzenie Komisji Medycznej Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego oraz przyjęcie Europejskiej Karty Antydopingowej. Kolejne przypadki dopingiu wśród sportowców unaocznili jednak podmiotom walczącym o uczciwość w sporcie ogromną skalę problemu, którego nie dało się zwalczyć za pomocą metod funkcjonujących do tej pory oraz wywołały poczucie konieczności zwołania Światowej Konferencji na temat dopingiu w sporcie, która w konsekwencji doprowadziła do utworzenia Światowej Agencji Antydopingowej (WADA)⁴⁵.

WADA została utworzona w 1999 r. jako prywatna fundacja prawa szwajcarskiego podlegająca regulacjom określonym w jej statucie oraz art. 80 szwajcarskiego kodeksu cywilnego. Pomysłodawcą jej utworzenia był Międzynarodowy Komitet Olimpijski, ale inicjatywa ta cieszyła się poparciem również innych organizacji oraz rządów. Za siedzibę Światowej Agencji Antydopingowej uznano Lozannę, jednak w 2002 r. decyzją Rady Założycielskiej Agencji została ona przeniesiona do Montrealu⁴⁶. W 2002 r. ustanowiono także siedziby regionalne – Lozannę dla Europy, Tokio dla Azji i Oceanii, Cape Town dla Afryki oraz Montevideo dla Ameryki Południowej⁴⁷.

⁴⁴ R.C.R. Siekmann, *The Hybrid Character of WADA and the Human Rights of Athletes in Doping Cases (Proportionality Principle)*, http://www.doping.nl/media/kb/2041/20131023T040405-ISLJ_2011_1-2%20-%2089-96%20Robert%20C.R.%20Siekmann.pdf, s. 1, [dostęp: 9.03.2016 r.].

⁴⁵ L. Casini, *Global Hybrid Public-Private Bodies: The World Anti-Doping Agency (Wada)*, University of Rome „La Sapienza” 2009, s. 7.

⁴⁶ R. Piechota, *Reguły antydopingowe w prawie międzynarodowym*, „Studia Iuridica Toruniensia” 2010, nr 6, <http://apcz.pl/czasopisma/index.php/SIT/article/view/SIT.2010.007/1630>, [dostęp: 20.02.2016 r.].

⁴⁷ L. Casini, *op. cit.*, s. 7.

Zgodnie z aktem założycielskim do struktury organizacyjnej WADA należy Zarząd Fundacji, Komitet Wykonawczy oraz Organ Kontrolny. Obecnie Zarząd WADA składa się z 38 członków:

- 18 wybieranych przez Ruch Olimpijski, czyli MKOl, narodowe komitety olimpijskie, międzynarodowe i narodowe federacje sportowe,
- 18 wskazywanych przez władze publiczne z pięciu kontynentów, przy czym członków pochodzących z regionu europejskiego desygnują wspólnie Rada Europy i Unia Europejska,
- 2 członków wybranych przez nich wspólnie.

W skład Komitetu Wykonawczego wchodzi przewodniczący, wiceprzewodniczący, po 5 członków wybieranych przez Ruch Olimpijski oraz rządy. Oprócz Komitetu Wykonawczego w strukturze organizacyjnej WADA powołane zostały również Komitety Ekspertów: Sportowców, Edukacji, Finansów i Administracji, ds. Etycznych oraz Zdrowia, Spraw Medycznych i Badań. WADA może również zapraszać do współpracy w celach doradczych organizacje międzynarodowe. Do takich organizacji należą obecnie między innymi Światowa Organizacja Zdrowia oraz Interpol⁴⁸.

Przez pierwsze dwa lata swojej działalności WADA finansowana była ze środków MKOl. Zgodnie jednak z uzgodnieniami zapadłymi podczas tworzenia WADA z dniem 1 stycznia 2002 r. finansowanie organizacji w połowie pochodzi ze środków pochodzących od rządów państw.

Zgodnie z art. 4 aktu założycielskiego WADA została powołana do wypełniania następujących funkcji:

- promowania oraz koordynowania na poziomie międzynarodowym walki z dopingiem we wszelkich jej formach,
- wzmacniania na poziomie międzynarodowym etycznych zasad uprawiania sportu wolnego od dopingiu, a także pomocy w ochronie zdrowia sportowców,
- tworzenia, adaptowania, modyfikowania oraz aktualizowania dla wszystkich zainteresowanych podmiotów prywatnych i publicznych, przede wszystkim Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego, międzynarodowych federacji sportowych oraz narodowych komitetów olimpijskich listy substancji i metod zakazanych,
- zachęcania, wspierania, koordynowania i, jeśli to konieczne, podejmowania się, we współpracy z publicznymi i prywatnymi podmiotami zainteresowanymi, przede wszystkim Międzynarodowym Komitetem Olimpijskim, międzynarodowymi federacjami oraz narodowymi komitetami olimpijskimi, organizacji niezapowiedzianych badań poza zawodami,
- udoskonalania, harmonizacji i naukowego ujednoczenia pobierania próbek, standardów technicznych i procedur w odniesieniu do analizy i wyposażenia, w tym tworzenia akredytowanych laboratoriów,
- promowania, harmonizacji zasad, procedur dyscyplinarnych i sankcji w celu zwalczania dopingiu w sporcie oraz udziału w ich ujednoczeniu, biorąc pod uwagę prawa sportowców,

⁴⁸ *Ibidem*, s. 8.

- inicjowania i poprawiania edukacji w dziedzinie antydopingu oraz programów prewencyjnych na poziomie międzynarodowym, a także promowania uprawiania sportu wolnego od dopingu w zgodzie z zasadami etycznymi,
- promowania i koordynowania badań w zakresie walki z dopingiem⁴⁹.

Największym osiągnięciem organizacji było uchwalenie przy współpracy rządów, a także narodowych jak i międzynarodowych organizacji sportowych Światowego Kodeksu Antydopingowego.

2.3. Międzynarodowy Komitet Olimpijski jako przykład partnerstwa pomiędzy podmiotami prywatnymi i publicznymi

Jak już wcześniej wspomniano, Międzynarodowy Komitet Olimpijski funkcjonuje w oparciu o Kartę Olimpijską w jej obecnym kształcie z 2 sierpnia 2015 r. Pośród zasad wymienionych jako fundamentalne zasady olimpizmu szczególną uwagę w kontekście określenia założeń przyświecających utworzeniu Komitetu zasługuje zasada wyrażona w punkcie 5 wyliczenia: „Uznając, iż sport jest ściśle powiązany ze społeczeństwem, organizacje sportowe zrzeszone wokół Ruchu Olimpijskiego niezależnie ustanawiają swoje prawa i obowiązki, do których należy swobodne ustanawianie i kontrolowanie zasad dyscyplin, określanie struktur i zarządzanie swoją organizacją, przeprowadzanie wyborów do swoich władz w sposób wolny od jakichkolwiek wpływów z zewnątrz, ale również odpowiedzialność za zapewnienie stosowania zasad dobrego zarządzania”⁵⁰. Zacytowany punkt wyraźnie wskazuje na zamiary założycieli Ruchu Olimpijskiego, którzy zmierzali do utworzenia organizacji autonomicznej, samodzielnie ustanawiającej obowiązujące w niej zasady oraz wybierającej swoje władze. Wśród członków Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego znalazły się osoby reprezentujące co prawda różne państwa, ale niebędące przedstawicielami rządów⁵¹. Międzynarodowy Komitet Olimpijski jest organizacją pozarządową, podobnie zrzeszone w jego ramach międzynarodowe federacje należy uznać za podmioty prywatne. Warta podkreślenia jest również finansowa niezależność MKOl od państw. Zgodnie z Kartą Olimpijską podmiot swoje środki pozyskuje głównie ze sprzedaży praw do transmisji telewizyjnych, praw do znaku olimpijskiego oraz biletów na wydarzenia sportowe.

Aspekt publiczny działalności MKOl może być zdefiniowany jako aspekt nieformalny oparty na uznaniu istotności funkcjonowania MKOl jako podmiotu prawa międzynarodowego przez społeczność międzynarodową. Komitetowi przyznane zostały bardzo rozległe kompetencje, które umożliwiają mu między innymi wpływanie na kształt regulacji międzynarodowych, a także krajowych. Przykładem takiego oddziaływania może być Polski Komitet Olimpijski, który został w swoim statucie upoważniony do

⁴⁹ Światowa Agencja Antydopingowa, *Akt założycielski podpisany 10 listopada 1999 roku*, <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=433715&Site=COE>, [dostęp: 1.03.2016 r.].

⁵⁰ Karta Olimpijska z dnia 2 sierpnia 2015 r., http://www.olimpijski.pl/Media/files/final_PL_olympic_charter_2-08_2015.pdf, s. 13, [dostęp: 20.02.2016 r.]..

⁵¹ B. Mielnik, *Międzynarodowy Komitet Olimpijski*, [w:] D. Kornobis-Romanowska (red.), *Sport w prawie europejskim, współczesne wyzwania dla teorii i praktyki*, Instytut Wydawniczy EuroPrawo, Warszawa 2014, s. 213.

wdrażania w swoich ramach zaleceń MKOl, a także stosowania przepisów Karty Olimpijskiej. Upatruje się w tym przyzwolenia przez państwo polskie na stosowanie przez organizację pozarządową utworzoną na podstawie przepisów prawa polskiego uregulowań wprowadzonych przez obcy podmiot, co stanowi jednoznaczny dowód wyjątkowej pozycji Komitetu na arenie międzynarodowej⁵².

2.4. Światowa Agencja Antydopingowa – cechy podmiotu publicznego a cechy podmiotu prywatnego

Podczas Światowej Konferencji na temat doping w sporcie, której wynikiem było powstanie WADA, początkowym założeniem było nadanie organizacji charakteru całkowicie niezależnego od rządów państw. W toku negocjacji spotkało się to ze sprzeciwem zaproszonych do udziału w wydarzeniu rządów. Po konsultacjach w gronie przedstawicieli Ruchu Olimpijskiego wyrażono zgodę na zmianę koncepcji WADA jako organizacji całkowicie prywatnej i postanowiono podzielić się odpowiedzialnością za kształt polityki walki z dopingiem w ramach nowo tworzonej organizacji z przedstawicielami władz państwowych. Najbardziej jaskrawym przykładem obrazującym partnerstwo pomiędzy organami prywatnymi oraz publicznymi w ramach WADA jest skład jej zarządu, który składa się w równych częściach z przedstawicieli rządów i Ruchu Olimpijskiego. Spośród swoich członków osoby zasiadające w zarządzie wybierają przewodniczącego i wiceprzewodniczącego, a dla zachowania równowagi we wpływach Ruchu Olimpijskiego i rządów wprowadzono zmienność na stanowisku przewodniczącego, który raz jest osobą pochodzącą z nadania władz publicznych, a raz z nadania Ruchu Olimpijskiego. Co więcej, jeśli przewodniczący był wybrany do zarządu przez podmioty publiczne, wiceprzewodniczący jest reprezentantem podmiotu prywatnego i odwrotnie – przewodniczący reprezentujący Ruch Olimpijski współpracuje z wiceprzewodniczącym będącym kandydatem rządowym⁵³.

Lorenzo Casini, profesor prawa administracyjnego na Uniwersytecie Rzymskim, wskazuje jednak na cztery cechy odróżniające WADA od typowych organizacji działających w oparciu o współpracę publiczno-prywatną. Po pierwsze, odwołuje się do historii WADA, która powstała z inicjatywy podmiotu prywatnego, jakim jest Międzynarodowy Komitet Olimpijski, podczas Konferencji przez ten podmiot zorganizowanej, gdy zazwyczaj to koncepcja instytucji publicznych prowadzi do powstania takich organizacji, a dopiero później włączany jest w celu usprawnienia ich działania czynnik prywatny. Po drugie, wskazuje on na fakt równości pomiędzy podmiotami publicznymi i prywatnymi w działalności WADA, która to równość rzadko spotykana jest wśród innych organizacji tego typu, gdzie zazwyczaj to czynnik publiczny ma decydujący głos. Podkreślany jest także fakt zgodności celów, jakie przyświecają obu uczestnikom tego partnerstwa. Na końcu profesor wyróżnia WADA jako organizację, której udało się stworzyć system wyjątkowo spójny zarówno pod względem proceduralnym, jak

⁵² *Ibidem*, s. 223.

⁵³ R.C.R. Siekmann, *op. cit.*

i instytucjonalnym, co nie jest często spotykane wśród podmiotów o charakterze publiczno-prawnym⁵⁴.

Status prawny WADA jako połączenia cech charakterystycznych dla organizacji prywatnych z cechami organizacji rządowych wzbudzał przy jej tworzeniu niepokój władz publicznych dotyczący kwestii ogólnej możliwości i skuteczności funkcjonowania WADA w ustalonym kształcie. Wyrazem tych obaw jest pewnego rodzaju bezpiecznik wprowadzony do statutu założycielskiego Agencji, dzięki któremu WADA została upoważniona do przygotowania planów i propozycji przekształcenia się w strukturę opartą na innych zasadach, a spośród wszystkich możliwości w zapisie wyróżniona została jedna forma – podmiot publicznego prawa międzynarodowego⁵⁵.

2.5. Międzynarodowa Rada Arbitrażu Sportowego i Trybunał Arbitrażowy

Postępujące umiędzynarodowienie sportu, jego większa profesjonalizacja, komercjalizacja oraz bardziej intensywna walka o prestiż i ogromne sumy pieniężne doprowadziły do coraz częstszych sporów na tle rywalizacji sportowej, które wymusiły na społeczności międzynarodowej konieczność poszukiwania drogi ich rozstrzygnięcia. Niewystarczające w tym zakresie okazało się zastosowanie reguł międzynarodowego prawa prywatnego, które mogłoby nie wskazać rozwiązania bardziej zawiłych, częstych w rywalizacji sportowej przypadków⁵⁶. W związku z narastającym problemem Międzynarodowy Komitet Olimpijski postanowił znaleźć rozwiązanie dla impasu, w którym znajdował się światowy sport bezradny wobec narastających konfliktów. Wyjściem z sytuacji okazało się utworzenie Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu (CAS), instytucji, która zgodnie z założeniem twórców miała pełnić rolę rozjemcy w sporach sportowych. Warty uwagi jest fakt, że z inicjatywą takiego rozwiązania w latach 80. XX wieku wystąpił między innymi Kéba Mbaye, ówczesny wiceprezes Trybunału Sprawiedliwości w Hadze, który później został pierwszym w historii Prezydentem Trybunału⁵⁷.

Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu został powołany do życia w 1983 r. w trakcie 86. Zgromadzenia Ogólnego MKOl w New Delhi⁵⁸. Pierwotnie funkcjonował on jako organ MKOl w całości finansowany z jego środków. Od początku trudności stwarzało precyzyjne określenie jego funkcji, wyraźnie rysował się także konflikt pomiędzy nowo powołaną instytucją a krajowymi i międzynarodowymi organizacjami sportowymi, które uznawały Trybunał za zagrożenie dla swoich kompetencji.

⁵⁴ L. Casini, *op. cit.*, s. 14.

⁵⁵ Światowa Agencja Antydopingowa, *Akt założycielski podpisany 10 listopada 1999 roku*, <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=433715&Site=COE>, [dostęp: 10.3.2016 r.].

⁵⁶ R.W. Pound, *Sports Arbitration: How it Works and why it Works?*, „McGill Journal of Dispute Resolution” 2015, vol. 1, no. 2, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2620262, s. 78, [dostęp: 20.02.2016 r.].

⁵⁷ P. Cioch, *Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu w Lozannie*, „Kwartalnik ADR” 2009, nr 4(8), s. 1 i 2, http://arbitraz.laszczuk.pl/_adr/105/Trybunał_Arbitrazowy_ds._Sportu_w_Lozannie.pdf, [dostęp: 20.02.2016 r.].

⁵⁸ B. Krzan, *Jurysdykcja Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu*, [w:] D. Kornobis-Romanowska (red.), *Sport w prawie europejskim...*, s. 194.

Pierwszą sprawą Trybunał zajął się w 1986 r., jednak w początkowym okresie jego funkcjonowania spotkał on się z niechęcią krajowych organizacji sportowych do oddawania części swoich kompetencji⁵⁹. Skuteczną obroną przed ingerencją Trybunału w sprawy organizacji okazało się niezamieszczanie w swoich statutach klauzuli oddającej spory pod jurysdykcję Trybunału.

Przełomową sprawą dla Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu okazała się być sprawa dżokeja Elmara Gundela. Został on skazany przez właściwą mu federację na karę czasowej dyskwalifikacji oraz grzywny, a zaskarżenie tej decyzji do Trybunału przyniosło jedynie efekt skrócenia kary do miesiąca dyskwalifikacji. Sportowiec postanowił odwołać się od tego orzeczenia do Szwajcarskiego Trybunału Federalnego, wnosząc o stwierdzenie nieważności wydanego przez Trybunał Arbitrażowy orzeczenia. Wśród argumentów podnosił on kwestię sporności umocowania Trybunału do rozstrzygnięcia we wniesionej sprawie oraz fakt jego zależności od MKOl, co wpływało na ocenę Trybunału jako podmiotu niezależnego od wszelkich wpływów. Rozstrzygając sprawę, Szwajcarski Trybunał Federalny w orzeczeniu z 15 marca 1993 r. wskazał na potrzebę pełnego uniezależnienia się Trybunału Arbitrażowego, aby można było uznawać jego orzeczenia za nadające sprawie powagę rzeczy osądzonej⁶⁰. W ten sposób zrodziła się potrzeba zerwania przez Trybunał organizacyjnych i finansowych związków z MKOl, co doprowadziło do reformy Trybunału w 1994 r. podczas Olimpijskiego Kongresu w Paryżu. Zgodnie z decyzjami, które na nim zapadły, MKOl zrzekł się wszelkich uprawnień w stosunku do Trybunału, a sam Trybunał został utworzony ponownie przy nowo powołanej do życia fundacji – Międzynarodowej Radzie Arbitrażu Sportowego. Podstawą jego funkcjonowania został Kodeks Arbitrażu Sportowego regulujący wszelkie istotne kwestie związane z Trybunałem od 22 listopada 1994 r. Po tych reformach zaobserwowana została zmiana w nastawieniu federacji sportowych w stosunku do Trybunału. Od początku jego funkcjonowania do 1991 r. jedynie Międzynarodowa Federacja Jeździectwa poddała się jego jurysdykcji. Od 1995 r. stopniowo rosła liczba federacji, które postanowiły zamieścić w swoim statucie klauzulę arbitrażową⁶¹.

Innym istotnym orzeczeniem w historii istnienia Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu było orzeczenie w sprawie Lazutina/Danilova z 2003 r. W swym rozstrzygnięciu Szwajcarski Trybunał Federalny stwierdził pełną samodzielność Trybunału Arbitrażowego i niezależność od jakichkolwiek podmiotów. Doprowadziło to do ostatecznego uznania Trybunału za ostatnią instancję odwoławczą od orzeczeń międzynarodowych federacji sportowych, a – co kluczowe dla omawianego w niniejszej pracy zagadnienia – od 2003 r. stanowi on również ostatnią instancję odwoławczą od orzeczeń i decyzji nakładających na zawodników sankcję w związku ze stosowaniem dopingu⁶².

⁵⁹ P. Cioch, *op. cit.*, s. 73.

⁶⁰ I. O'Boyle, T. Bradbury *Sport Governance: International Case Studies*, s. 268, https://books.google.pl/books?id=IWUqAAAAQBAJ&pg=PA268&lpg=PA268&dq=elmar+gundel+case&source=bl&ots=_x-qbdoWKR&sig=-zWXptJb2nkwRi_GFS8nZoHy0KM&hl=pl&sa=X&ved=0ahUKewjAzuyqsZrLahWIA5oKHeH3B_gQ6AEIMTAD#v=onepage&q=elmar%20gundel%20case&f=false, [dostęp: 21.02.2016 r.].

⁶¹ P. Cioch, *op. cit.*, s. 74.

⁶² *Ibidem*, s. 72–75.

W literaturze dotyczącej Trybunału wskazuje się, że Międzynarodowa Rada Arbitrażu Sportowego spełnia kryteria umożliwiające uznanie jej za fundację zgodnie ze szwajcarskim kodeksem cywilnym. Z punktu widzenia międzynarodowego kwalifikuje się ją natomiast jako międzynarodową organizację pozarządową⁶³.

Zgodnie z Kodeksem Arbitrażu Sportowego Międzynarodowa Rada Arbitrażu Sportowego składa się z 20 członków będących doświadczonymi prawnikami. Wybierani są oni w następujący sposób:

- 4 członków wskazują międzynarodowe federacje, z czego kandydatury 3 z nich zgłasza federacja odpowiedzialna za organizację letnich Igrzysk Olimpijskich, natomiast jeden zgłaszany jest przez federację zimowych Igrzysk Olimpijskich,
- 4 członków Międzynarodowej Rady Arbitrażu Sportowego wskazywanych jest przez Stowarzyszenie Narodowych Komitetów Olimpijskich,
- 4 członków wskazuje Międzynarodowy Komitet Olimpijski,
- 4 członków jest wskazywanych przez wymienionych powyżej 12 członków Międzynarodowej Rady Arbitrażu Sportowego, a wybór ten powinien być poprzedzony konsultacjami, które zapewnią odpowiednie zabezpieczenie interesów sportowców,
- 4 członków wybieranych spośród osób niezależnych od instytucji upoważnionych do wskazania pozostałych osób zasiadających w Międzynarodowej Rady Arbitrażu Sportowego, których prawo wyboru przysługuje wymienionym powyżej 16 członkom Rady⁶⁴.

Członkowie Rady wybierani są na jedną lub kilka kadencji, a odnowienie wyboru dokonuje się w trakcie trwania ostatniego roku ich kadencji. Członkowie Rady składają deklarację o pełnieniu swojej funkcji samodzielnie, w pełni obiektywnie i niezależnie, w zgodzie ze statutem Międzynarodowej Rady Arbitrażu Sportowego i Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu. Co ważne, członkostwo w Radzie wyklucza bycie jednocześnie arbitrem lub mediatorem w Trybunale Arbitrażowym ds. Sportu, a także wyklucza reprezentowanie stron w postępowaniu przed tym Trybunałem⁶⁵.

Kadencja członka Rady kończy się wraz z jego rezygnacją, śmiercią lub z innych powodów, które uniemożliwiają mu pełnienie funkcji. Zastępowany jest on wtedy na okres pozostający do upływu jego kadencji w takiej samej procedurze, w jakiej sam został wybrany⁶⁶. Rada wybiera spośród swoich członków prezesa, który pełni jednocześnie funkcję prezesa Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu.

Rada spotyka się zawsze wtedy, kiedy wymaga tego działalność Trybunału Arbitrażowego, nie rzadziej jednak niż raz do roku.

Oprócz funkcji takich jak przyjmowanie i wprowadzanie poprawek do statutu Międzynarodowej Rady Arbitrażu Sportowego i Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu

⁶³ B. Krzan, *op. cit.*, s. 196.

⁶⁴ Kodeks Arbitrażu Sportowego, w mocy od dnia 1 marca 2013 r., art. S4, <http://www.tas-cas.org/en/icas/code-statutes-of-icas-and-cas.html>, [dostęp: 22.02.2016 r.].

⁶⁵ *Ibidem*, art. S4 i S5.

⁶⁶ *Ibidem*, art. S4 i S5.

Radzie powierzone zostały również zadania istotne ze względu na zapewnienie prawidłowego działania arbitrażu sportowego. Należą do nich między innymi:

- wybór arbitrów i mediatorów znajdujących się na listach arbitrów i mediatorów Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu oraz usuwanie ich z tych list,
- odpowiedzialność za finansowanie Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu oraz zatwierdzanie budżetu Rady,
- podejmowanie innych czynności, które są niezbędne dla ochrony praw stron oraz promowania rozwiązywania sporów na tle sportowym na drodze arbitrażu i mediacji⁶⁷.

Ogólnie kompetencje Międzynarodowej Rady Arbitrażu Sportowego można sprowadzić do funkcji nadzorczej nad Trybunałem Arbitrażowym oraz jego reprezentacji na zewnątrz. Rada jest również odpowiedzialna za ochronę niezależności Trybunału oraz poszanowanie równych praw stron przed nim występujących. Zgodnie z art. S6 Kodeksu Arbitrażu Sportowego do jej uprawnień należy także powoływanie regionalnych i lokalnych struktur Trybunału zarówno na stałe, jak i jedynie tymczasowo. Przepis ten często jest wykorzystywany do tworzenia w drodze uchwał izb *ad hoc* Trybunału. Między innymi stało się tak podczas Mistrzostw Europy w piłce nożnej w 2012 r. w Polsce i na Ukrainie.

Sam Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu powołany został w celu rozstrzygania w drodze mediacji lub arbitrażu sporów powstałych w związku ze sportem. Członkowie Trybunału wybierani są przez Międzynarodową Radę Arbitrażu Sportowego, która tworzy listę arbitrów i mediatorów Trybunału. Wybierani są oni na jedną lub kilka odnawialnych 4-letnich kadencji. Co 4 lata lista jest rewidowana przez Radę. Wybór powinien dokonywać się spośród osób o odpowiednim doświadczeniu prawniczym i potwierdzonych kompetencjach związanych z prawem sportowym. Istotne jest także doświadczenie w międzynarodowym arbitrażu, dobra wiedza ogólna z zakresu sportu oraz dobra znajomość jednego z oficjalnych języków – angielskiego lub francuskiego⁶⁸. Lista arbitrów powinna liczyć co najmniej 150 członków oraz zapewniać reprezentację wszystkich kontynentów oraz różnych kultur prawnych. 1/5 członków powinna być wybrana spośród osób wskazanych przez MKOl, międzynarodowe federacje sportowe oraz narodowe komitety olimpijskie, kolejną 1/5 wskazuje się po konsultacjach mających na celu doprowadzenie do wyboru osób, które w szczególny sposób zabezpieczą ochronę interesów sportowców, a pozostałą część składu stanowią członkowie niezależni od Międzynarodowej Rady Arbitrażu Sportowego⁶⁹.

Trybunał Arbitrażowy składa się na stałe z dwóch Izb: arbitrażowej, która rozpatruje spory przedłożone Trybunałowi w trybie zwykłym, oraz odwoławczej, która odpowiedzialna jest za rozpatrywanie spraw wynikłych w związku z decyzjami podjętymi przez federacje, stowarzyszenia oraz inne organy powiązane ze sportem. Za przydział sprawy do konkretnej Izby odpowiedzialny jest Sekretariat, a jego decyzja nie podlega zaskarżeniu przez strony⁷⁰.

⁶⁷ *Ibidem*, art. S6.

⁶⁸ *Ibidem*, art. S14.

⁶⁹ *Ibidem*, art. S13.

⁷⁰ *Ibidem*, art. S20.

Właściwość rzeczową Trybunału Arbitrażowego określono w art. S12 Kodeksu Arbitrażu Sportowego. Trybunał odpowiedzialny jest za:

- rozstrzyganie sporów sportowych w oparciu o zwyczajne procedury arbitrażowe,
- rozpatrywanie odwołań od decyzji i orzeczeń wydanych przez organy międzynarodowych federacji i krajowych związków sportowych w zakresie, jaki jest przewidywany przez ich statuty, regulaminy bądź porozumienia z tymi organizacjami,
- wydawanie niewiążących opinii na wniosek międzynarodowych organizacji sportowych,
- prowadzenie postępowania mediacyjnego.

Izba *ad hoc* upoważniona jest do rozstrzygania sporów powstałych podczas Igrzysk Olimpijskich, a także innych ważnych zawodów sportowych.

Warto zwrócić uwagę na fakt, że Kodeks Arbitrażu Sportowego nie podaje dokładnej definicji tego, co uznajemy za spór prawny związany ze sportem. Zgodnie z art. R27 reguł proceduralnych, według których funkcjonuje Trybunał, reguły te stosuje się w przypadku zgody stron na oddanie sporu pod jurysdykcję Trybunału. Zgoda taka może być wyrażona poprzez zamieszczenie w umowie lub późniejszym porozumieniu stosownej klauzuli arbitrażowej. Są one także stosowane, ilekroć wniesione zostanie odwołanie od decyzji podjętej przez federację, stowarzyszenie lub podmiot związany ze sportem, jeśli ich przepisy wewnętrzne przewidują jurysdykcję Trybunału Arbitrażowego⁷¹. Zgodnie z art. 13 Światowego Kodeksu Antydopingowego od decyzji dyscyplinarnych podjętych na jego podstawie przysługuje odwołanie do Trybunału Arbitrażowego, który przekazaną mu sprawę rozpatruje od początku, nie będąc związanym wcześniejszymi ustaleniami. Decyzje Trybunału w sprawach związanych ze stosowaniem dopingu są ostateczne i wiążące.

2.6. Rada Europy i UNESCO – zaangażowanie w walkę z dopingiem

Rada Europy jest pierwszą organizacją o zasięgu międzynarodowym, która zaangażowała się w walkę z dopingiem. Zgodnie z jej statutem została ona powołana w celu osiągnięcia między jej członkami większej jedności, ochrony i urzeczywistniania ideałów i zasad, które towarzyszą jej członkom od wieków, oraz wspierania postępu ekonomicznego i społecznego. Jako drogę do osiągnięcia tych celów przyjęto: „omawianie wspólnych problemów, zawieranie porozumień i wspólne działanie w sprawach gospodarczych, społecznych, kulturalnych, naukowych, prawnych i administracyjnych, jak również przestrzeganie i rozwój praw człowieka i podstawowych wolności”⁷². Jednym z dziedzictw chronionych przez Radę Europy jest sport rozumiany jako rozrywka, a także droga do rozwijania wartości uznanych w społeczeństwie, pośród których istotne miejsce zajmuje uczciwość.

Zaangażowanie Rady Europy w zwalczanie dopingu początkowo przejawiało się w sporządzaniu licznych rezolucji. Kluczowe jednak znaczenie dla podkreślenia

⁷¹ Reguły Proceduralne Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu, art. R27, <http://www.tas-cas.org/en/arbitration/code-procedural-rules.html>, [dostęp: 4.03.2016 r.].

⁷² Statut Rady Europy z dnia 5 maja 1949 r., art. 1 http://www.pawelfilipek.info/pliki/Statut_Rady_Europy.pdf, [dostęp: 10.02.2016 r.].

konieczności międzynarodowego zjednoczenia wokół walki z dopingiem miało przyjęcie w 1989 r. Konwencji Antydopingowej Rady Europy.

Organizacją istotnie wspierającą walkę z dopingiem jest także powołane przez ONZ UNESCO zajmujące się kwestiami edukacji, nauki i kultury. UNESCO w omawianej w niniejszej publikacji dziedzinie spełnia swoją rolę głównie poprzez doradzanie oraz zapewnianie forum do dyskusji w zakresie sportu rządów, organizacjom pozarządowym oraz ekspertom. Podstawę do włączenia się UNESCO w walkę z dopingiem stanowiła Międzynarodowa Karta Wychowania Fizycznego i Sportu. W jej preambule możemy znaleźć odwołanie do konieczności ochrony integralności i potencjalnych korzyści płynących z aktywności fizycznej i sportu. Pośród zjawisk, przed którymi sport powinien być chroniony, wymienia się doping⁷³.

UNESCO mocno akcentuje fakt występowania dopingu nie tylko wśród profesjonalnych sportowców. Coraz częściej problem ten dotyka także młodzież oraz sport amatorski. Doping według UNESCO stanowi zagrożenie dla zdrowia sportowców oraz etycznych podstaw sportu. Jako przyczynę zaangażowania organizacji w walkę z dopingiem podaje się chęć ochrony uczciwego i sprawiedliwego sportu oraz młodych sportowców⁷⁴.

Jednym z podstawowych narzędzi walki z dopingiem, którego powstanie zainspirowane zostało przez UNESCO, jest Międzynarodowa konwencja o zwalczaniu dopingu w sporcie z 2007 r. Niniejsza konwencja może być uznana jako jedno z największych osiągnięć UNESCO w dziedzinie edukacji. Warto podkreślić fakt, że Międzynarodowa konwencja o zwalczaniu dopingu w sporcie jest najbardziej skuteczną konwencją UNESCO, jeśli chodzi o szybkość przystępowania do niej kolejnych państw⁷⁵.

Podczas prac nad konwencją jej twórcy doszli do wniosku, że wprowadzenie mechanizmów zapobiegających dopingowi wiąże się z nałożeniem na państwa obowiązku ponoszenia wysokich kosztów, w których to ponoszeniu państwa będą potrzebowały pomocy. Artykuł 17 konwencji stanowił podstawę utworzenia przy UNESCO funduszu przeznaczonego na wyeliminowanie dopingu ze sportu. Jego środki pochodzą głównie z:

- wkładów wnoszonych przez Państwa-Strony,
- wkładów, darowizn lub zapisów dokonywanych przez inne państwa, organizacje lub programy ONZ oraz osoby i organy publiczne lub prywatne,
- odsetek od środków funduszu,
- środków zbieranych podczas zbiórek oraz imprez organizowanych na rzecz funduszu⁷⁶.

⁷³ Międzynarodowa Karta Wychowania Fizycznego i Sportu z 1978 r., <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002354/235409e.pdf>, [dostęp: 10.02.2016 r.].

⁷⁴ UNESCO, *Sport and anti – doping*, <http://en.unesco.org/themes/sport-and-anti-doping>, [dostęp: 11.02.2016 r.].

⁷⁵ R. Bank, F. Foltz, *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO)*, [w:] Max Planck Encyclopedia of Public International Law, 2010, <http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e553?rskey=ckbbkR&result=3&prd=EPIL>, [dostęp: 11.02.2016 r.].

⁷⁶ Międzynarodowa konwencja o zwalczaniu dopingu w sporcie z 2005 r., art. 17, https://d1dmfej9n5lgmh.cloudfront.net/msport/article_attachments/attachments/9620/original/UNESCO_konwencja_o_zwalczaniu_dopingu_w_sporcie.pdf?1334718939, [dostęp: 3.03.2016 r.].

Zgodnie z art. 18 konwencji środki zgromadzone w funduszu przeznaczone są w szczególności na „wspieranie Państw – Stron w opracowywaniu i wdrażaniu programów antydopingowych zgodnie z postanowieniami Konwencji, z uwzględnieniem celów WADA [...]”⁷⁷. Oznacza to wspieranie państw przy wprowadzaniu programów krajowych, współpracy międzynarodowej, edukacji i szkoleniach oraz badaniach. O środki z funduszu mogą starać się jedynie państwa, które ratyfikowały lub zaakceptowały zasady wprowadzone przez konwencję oraz zobowiązały się prawnie do kierowania się nimi w swoich działaniach.

Połowa środków z funduszu przekazywana jest na programy edukacyjne. Wśród priorytetowych działań wspieranych przez fundusz znajduje się także pomoc w dostosowywaniu ustawodawstwa oraz administracji do regulacji konwencji oraz wspieranie rozwoju potencjału państw poprzez m.in. pomaganie przy tworzeniu krajowych organizacji antydopingowych.

2.7. Unia Europejska w walce z dopingiem

Pierwszą instytucją, która podjęła w imieniu Unii Europejskiej problematykę walki z dopingiem, była Rada Europejska, która w 1998 r. zaapelowała do państw członkowskich o zaangażowanie we współpracę z międzynarodowymi organizacjami sportowymi oraz Komisją Europejską w celu podjęcia środków mających za zadanie rozpoczęcie bardziej intensywnego zwalczania tego szkodliwego zjawiska. Rezultatem działań było opracowanie wspólnotowego planu w sprawie zwalczania dopingu w sporcie – komunikatu przesłanego do Rady Europejskiej, Parlamentu Europejskiego, Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów⁷⁸.

We wspomnianym wspólnotowym planie podkreślono, że walka z dopingiem to nie tylko kierowanie uwagi na aspekt etyczny problemu, ale także ten związany ze zdrowiem publicznym. Wyrażono zaniepokojenie faktem, że przypadki stosowania dopingu przestały być sytuacjami jednostkowymi, ale przybrały wymiar zorganizowanej procedury. W dokumencie zapowiedziano chęć współpracy przy tworzeniu Światowej Agencji Antydopingowej, a także późniejszego zaangażowania w jej działalność. Zwrócono uwagę na to, że powstanie tego podmiotu będzie wiązało się z przekazaniem mu kompetencji pokrywających się z tymi, które posiada Unia Europejska, m.in.: zdrowiem publicznym, badaniami oraz swobodą przepływu osób-sportowców. Istotne były również uwagi dotyczące charakteru prawnego mającej powstać instytucji. Jej decyzje nie mogły być prawnie wiążące na gruncie prawa unijnego, stanowiąc jedynie rekomendacje, jednak podkreślono niezwykle znaczenie moralnego zobowiązania się do przestrzegania jej zaleceń. W dalszej przyszłości przewidziano konieczność przekształcenia Agencji z podmiotu prywatnego w podmiot funkcjonujący na podstawie prawa publicznego. W konkluzjach dokumentu zapowiedziano zaangażowanie Unii Europejskiej w walkę z dopingiem w poniższych aspektach:

- intensyfikacja badań nad środkami dopingującymi, metodami ich wykrywania oraz wpływem dopingu na zdrowie,

⁷⁷ *Ibidem*, art. 18.

⁷⁸ R. Piechota, *op. cit.*, [dostęp: 5.03.2016 r.].

- praca nad aspektem edukacyjnym oraz programami dla młodzieży mającymi na celu informowanie oraz szkolenie w dziedzinie antydopingu,
- zwiększanie efektywności ścigania oraz współpracy sądowej,
- szerzenie informacji dotyczącej środków dopingujących,
- wspieranie akcji mających znaczenie dla zdrowia publicznego⁷⁹.

W późniejszym czasie Unia Europejska aktywnie zaangażowała się w tworzenie Światowej Agencji Antydopingowej, czego efektem było przyznanie Unii prawa delegowania dwóch członków do zarządu Agencji, a także wyposażenie Komisji Europejskiej w status obserwatora przy Agencji. Zapowiedziane zostały również prace nad sformalizowaniem uczestnictwa Unii w pracy Agencji.

Podstawową rolę w obszarze sportu w ramach Unii Europejskiej pełni Rada Unii Europejskiej, a precyzyjniej – ministrowie sportu państw członkowskich. Jak już wspomniano, Unia Europejska uzyskała kompetencje w zakresie sportu po wejściu w życie traktatu lizbońskiego. Przedtem uważano, że sport jest dziedziną ściśle powiązaną z polityką wewnętrzną państw, ponieważ to one – jako odrębne od Unii Europejskiej podmioty – organizują wydarzenia sportowe oraz biorą w nich udział. Stąd najbardziej aktywna działalność w tej dziedzinie w ramach zgromadzeniu ministrów państw członkowskich. Wypracowane w ramach Rady Unii Europejskiej porozumienia skłaniają do ich większego przestrzegania jako wypracowanych w ramach negocjacji pomiędzy rządami wszystkich członków organizacji⁸⁰.

2.8. Kompetencje Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w kwestii antydopingu

W okresie swojej działalności Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej kilkakrotnie wypowiadał się w sprawach związanych ze stosowaniem dopingu przez sportowców. Orzeczenia te zapadały jednak przed wejściem w życie traktatu lizbońskiego, tak więc w czasie, kiedy – jak już wspomniano – Unia Europejska nie posiadała jeszcze jednoznacznie określonych kompetencji w zakresie sportu. Pomimo że decyzje Trybunału straciły w związku z wejściem w życie traktatu lizbońskiego na swojej aktualności, warto przyrzeć się, w jaki sposób Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej podchodził do tej pory do zagadnienia stosowania dopingu.

Ważnym orzeczeniem w omawianej dziedzinie jest to w sprawie C36/74 – *Wal Rave i Koch*, w której to Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, wtedy jeszcze znany jako Europejski Trybunał Sprawiedliwości, orzekł, że sprawy dotyczące sportu

⁷⁹ Wspólnotowy plan w sprawie zwalczania dopingu w sporcie – komunikat przesłany do Rady Europejskiej, Parlamentu Europejskiego, Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:51999DC0643>, [dostęp: 5.03.2016 r.].

⁸⁰ J. Kornbeck, *Inspiration from Brussel? The European Union and Sport*, Bremen 2013, https://books.google.pl/books?id=OJ2mmKnMkrwC&pg=PA12&lpg=PA12&dq=Inspiration+from+Brussel?+The+European+Union+and+Sport&source=bl&ots=E-jceu9bc5&sig=Lh1B_23flPh0G5-zribU2yiSN8w&hl=pl&sa=X&ved=0ahUKEwiMo-f4oc_MAhVpDJoKHWTQAn0Q6AEIHZAA#v=onepage&q=Inspiration%20from%20Brussel%3F%20The%20European%20Union%20and%20Sport&f=false, s. 35, [dostęp: 4.03.2016 r.].

mogą być poddawane pod jurysdykcję Trybunału jedynie wtedy, kiedy dotyczą aspektów ekonomicznych tego obszaru.

Rozwinięcie tego zagadnienia możemy znaleźć w orzeczeniu Trybunału w sprawie T-508/09 – *Cañas przeciwko Komisji*. W 2005 r. będący u szczytu kariery tenisista Guillermo Cañas nie przeszedł pozytywnie kontroli antydopingowej. Skutkiem było zawieszenie tenisisty w członkostwie w Stowarzyszeniu Profesjonalnego Tenisa ATP, a dzięki odwołaniom udało się jedynie skrócić karę. Cañas postanowił zwrócić się ze sprawą do Komisji Europejskiej, powołując się na art. 7 rozporządzenia Rady Unii Europejskiej w zakresie reguł konkurencyjnych: „Jeżeli Komisja, działając z urzędu lub na wniosek, stwierdzi naruszenie art. 81 lub 82 Traktatu, może w drodze decyzji nakazać przedsiębiorstwom lub związkom przedsiębiorstw, których sprawa dotyczy, by zaprzestały takiego naruszenia [...]. Jeżeli Komisja posiada uzasadniony interes, może stwierdzić, że naruszenie zostało popełnione w przeszłości”⁸¹. Artykuły 81 i 82 Traktatu, o których mowa, to obowiązujące dzisiaj art. 101 i 102 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej dotyczące zakazu tworzenia karteli ograniczających konkurencję oraz zakazu nadużywania pozycji dominującej. Tenisista zarzucał ATP, Światowej Agencji Antydopingowej oraz Międzynarodowej Radzie Arbitrażu do spraw Sportu ukształtowanie kar w sposób nieproporcjonalny do przewinienia, co miało jego zdaniem stać w sprzeczności z przytoczonymi wcześniej zakazami. Oskarżył on również WADA o porozumienie lub uzgodnioną praktykę, która hamowała w sposób bezprawny współzawodnictwo między tenisistami. Komisja uznała, że w sprawie brak interesu wspólnotowego, który uzasadniałby zaangażowanie się w tę kwestię, i odmówiła zajęcia się nią. Sprawa trafiła do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, który stwierdził na podstawie art. 113 regulaminu proceduralnego Trybunału, że w związku z zakończeniem przez Cañasą kariery sportowej nie ma on już interesu prawnego w uzyskaniu korzystnego dla siebie rozstrzygnięcia⁸².

Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej podjął się orzekania również w sprawie C-519/04 wniesionej przez dwóch pływaków, Davida Meca-Medinę i Igora Majce-*na*. Obaj sportowcy nie przeszli w 1999 r. kontroli antydopingowej zarządzanej po mistrzostwach świata w uprawianej przez nich dyscyplinie, w wyniku czego orzeczono wobec nich dyskwalifikację na cztery lata. Decyzja ta została utrzymana w mocy przez Trybunał Arbitrażowy do spraw Sportu. Ponieważ później w badaniach nad stosowanym przez nich środkiem wspomagającym wykazano, że może być on produkowany przez organizm ludzki w ilościach przekraczających dopuszczalną przez przepisy dawkę w wyniku spożywania niektórych pokarmów, sprawa ponownie została przekazana do Trybunału Arbitrażowego, który karę obniżył do lat dwóch. Sportowcy nie złożyli odwołania do szwajcarskiego sądu federalnego, pomimo że taki tryb odwoławczy przewidziany był dla wyroków Trybunału, ale zwrócili się do Komisji ze skargą, wskazując na naruszenie art. 81 i 82 WE. Skarga odnosiła się do niektórych praktyk MKOl i Światowej Federacji Pływackiej, a także praktyk stosowanych przy kontroli antydopingowej, które według

⁸¹ Rozporządzenie 1/2003 z dnia 16 grudnia w sprawie wprowadzenia w życie reguł konkurencji ustanowionych w art. 81 i 82 Traktatu (Dz.U. L 1 z 4.1.2003, s. 1-25).

⁸² <http://competitionbulletin.com/2013/07/11/canas-no-sufficient-interest-in-showing-anti-competitive-rules/>, [dostęp: 1.03.2016 r.].

plywaków miały naruszać reguły konkurencji i swobodnego świadczenia usług panujące we Wspólnocie. Skarżący zinterpretowali działalność MKOl oraz akredytowanych laboratoriów antydopingowych jako zabronioną uzgodnioną praktykę, a także podnieśli brak wystarczającej niezależności organu orzekającego, czyli w tym wypadku Trybunału Arbitrażowego od MKOl. Podkreślali również nieprawidłowe ukształtowanie zasad odpowiedzialności sportowców w wypadku naruszenia reguł antydopingowych. W wyniku tych wszystkich nieprawidłowości miało dojść do naruszenia zasady swobody gospodarczej. Skarga została przez Komisję odrzucona, w wyniku czego trafiła ostatecznie pod ocenę Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. W pierwszej instancji zarzuty zostały oddalone, podniesiono, że reguły antydopingowe są regułami czysto sportowymi i jako takie nie mogą podlegać ocenie na podstawie art. 81 i 82 WE. Podkreślono, że kwestia prawidłowości panujących przepisów antydopingowych może być rozstrzygnięta jedynie przez organy rozsądzące spory sportowe. W drugiej instancji stwierdzono, że czysto sportowy charakter przepisów nie może automatycznie wykluczać jego gospodarczego aspektu, zatem ocena sytuacji może być przeprowadzona z punktu widzenia naruszenia traktatowych swobód. W dalszej części wyroku można zauważyć ciekawe porównanie reguł antydopingowych do reguł zwalczających nieuczciwą konkurencję. Wskazano, że sankcje związane ze stosowaniem dopingu są nieodłącznym elementem wprowadzenia zakazu jego stosowania, który bez groźących kar nie miałby prawa bytu. Podkreślono, że nawet gdyby uznano ustanowienie reguł antydopingowych za decyzję związku przedsiębiorców ograniczającą swobodę gospodarczą, to wprowadzenie tych reguł miało przyczynić się do osiągnięcia słusznego celu⁸³. Nie wyklucza to jednak sytuacji, w której taki cel regulacji antydopingowej nie zostałby udowodniony, co doprowadziłoby do uznania jej za niezgodną z unijnym prawem konkurencji.

Wyraźnie widać, że Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej nawet przed przyznaniem Unii Europejskiej kompetencji w zakresie sportu angażował się w ocenę spraw związanych ze stosowaniem dopingu. Jednak swojej oceny nie dokonywał na podstawie reguł antydopingowych, które uznane zostały za przepisy o charakterze ściśle związanym ze sportem i jako takie podlegające jurysdykcji organów mających kompetencje do rozstrzygania sporów powstałych na gruncie sportowym. Unia Europejska, a co za tym idzie Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, nie zostały w tamtym okresie wyposażone w instrumenty prawne, które pozwalałyby ingerować im w kwestię dopingu. Orzeczenia Trybunału wydawane były na podstawie obowiązujących regulacji wspólnotowych dotyczących swobód panujących na rynku wewnętrznym. Sytuacja po wejściu w życie traktatu lizbońskiego nieznacznie się zmieniła, Unii zostały przyznane kompetencje w omawianym obszarze, jednak w dalszym ciągu Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej nie wydaje się władny orzekać w dziedzinie dopingu w zakresie czysto sportowym.

⁸³ Wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w sprawie C-519/04P *David Meca-Medina i Igor Majcen przeciwko Komisji Wspólnot Europejskich* z dnia 18 lipca 2006 r., ECLI:EU:C:2006:492.

2.9. Wzrost znaczenia Unii Europejskiej w światowym ruchu antydopingowym

Unia Europejska przez cały okres swojego istnienia dała się poznać na arenie międzynarodowej jako kluczowy podmiot w niemal wszystkich aspektach funkcjonowania dzisiejszego świata. Również, jeśli chodzi o obszar walki z dopingiem, oczekiwania w stosunku do roli tej organizacji w światowym ruchu antydopingowym stoją na wysokim poziomie. Zauważalne już od kilku lat staje się coraz częstsze włączanie polityki antydopingowej do priorytetowych działań Unii Europejskiej. Również świadomość społeczeństwa co do konieczności większego zaangażowania Unii w omawianą tematykę systematycznie wzrasta. Zgodnie z badaniami przeprowadzonymi w 2010 r. zarówno większość podmiotów działających w obszarze sportu, jak i ludności niemającej takich powiązań opowiedziała się za włączeniem polityki związanej ze zwalczaniem nieuczciwości w sporcie do podstawowych planów Unii Europejskiej⁸⁴.

Po raz pierwszy Unia Europejska uzyskała kompetencje w zakresie sportu w 2009 r., po wejściu w życie traktatu lizbońskiego. W art. 6 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE) sport został zaliczony do obszarów, w których Unia Europejska posiada kompetencje uzupełniające. Oznacza to uprawnienie Unii jedynie do wspierania, koordynacji lub uzupełniania działań podejmowanych przez kraje członkowskie. W związku z tym akty prawne wydawane w dziedzinie sportu przez Unię Europejską nie mogą wymuszać harmonizacji prawodawstwa zrzeszonych państw⁸⁵. Regulacje przyjmowane w tym obszarze przez Unię Europejską przyjmują formę opinii, zaleceń oraz uchwał. Zgodnie z art. 165 ust. 1 TFUE Unia: „przyczynia się do wspierania europejskich przedsięwzięć w zakresie sportu, uwzględniając jego szczególny charakter, jego struktury oparte na zasadzie dobrowolności oraz uwzględniając jego funkcję społeczną i edukacyjną”⁸⁶. W dalszej części artykułu podkreśla się, że działania podejmowane przez Unię w dziedzinie sportu powinny zmierzać w kierunku między innymi: „rozwoju europejskiego wymiaru sportu, przez popieranie uczciwości i dostępności we współzawodnictwie sportowym oraz współpracy między podmiotami odpowiedzialnymi za sport, jak również przez ochronę integralności fizycznej i psychicznej sportowców, w szczególności tych najmłodszych”⁸⁷.

W przytoczonym art. 165 TFUE wyraźnie podkreślona została autonomiczna natura sportu, którego funkcjonowanie jest niezależne od instytucji publicznych pełniących jedynie rolę wspierającą. Początkowo takie też było podejście Unii Europejskiej do kwestii walki z dopingiem. W ostatnich latach zaobserwowano jednak w działalności unijnych instytucji chęć wykreowania Unii Europejskiej na jeden z podmiotów przewodzących światowej walce z dopingiem. Coraz częściej w tym kontekście pojawia się koncepcja ujednoczenia prawodawstwa związanego z dopingiem w państwach członkowskich, co

⁸⁴ Raport Komisji Europejskiej, *Strategiczne Kierunki dla implementacji nowo przyznanej kompetencji unijnej w zakresie sportu*, http://eose.org/wp-content/uploads/2014/03/Report-from-the-EU-consultation-on-the-New-competence_20101.pdf, [dostęp: 10.03.2016r.].

⁸⁵ Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, art. 6, Dz. U. z 2009 r. Nr 203, poz. 1569.

⁸⁶ *Ibidem*, art. 165.

⁸⁷ *Ibidem*.

miałoby być niezbędne dla podniesienia autorytetu Unii w omawianym obszarze. Jak do tej pory jedyna precyzyjna propozycja dotycząca tej harmonizacji sformułowana została w Białej Księdze na temat sportu z 2007 r. odnośnie do handlu środkami dopingującymi, w stosunku do którego Unia Europejska zaleca takie samo traktowanie, jak handlu narkotykami. W tym samym dokumencie wspomina się o utworzeniu sieci pomiędzy agencjami antydopingowymi państw członkowskich, laboratoriami akredytowanymi przez WADA oraz Interpolem. Wymienione działania miałyby doprowadzić do zajęcia jednolitego stanowiska w zakresie dopingu w stosunku do Światowej Agencji Antydopingowej, UNESCO oraz Rady Europy przez wszystkie kraje zrzeszone w ramach Unii Europejskiej. Wspólna polityka miałaby być wypracowana przez państwa członkowskie, Parlament Europejski oraz Komisję Europejską⁸⁸. Wydaje się, że przedstawione powyżej pomysły zasługują na poważne rozważenie. Do osiągnięcia sukcesu, także w walce z dopingiem, niezbędne jest ukształtowanie jednolitego podejścia do zagadnienia i wprowadzenie wspólnych rozwiązań. Unia Europejska nieraz udowodniła, że jej zaangażowanie w różne obszary funkcjonowania społeczeństwa przyczynia się do usprawnienia ich działania poprzez koordynację współpracy państw członkowskich. Niestety w dalszym ciągu zaangażowanie Unii w omawianą tematykę jest niewystarczające.

2.10. Instytucje walki z dopingiem – podsumowanie

Zapoznając się szczegółowo z aspektem instytucjonalnym światowej walki z dopingiem, nietrudno zauważyć, jak wiele podmiotów zarówno na szczeblu międzynarodowym, jak i krajowym w mniejszym lub większym stopniu jest w nią zaangażowanych. Ciężko zatem w sposób wyczerpujący zakreślić ramy podmiotowe omawianego zagadnienia, poświęcając uwagę wszystkim organizacjom, które zwalczanie dopingu uznały za jeden ze swoich celów. Nie sposób również ustalić hierarchiczną zależność pomiędzy podmiotami czy w sposób precyzyjny i klarowny określić powiązania pomiędzy nimi. Pomimo coraz intensywniejszych wysiłków na rzecz lepszego zorganizowania systemu antydopingowego, także pod względem instytucjonalnym, wciąż wydaje się być on w dużym stopniu chaotyczny. Można jednak uznać, że w niniejszym rozdziale scharakteryzowane zostały najistotniejsze podmioty, ze Światową Agencją Antydopingową i Trybunałem Arbitrażowym ds. Sportu na czele, będące organami pełniącymi rolę swoistego rodzaju władzy ustawodawczo-wykonawczej i sądowniczej, chociaż należy zauważyć, że ich funkcje nie są w tak wyraźny sposób rozdzielone. Warto również zwrócić uwagę na postępujący wzrost znaczenia kwestii antydopingowej w ramach Unii Europejskiej, który wzbudza niepokój wśród MKOl oraz innych organizacji sportowych kierujących światowym ruchem antydopingowym do tej pory. W coraz większym zaangażowaniu Unii w tę tematykę upatruje się zagrożenia dla dotychczasowej autonomii sportu na arenie międzynarodowej oraz zbliżającej się konieczności reorganizacji funkcjonowania systemu antydopingowego⁸⁹. Należy jednak rozważyć, czy nawet utrata

⁸⁸ J. Lindholm, *The changing European landscape of antydoping following the Lisbon Treaty*, „International Sports Law Review Pandektis” 2011, vol. 9–11, s. 101.

⁸⁹ *Ibidem*, s. 103.

w pewnym stopniu autonomii nie będzie stosunkowo niską ceną, którą przyjdzie zapłacić organizacjom sportowym w zamian za lepszą organizację i skuteczność światowego systemu antydopingowego.

3. Światowy program zwalczania dopingu – zasady funkcjonowania, efektywność i skuteczność wypracowanych rozwiązań

3.1. Światowy system antydopingowy a Światowy Program Zwalczania Dopingu

Przystępując do omawiania tematyki będącej przedmiotem rozważań w poniższym rozdziale, wydaje się konieczne zwrócić uwagę na rozróżnienie pomiędzy pojęciami „światowego systemu antydopingowego” a „Światowego Programu Zwalczania Dopingu”. Światowy system antydopingowy będzie obejmował swoim zakresem wszelkie regulacje, rozwiązania i metody mające za zadanie dążenie do jak najskuteczniejszego zwalczania nieuczciwości w sporcie. Do światowego Programu Zwalczania Dopingu zaliczamy natomiast ściśle wymienione w Światowym Kodeksie Antydopingowym elementy:

1. Światowy Kodeks Antydopingowy,
2. Standardy międzynarodowe,
3. Modele najlepszych praktyk i wytyczne.

Światowy system antydopingowy będzie zatem zawierał w sobie rozwiązania przyjęte w ramach Światowego Programu Zwalczania Dopingu, a ponadto obejmie także instrumenty prawne jak Konwencja antydopingowa Rady Europy czy Konwencja antydopingowa UNESCO. W związku z tym, że wciąż nie można mówić o pełnej harmonizacji regulacji antydopingowych w ramach różnych instytucji, słuszne wydaje się wskazanie na powyższe rozróżnienie. Należy jednak podkreślić, że rozwiązania szczegółowe, bezpośrednio odnoszące się do sytuacji osób podejrzanych o naruszenie reguł antydopingowych, opisane zostały w ramach Światowego Programu Zwalczania Dopingu i to właśnie on będzie przedmiotem głównych rozważań niniejszego rozdziału.

3.2. Organizacja i cele Światowego Programu Zwalczania Dopingu

Jak już wspomniano, na Światowy Program Zwalczania Dopingu składają się: Światowy Kodeks Antydopingowy, Standardy międzynarodowe oraz Modele najlepszych praktyk i wytyczne.

Światowy Kodeks Antydopingowy zgodnie z deklaracją zawartą w jego treści: „jest podstawowym i uniwersalnym dokumentem”⁹⁰ będącym filarem Światowego Programu Zwalczania Dopingu. Głównym celem ustanowienia Kodeksu była powszechna harmonizacja fundamentalnych regulacji antydopingowych. Twórcom przyświecały dwa cele: stworzenie instrumentu z jednej strony precyzyjnego, tak by możliwa do osiągnięcia była jedność stanowisk w sprawach istotnych, a z drugiej ogólnego w stopniu, który zapewni konieczną elastyczność wprowadzanych rozwiązań. Co ważne, z uwagi na to, że kwestia

⁹⁰ Światowa Agencja Antydopingowa, *Światowy Kodeks Antydopingowy z 2015 roku...*, s. 8.

ta stanowi jedno z podstawowych źródeł kontrowersji wokół całego systemu antydopingowego, sami autorzy Kodeksu podkreślają w nim, że został on sporządzony z uwzględnieniem zasady proporcjonalności oraz w poszanowaniu praw człowieka.

Kolejny element Światowego Programu Zwalczenia Dopingu, Standardy międzynarodowe, to szczegółowe regulacje dotyczące konkretnych obszarów technicznych i operacyjnych walki z dopingiem. Obecnie obowiązuje pięć takich Standardów:

1. Międzynarodowy standard badań i śledztw,
2. Międzynarodowy standard listy metod i substancji zabronionych,
3. Międzynarodowy standard wyłączeń dla celów terapeutycznych (TUE),
4. Międzynarodowy standard dla laboratoriów,
5. Międzynarodowy standard ochrony danych osobowych.

Standardy mają za zadanie zharmonizować działania podmiotów odpowiedzialnych za konkretne obszary programu zwalczania dopingu, w związku z czym ich przestrzeganie jest obowiązkowe. Opracowuje je grono ekspertów przy udziale sygnatariuszy Kodeksu oraz rządów. Standardy pełnią rolę podobną do rozporządzeń funkcjonujących na gruncie prawa polskiego. Z racji tego, że regulują istotne dla walki z dopingiem obszary w sposób szczegółowy, konieczne było przewidzenie mechanizmu wprowadzania zmian do Standardów, z pominięciem Kodeksu. Ewentualne poprawki mogą być wprowadzane okresowo przez Komitet Wykonawczy WADA po przeprowadzeniu konsultacji z sygnatariuszami, rządami, a także innymi zainteresowanymi stronami.

Ostatni element Światowego Programu Antydopingowego, Modele najlepszej praktyki i wytyczne, nie stanowią wiążących regulacji. Podstawą ich tworzenia są Kodeks i Standardy międzynarodowe. Stanowią one jedynie rekomendację WADA co do rozwiązań funkcjonujących w różnych obszarach zwalczania dopingu. Strony mogą przyjąć je bez zastrzeżeń lub wprowadzać swoje modyfikacje.

Za podstawowe cele Światowego Programu Zwalczenia Dopingu w Sporcie uznano ochronę prawa zawodników do uczestniczenia w sporcie wolnym od nieuczciwego poprawiania możliwości organizmu, co ma zostać osiągnięte poprzez wprowadzenie skoordynowanych i skutecznych sposobów zapobiegania i wykrywania dopingu zarówno na szczeblu międzynarodowym, jak i krajowym.

3.3. Definicja zawodnika i zarejestrowanej grupy zawodników według Światowego Kodeksu Antydopingowego

Istotne dla scharakteryzowania funkcjonowania Światowego Programu Zwalczenia Dopingu będzie precyzyjne określenie podstawowej grupy podmiotów, której dotyczą obowiązujące w jego ramach regulacje. Zgodnie z definicją zawartą w Światowym Kodeksie Antydopingowym za zawodnika możemy uznać: „dowolną osobę, która uczestniczy w sporcie na szczeblu międzynarodowym (zgodnie z definicją każdej federacji międzynarodowej) lub szczeblu krajowym (zgodnie z definicją krajowej organizacji antydopingowej)”⁹¹. Dalej Kodeks przyznaje krajowym organizacjom antydopingowym

⁹¹ *Ibidem*, s. 102.

możliwość stosowania przepisów antydopingowych również wobec zawodników niezaliczających się do klasy międzynarodowej czy krajowej, czyli także osób uprawiających sport w celach rekreacyjnych, nawet jeśli nie biorą oni udziału w zawodach. Organizacja antydopingowa w stosunku do tych zawodników może stosować ograniczone badania oraz analizować próbki pod kątem obecności jakiejś liczby substancji w stosunku do pełnej listy substancji zabronionych. Dozwolone jest również wymaganie podania ograniczonej informacji na temat miejsca pobytu, a także zwolnienie z obowiązku uzyskania wyłączenia ze względów terapeutycznych. Zgodnie z definicją „jeżeli którykolwiek zawodnik podlegający organizacji antydopingowej biorący udział w zawodach rangi niższej niż międzynarodowa lub krajowa naruszy przepisy antydopingowe określone w Artykułach 2.1, 2.3 lub 2.5, wówczas należy stosować kary określone w Kodeksie [...]”⁹². Karą, której nie stosuje się w tym wypadku, jest kara podania informacji o wykrytym dopingu do publicznej wiadomości. Dla celów art. 2.8 (podawanie lub próba podawania zawodnikowi podczas zawodów lub poza nimi dowolnej substancji zabronionej lub metody zabronionej) oraz art. 2.9 (współudział) Kodeksu, a także dla celów edukacyjnych za zawodnika uznaje się każdą osobę uczestniczącą w sporcie, która podlega jakimkolwiek: „sygnatariuszowi, rządowi lub innej organizacji sportowej uznającej Kodeks”⁹³.

Według definicji zawartej w Światowym Kodeksie Antydopingowym za zarejestrowaną grupę zawodników uważa się: „określoną osobno przez każdą federację międzynarodową oraz krajową organizację antydopingową grupę zawodników najwyższej klasy, poddawanych badaniom podczas zawodów i poza zawodami według planu rozkładu badań danej federacji międzynarodowej lub krajowej organizacji antydopingowej, którzy w związku z tym mają obowiązek podawania informacji o miejscu pobytu zgodnie z artykułem 5.6. Kodeksu oraz Międzynarodowym Standardem Badań i Śledztw”⁹⁴. Dla przykładu, zgodnie z zasadami przyjętymi przez polską Komisję do Zwalczania Dopingu w Sporcie osobne kryteria włączenia do zarejestrowanej grupy zawodników obowiązują dla sportowców wykluczonych ze sportu ze względu na naruszenie przepisów antydopingowych, a osobne dla pozostałych zawodników. Jeśli chodzi o wykluczonych ze sportu atletów, to do grupy zarejestrowanej włączani są: „zawodnicy zawieszani w związku z naruszeniem przepisów antydopingowych, zawodnicy dyscyplin olimpijskich, zawodnicy, którzy przed wyłączeniem byli członkami kadry narodowej”⁹⁵. Pozostali zawodnicy kwalifikowani do grupy zarejestrowanej to: „zawodnicy dyscyplin indywidualnych, zawodnicy dyscyplin olimpijskich, zawodnicy będący członkami reprezentacji narodowej, zawodnicy biorący udział w zawodach w kategorii seniorów, zawodnicy reprezentujący dyscyplinę o wysokim ryzyku wystąpienia dopingu”⁹⁶. Dla uzupełnienia należy dodać, że z grup tych wyłączeni są zawodnicy będący już w grupie obsługiwanej przez właściwą dla siebie sportową federację międzynarodową.

⁹² *Ibidem*.

⁹³ *Ibidem*, s. 102 i 103.

⁹⁴ *Ibidem*, s. 102.

⁹⁵ Komisja do zwalczania dopingu sporcie, *Zarejestrowana grupa zawodników*, http://antydoping.pl/pl/informacje_dla_sportowcow/zarejestrowana_grupa_zawodnikow, [dostęp: 30.04.2016 r.].

⁹⁶ *Ibidem*.

3.4. Substancje i metody zabronione w sporcie

Podstawy umieszczenia danej substancji lub metody na liście substancji i metod zabronionych ustalone zostały w art. 4.3. Kodeksu. WADA przy dokonywaniu oceny bierze pod uwagę trzy kryteria, z czego konieczne jest wykazanie spełniania dwóch z nich:

- 1) substancja lub metoda, sama lub w połączeniu z innymi substancjami lub metodami, może poprawiać lub poprawia wyniki sportowe, przy czym konieczne jest opisanie substancji lub metody jako zabronionych jedynie w połączeniu z innymi oraz wykazanie obecności obu tych substancji lub zastosowania obu tych metod,
- 2) użycie substancji lub metody stanowi faktyczne lub potencjalne zagrożenie zdrowia,
- 3) użycie substancji lub metody stanowi naruszenie ducha sportu⁹⁷.

W ramach uzupełnienia punktu trzeciego niniejszego wyliczenia należy dodać, że za przykład substancji, która nie prowadzi do poprawy wyników sportowych, ale uznana została za niedopuszczalną w związku ze swoją sprzecznością z duchem sportu, może posłużyć kokaina stosunkowo często wykrywana w organizmach zawodników⁹⁸. Na liście substancji i metod zabronionych mogą znaleźć się także substancje, które posiadają działanie maskujące obecność innych środków.

Wprowadzenie danego środka na listę poprzedzone jest etapem obserwacji uregulowanym w Kodeksie w art. 4.5. tzw. program monitorujący uruchamiany jest w porozumieniu z sygnatariuszami Kodeksu i rządami. Przyczyną uruchomienia programu w stosunku do określonego środka jest powzięcie wiadomości o jego wykrywalności w organizmach zawodników lub zgłoszone zastosowania. Za przekazywanie informacji w tym zakresie w odpowiednich raportach odpowiedzialne są laboratoria WADA, a statystyki opracowane na ich podstawie co najmniej raz w roku udostępniane są federacjom międzynarodowym oraz krajowym organizacjom antydopingowym. WADA obowiązana jest do zachowania anonimowości zawodników, u których wykryto dane środki podczas obiegu informacji na temat ich użycia⁹⁹.

W ramach substancji i metod znajdujących się na liście dokonuje się rozróżnienia na te środki, które zabronione są przez cały czas, oraz na takie, których stosowanie nie jest dozwolone jedynie podczas zawodów. WADA może również podjąć decyzję o wprowadzeniu zakazu stosowania danego środka jedynie w ramach określonego sportu¹⁰⁰. Specjalną grupę substancji zabronionych stanowi tzw. grupa S0, w której znajdują się substancje określane jako niezatwierdzone. Są to takie środki, które nie zostały umieszczone na liście substancji i metod zabronionych, jednak nie zostały one także dopuszczone do obrotu w celu stosowania na ludziach. Mogą to być między innymi produkty znajdujące się wciąż w fazie badań przedklinicznych lub takie, które zostały zatwierdzone do użytku tylko w obszarze weterynarii¹⁰¹.

⁹⁷ Światowa Agencja Antydopingowa, *Światowy Kodeks Antydopingowy z 2015 roku...*, art. 4.3.

⁹⁸ A. Duval, *Cocaine, Doping and the Court of Arbitration for Sport*, ASSER Institute, Haga [b.r.]

⁹⁹ Światowa Agencja Antydopingowa, *Światowy Kodeks Antydopingowy z 2015 roku...*, art. 4.5.

¹⁰⁰ *Ibidem*.

¹⁰¹ Światowa Agencja Antydopingowa, *Lista zabroniona z 2015 roku*, http://www.antydoping.pl/upload/2015/Lista%20zabroniona%20WADA%202015_pl.pdf, s. 2, [dostęp: 1.05.2016 r.].

Obserwacja procesu wprowadzania środków na listę zabronioną prowadzi do niepokojących wniosków. Wydaje się, że WADA wciąż bardziej reaguje na panującą sytuację, niż sama wyznacza obowiązujące zasady, pozostając w dalszym ciągu kilka kroków za firmami farmaceutycznymi i sztabami zawodników. Nowe środki wprowadzane są na listę zazwyczaj wtedy, kiedy ich częste, niekiedy długoletnie stosowanie zostanie wykryte u znacznej liczby sportowców. Za przykład może posłużyć Maria Szarapova, światowej klasy tenisistka, która przyznała się do stosowania umieszczonego na liście od 1 stycznia 2016 r. meldonium w okresie 10 lat przed wprowadzeniem zakazu jego stosowania, a jej przypadek był tylko najbardziej medialnym spośród 172 wykrytych w okresie od 1 stycznia do 13 kwietnia 2016 r.¹⁰² Niestety, w chwili obecnej nie widać szans na radykalną poprawę tej sytuacji, a prognozy na przyszłość również nie wydają się być optymistyczne. Za pewien krok w przód można uznać wprowadzenie paszportu biologicznego, o którym mowa będzie w dalszej części w pracy. Jednak pomimo coraz lepszego przygotowania, jeżeli chodzi o prowadzenie badań nad nowymi lub będącymi już w użytku środkami, niezmienny pozostaje fakt osamotnienia WADA w walce z przemysłem farmaceutycznym, zapleczem medycznym zawodników i – co najbardziej niepokojące – rządami państw. Uzasadniony wydaje się zatem wniosek, że nie należy spodziewać się w najbliższym czasie zajęcia przez WADA pozycji podmiotu, który samodzielnie tworzy listę substancji i metod zakazanych, wyprzedzając ewentualne zamiary zawodników.

Zgodnie z art. 4.1. Kodeksu lista substancji i metod zabronionych publikowana jest: „tak często, jak to potrzebne, ale nie rzadziej niż raz do roku”¹⁰³. Stanowi ona jeden ze Standardów międzynarodowych regulujących techniczne aspekty walki z dopingiem. Lista układana jest przez WADA, a wstępna wersja oraz poprawki do niej wprowadzane przekazywane są sygnatariuszom Kodeksu i rządów w celu uzyskania opinii. W tym trybie ustalany jest ostateczny kształt listy, która już w wersji opublikowanej na stronie internetowej WADA przekazywana jest sygnatariuszom, laboratoriom akredytowanym lub zatwierdzonym przez WADA oraz rządów. Na sygnatariuszach spoczywa obowiązek dostarczenia listy swoim członkom i oddziałom. Omawiany art. 4.1. Kodeksu nakłada na organizacje antydopingowe powinność zamieszczenia w swoich przepisach regulacji, zgodnie z którą w przypadku braku odmiennego unormowania tej kwestii na liście lub w poprawce do niej lista lub poprawka wchodzi w życie trzy miesiące od momentu ich ogłoszenia przez WADA. W związku z tym, że lista stanowi część Międzynarodowej konwencji ds. walki z dopingiem w sporcie, o wprowadzonych zmianach informowany jest także Dyrektor Generalny UNESCO.

Ostatnie przypadki związane z wprowadzeniem na listę stosowanego w szczególności przez sportowców wschodniej Europy meldonium wyeksponowały mankamenty omawianej regulacji. Pierwsze, co zwraca uwagę, to brak wyraźnego określenia w przepisie daty corocznej publikacji listy. Należy uznać, że doprecyzowanie go w tym aspekcie

¹⁰² Komunikat WADA na temat meldonium z dnia 13 kwietnia 2016 r., <https://www.wada-ama.org/en/media/news/2016-04/wada-statement-on-meldonium-notice-issued-to-stakeholders>, [dostęp: 1.05.2016 r.].

¹⁰³ Światowa Agencja Antydopingowa, *Światowy Kodeks Antydopingowy z 2015 roku...*, art. 4.1.

ułatwiłoby kontrolę obowiązującego stanu prawnego przez osoby, których reguły te dotyczą. W przepisach antydopingowych przewidziano wchodzenie w życie nowej listy co najmniej raz do roku i wydaje się, że wykształciła się praktyka, aby dniem tym był 1 stycznia. Nie ma powodu, żeby data ta nie została wprost określona. W ten sposób z jednej strony tłumaczenia sportowców, którzy przyłapani na dopingu bronią się przeoczeniem wejścia w życie nowej listy, stałyby się bezzasadne, a z drugiej strony ułatwiono by osobom podlegającym regulacjom antydopingowym wywiązywanie się ze swoich obowiązków poprzez dokładniejsze ich sformułowanie. Wprowadzanie zakazu stosowania kolejnych środków przed oficjalną publikacją nowej listy mogłoby być traktowane jako nadzwyczajne i stosowane jedynie w wyjątkowych sytuacjach, przykładowo wtedy, kiedy stanowiłyby one zagrożenie dla życia lub zdrowia zawodników.

Kolejną kwestią, która wydaje się być szczególnie problematyczna, jest obowiązująca *vacatio legis*, czyli okres od momentu ogłoszenia przez WADA zmian do momentu wejścia ich w życie. Standardowo przepisy Kodeksu przewidują trzy miesiące na przygotowanie się sportowców i innych zainteresowanych osób do wprowadzanych poprawek do listy. Określenie odpowiedniego *vacatio legis* wymaga dokładnego przebadania wprowadzanego na listę środka pod względem czasu, w jakim zostaje on wydalony z organizmu w stopniu dostatecznym dla uznania jego obecności w próbce za dopuszczalną. Ustalenie okresu między publikacją listy a jej wejściem w życie w sposób nieprawidłowy może doprowadzić do sytuacji, w której sportowiec niestosujący danego środka od momentu, kiedy został on zakazany, wciąż może zostać oskarżony o doping, jeśli jego organizm nie zdążył w pełni się oczyścić. W związku z tym konieczne jest dokładne sprawdzenie substancji, której stosowania planuje się zabronić, pod kątem zdolności organizmu do jej wydalenia. Należy podkreślić, że obowiązkiem sportowca jest oczyszczenie organizmu z niedozwolonych substancji do momentu, kiedy uaktualniona lista staje się obowiązująca. Jednak sprawa związana z wprowadzeniem na listę meldonium wymusiła na WADA wykreowanie reguł postępowania w przypadku, gdy stwierdzono, że zostało ustanowione zbyt krótkie *vacatio legis* lub gdy dana substancja posiada cechy uzasadniające wprowadzenie zakazu jej stosowania, ale nie udało się w sposób dokładny określić czasu jej wydalenia z organizmu ludzkiego. W związku z tym uznano, że każdy przypadek wymaga indywidualnego rozpatrzenia w celu oceny winy lub zaniedbania zawodnika. Niezależnie jednak od jednostkowych okoliczności, zgodnie z art. 9 Kodeksu, stwierdzenie naruszenia przepisów antydopingowych automatycznie powoduje unieważnienie uzyskanych wyników wraz z przypadkiem zdobytych medali, punktów oraz nagród. Odrębnej ocenie podlega zasadność dyskwalifikacji sportowca. W przypadku, gdy zawodnik przyzna się, zostanie mu udowodnione lub stężenie substancji w organizmie jednoznacznie wskazuje, że zażyta substancja dostała się do organizmu już po wejściu w życie nowej listy, tzw. proces zarządzania wynikami będzie kontynuowany. W przypadku braku możliwości określenia w sposób niebudzący wątpliwości, kiedy dana substancja została wprowadzona do organizmu, zarządzanie wynikami może zostać zawieszona, a organ upoważniony podejmuje decyzję o kontynuowaniu przez zawodnika kary tymczasowego zawieszenia do czasu dokładnego przebadania wykrytej

substancji. Kara może zostać również zniesiona z zastrzeżeniem, że w razie późniejszego stwierdzenia, że środek został zażyty już po wprowadzeniu go na listę, wyniki osiągnięte przez zawodnika w czasie, kiedy zniesiono zastosowane tymczasowe zawieszenie, mogą być w późniejszym okresie anulowane. W takim przypadku możliwe jest także orzeczenie obowiązku zwrotu nagród oraz nałożenie kary zakazu startu¹⁰⁴. Wydaje się, że ustalone zasady będą stosowane także w odniesieniu do możliwych w przyszłości podobnych przypadków. Należy jednak mieć nadzieję, że WADA będzie dokładniej badać środki objęte programem monitorującym przed ich wprowadzeniem na listę substancji i metod zabronionych.

3.5. Zasady przeprowadzania badań i analiz na obecność dopingu

Jednym z zadań priorytetowych przy ustalaniu zasad funkcjonowania procesu kontroli antidopingowej było stworzenie procedury pobierania oraz postępowania z próbkami uzyskanymi od zawodników. Prace podmiotów zaangażowanych w walkę o czystość sportu zaowocowały wypracowaniem Międzynarodowego standardu badań i śledztw (ISTI). Wyzwaniem dla zespołu opracowującego ISTI było przede wszystkim:

- 1) zapewnienie skuteczności tworzonej procedury,
- 2) ustalenie reguł dla kontroli podczas zawodów, ale i poza nimi,
- 3) zagwarantowanie poprawnej identyfikacji pobranych próbek,
- 4) wypracowanie norm regulujących sposób gromadzenia informacji uzyskanych w ramach kontroli, ich oceny, a także późniejszego wykorzystania w celu przeprowadzenia skutecznego śledztwa¹⁰⁵.

Należy zwrócić uwagę, że część przepisów dotyczących przeprowadzania badań i kontroli umieszczonych zostało w Światowym Kodeksie Antydopingowym. Zostały one powtórzone w tekście ISTI.

Potocznie proces wyboru zawodnika, pobierania od niego próbki oraz jej sprawdzenia pod kątem występowania substancji zabronionych nazywany jest kontrolą antidopingową. Zgodnie z definicją zawartą w ISTI za kontrolę antidopingową uznaje się: „wszystkie kroki i procesy, począwszy od planowania rozkładu badań, a skończywszy na ostatecznej decyzji w postępowaniu odwoławczym, obejmujące wszystkie kroki i procesy pośrednie, takie jak dostarczanie informacji o miejscu pobytu, pobieranie i postępowanie z próbkami, analizę laboratoryjną, wyłączenia dla celów terapeutycznych (TUE), zarządzanie wynikami i postępowanie dyscyplinarne”¹⁰⁶. Należy zatem stwierdzić, że za kontrolę antidopingową uznano dużo szersze spektrum działań niż te, które powszechnie określane są tym mianem. Warto jednak zwrócić uwagę na to, że sama Światowa Agencja Antydopingowa nie posługuje się ustalonymi przez siebie definicjami w sposób precyzyjny, w ramach kontroli antidopingowej wyróżniając następujące etapy:

¹⁰⁴ Komunikat WADA z dnia 13 kwietnia 2016 r., <http://www.anti-doping.pl/pl/aktualnosci,8548>, [dostęp: 1.05.2016 r.].

¹⁰⁵ Światowa Agencja Antydopingowa, *Międzynarodowy standard badań i śledztw z 1 stycznia 2015 roku*, wersja polska, art. 1.

¹⁰⁶ *Ibidem*, art. 3.1.

- 1) wybór sportowca, który ma być poddany kontroli antydopingowej,
- 2) powiadomienie sportowca o wyborze,
- 3) pobranie próbki,
- 4) analiza próbki,
- 5) zarządzanie wynikami¹⁰⁷.

Wymienione etapy precyzyjniej opisują to, co rozumiemy pod pojęciem badania antydopingowego, za które w ISTI uznano: „części procesu kontroli antydopingowej obejmujące planowanie rozkładu badań, pobieranie próbek, obchodzenie się z próbkami oraz przewożenie próbek do laboratorium”¹⁰⁸. Jedynie zarządzanie wynikami jako proces następujący po przeprowadzeniu badania oraz obejmujący innego rodzaju naruszenia, takie jak niepoinformowanie o miejscu pobytu, wykracza poza przytoczoną definicję badania antydopingowego.

Zgodnie z art. 5.1. ISTI badania i kontrole antydopingowe są przeprowadzane jedynie w celach antydopingowych. Doprecyzowując ten przepis, stwierdzono, że: „badania są podejmowane w celu uzyskania dowodów analitycznych potwierdzających przestrzeganie (lub nieprzestrzeganie) przez zawodnika ścisłego zakazu obecności/używania substancji zabronionej lub metody zabronionej określonego w Kodeksie”¹⁰⁹.

Przyjęte reguły upoważniają dowolną organizację antydopingową, której przyznano prawo do przeprowadzania badań, do żądania od każdego zawodnika próbki w dowolnym czasie i w dowolnym miejscu. W komentarzu do powyższej regulacji przyjęto, że każda krajowa organizacja antydopingowa, federacja międzynarodowa, organizator ważnych wydarzeń sportowych, ze szczególnym wskazaniem na Międzynarodowy Komitet Olimpijski oraz Międzynarodowy Komitet Paraolimpijski, a także Światowa Agencja Antydopingowa obowiązane są do ustanowienia organu odpowiedzialnego za organizację badań zarówno podczas zawodów, jak i poza nimi. Podczas wydarzeń sportowych będzie to podmiot kierujący danym wydarzeniem. Co ważne, co do zasady za przeprowadzanie badań odpowiedzialna jest tylko jedna organizacja¹¹⁰.

Podstawowym kryterium, które muszą spełniać osoby przeprowadzające kontrolę antydopingową, jest posiadanie odpowiednich kwalifikacji do pobierania próbek od zawodników oraz niepozostawanie w konflikcie interesów, za który uznano:

- 1) zaangażowanie w planowanie sportu, w ramach którego przeprowadzane jest badanie lub
- 2) osobiste powiązanie z zawodnikiem, który zobowiązany jest oddać próbkę do badania¹¹¹.

Organ odpowiedzialny za pobieranie próbek ujednocila kryteria obowiązujące przy wyborze osób przeprowadzających kontrolę antydopingową, przyjmując przy tym, że poborem próbek nie mogą zajmować się osoby niepełnoletnie. Ustala on także obowiązk-

¹⁰⁷ Światowa Agencja Antydopingowa, *Kontrola antydopingowa – film edukacyjny* <https://www.youtube.com/watch?v=AR7KGqta9eo>, [dostęp: 2.05.2016 r.].

¹⁰⁸ Światowa Agencja Antydopingowa, *Międzynarodowy standard badań i śledztw...*, art. 3.1.

¹⁰⁹ *Ibidem*, art. 5.1.1.

¹¹⁰ *Ibidem*, art. 5.3.

¹¹¹ *Ibidem*, Aneks H, art. H.4.2.

ki, za których wypełnienie odpowiedzialne będą wytypowane osoby¹¹². Do zadań organu należy także zapewnienie pracownikom odpowiednich szkoleń. Osoby będące upoważnione do przeprowadzania kontroli antydopingowej muszą posiadać odpowiednią akredytację, ważną przez dwa lata. Niewykonywanie czynności poboru próbek przez okres jednego roku poprzedzającego wygaśnięcie akredytacji powoduje konieczność ponownego przejścia cyklu szkoleń. Pracownicy kontroli antydopingowej zobowiązani są wykonywać swoje czynności osobiście¹¹³.

Zakładając, że proces kontroli antydopingowej funkcjonuje prawidłowo, należy stwierdzić, że każdy zawodnik ze szczególnym uwzględnieniem zawodników klasy światowej regularnie poddawany będzie badaniom na obecność dopingu. Biorąc pod uwagę, że znajomość swoich praw umożliwi nam także panowanie nad ich przestrzeganiem, wydaje się, że każdy sportowiec powinien w sposób wnikliwy zapoznać się z uregulowaniami dotyczącymi przebiegu kontroli antydopingowej. Przede wszystkim należy podkreślić, że przepisy odnoszące się do tej kwestii obowiązują na całym świecie, w związku z czym przebieg kontroli antydopingowej wszędzie będzie wyglądał tak samo.

Zawodnik może być poddany testowi na obecność dopingu w każdym miejscu i w każdym czasie, co znacznie ułatwione zostało przez wprowadzenie systemu ADAMS, który szczegółowo opisany zostanie w dalszej części niniejszej pracy. Stwierdzić jednak należy, że główną formą kontroli antydopingowej jest kontrola w trakcie zawodów oraz kontrola poza zawodami, czyli najczęściej podczas treningu odbywanego przez sportowca.

Jeżeli impreza sportowa, na której mają być przeprowadzane badania, ma rangę międzynarodową, za przeprowadzanie kontroli odpowiedzialna jest organizacja, która kieruje przebiegiem wydarzenia. Pierwszym etapem kontroli jest wybór zawodnika, który zostanie poddany badaniu. W zależności od rodzaju dyscypliny zawodnicy startujący w sportach indywidualnych kwalifikowani są do badania na podstawie zajętego przez siebie miejsca w rywalizacji, a w sportach drużynowych wyboru dokonuje się na zasadzie losowania 2 lub 3 członków z każdego zespołu¹¹⁴. Kolejnym krokiem jest powiadomienie zawodnika o zakwalifikowaniu go do kontroli antydopingowej. Wytypowanej osobie przekazuje się między innymi następujące informacje:

- 1) o konieczności pobrania próbki fizjologicznej,
- 2) o organie, który będzie kierował wykonywanym badaniem,
- 3) o rodzaju próbki, która zostanie pobrana i warunkach, które muszą być spełnione przed jej pobraniem,
- 4) o prawach, które przysługują zawodnikowi, m.in.: do obecności jego przedstawiciela lub tłumacza, żądania dodatkowych informacji na temat procesu poboru próbki, żądania zgody na późniejsze stawienie się w stacji kontroli z ważnych powodów, np. udział w ceremonii rozdania nagród, w dalszych zawodach, udzielenie niezbędnej pomocy lekarskiej,

¹¹² Światowa Agencja Antydopingowa, *Międzynarodowy standard badań i śledztw...*, s. 83.

¹¹³ *Ibidem*, s. 84 i 85.

¹¹⁴ Komisja do zwalczania dopingu w sporcie, *Broszura informacyjna*, <http://www.antydoping.pl/upload/publikacje/Broszura%20Antydoping.pdf>, [dostęp: 2.05.2016 r.].

- 5) o obowiązkach, m.in.: pozostawania pod kontrolą pracownika kontroli antydopingowej lub opiekuna od momentu powiadomienia do zakończenia poboru próbki, przedstawienia dokumentu tożsamości, niezwłocznego zgłoszenia się do stacji kontroli, chyba że zostanie udzielona zgoda na późniejsze stawienie się w stacji z ważnych powodów,
- 6) o miejscu, w którym znajduje się stacja kontroli antydopingowej,
- 7) o ponoszeniu ryzyka przez zawodnika w razie spożycia pokarmu lub płynu przed kontrolą¹¹⁵.

Zawodnik potwierdza otrzymanie powiadomienia podpisem złożonym na odpowiednim formularzu. Stawienie się w punkcie poboru próbki musi mieć miejsce w ciągu godziny od momentu uzyskania informacji o wyborze do poddania się testowi na obecność dopingu. Po przybyciu na miejsce kontroli zawodnik proszony jest o potwierdzenie swojej tożsamości, a wszelkich czynności związanych z oddaniem próbki fizjologicznej do badań dokonuje co do zasady samodzielnie, pod stałą obserwacją osoby tej samej płci¹¹⁶. Etap ten budzi wiele kontrowersji, zwraca się uwagę na szeroką ingerencję w prywatność sportowców, która odczuwalna jest nawet dla osób pochodzących z liberalnych środowisk. Należy pamiętać, że w sporcie na poziomie międzynarodowym udział biorą zawodnicy ze wszystkich rejonów świata, także z tych skrajnie konserwatywnych, dla których taka procedura badania stanowi bardzo mocną ingerencję w sferę prywatną. Niestety, takie skonstruowanie zasad przeprowadzania badania na obecność dopingu jest wynikiem działań sportowców, którzy na wszelkie sposoby starają się oszukać system. Wydaje się, że nie jest możliwa zmiana procedur przy jednoczesnym zachowaniu ich jak największej skuteczności i uniemożliwieniu wszelkich form manipulacji.

Po zakończonym badaniu zawodnik ma obowiązek potwierdzić podpisem protokół kontroli, zachowując jeden egzemplarz dla siebie¹¹⁷. Zgodnie z art. 7.4.4. pracownik kontroli antydopingowej ma obowiązek zapewnić zawodnikowi udokumentowanie wątpliwości dotyczących przebiegu badania¹¹⁸.

O ile kontroli podczas zawodów zawodnik może się w większym lub mniejszym stopniu spodziewać, o tyle kontrole poza zawodami przeprowadzane są w sposób całkowicie niezapowiedziany. Badania poza zawodami mają charakter celowany, co oznacza, że podlegają im zawodnicy ze specjalnie wyselekcjonowanej grupy. Kwalifikacji do puli zawodników poddawanych badaniom dokonuje się w oparciu o następujące kryteria:

- 1) reprezentowany poziom sportowy,
- 2) poprawę wyników sportowych,
- 3) kalendarz treningów i startów,
- 4) uprawianą dyscyplinę,
- 5) analizę badań przeprowadzanych w przeszłości,
- 6) inne ważne powody¹¹⁹.

¹¹⁵ Światowa Agencja Antydopingowa, *Międzynarodowy standard badań i śledztw...*, art. 5.4.1.

¹¹⁶ *Ibidem*, art. 7.

¹¹⁷ Komisja do zwalczania dopingu w sporcie, *Broszura informacyjna...*, [dostęp: 2.05.2016 r.].

¹¹⁸ Światowa Agencja Antydopingowa, *Międzynarodowy standard badań i śledztw...*, art. 7.4.4.

¹¹⁹ Komisja do zwalczania dopingu w sporcie, *Broszura informacyjna...*

Po przeprowadzonym badaniu niezbędne jest zapewnienie bezpieczeństwa i integralności próbek zarówno podczas ich przechowywania, jak i transportu do placówek upoważnionych do dokonywania ich analizy znajdujących się na liście laboratoriów akredytowanych przez Światową Agencję Antydopingową.

3.6. Procedura akredytowania laboratorium WADA

Zgodnie ze Światowym Kodeksem Antydopingowym na potrzeby art. 2.1. Kodeksu, penalizującego obecność substancji zabronionej, jej metabolitów lub markerów w organizmie sportowca, badania próbek pobranych w trakcie kontroli antydopingowej dokonuje się w laboratoriach, które otrzymały specjalną akredytację WADA lub zostały przez nią w inny sposób zatwierdzone. Stworzenie sieci laboratoriów powołanych specjalnie na potrzeby przeprowadzania analiz związanych z kontrolą antydopingową wydaje się koniecznym i słusznym zabiegiem zapewniającym przestrzeganie właściwych standardów oraz przyczyniającym się do zapewnienia zaufania sportowców do prawidłowego zarządzania pobranymi od nich próbkami. Warto wspomnieć, że laboratoria są placówkami niezależnymi, bezstronnymi oraz samodzielnymi w stosunku do organizacji antydopingowych. Jednym z przejawów takiej niezależności jest ich samodzielność finansowa¹²⁰.

Pierwszym krokiem w procesie akredytowania jest złożenie pisemnego wniosku przez zainteresowane laboratorium. WADA po otrzymaniu wniosku sprawdza, czy w państwie, w którym znajduje się laboratorium, obowiązuje krajowy program antydopingowy zgodny z postanowieniami Kodeksu i Standardami międzynarodowymi. Kontrolowane jest również to, czy kraj, gospodarz placówki ratyfikował konwencję UNESCO o zwalczaniu dopingu w sporcie oraz czy opłacił on składkę na funkcjonowanie WADA¹²¹. Konieczne jest także przedstawienie listu poparcia od organizacji antydopingowej, która zobowiąże się do przekazania do laboratorium w określonym terminie odpowiedniej liczby próbek. Ostatnim dokumentem niezbędnym dla uzyskania akredytacji jest biznesplan, do którego dołączone zostaną także listy poparcia od placówek zaakceptowanych przez WADA, w których zobowiążą się one do udzielania wsparcia finansowego przez co najmniej 3 lata, udostępnienia odpowiednich pomieszczeń oraz wspierania działań badawczych i rozwojowych laboratorium¹²².

Przed udzieleniem akredytacji przedstawiciele WADA składają w potencjalnym laboratorium wizytę kontrolną, a po jej zakończeniu w ciągu 12 tygodni przedstawiają raport końcowy, w którym zawarte są zalecenia co do funkcjonowania laboratorium w okresie próbnym¹²³. Podczas trwania tego okresu laboratorium oprócz przeprowadzenia próbnych i testowych badań próbek musi także opracować i wdrożyć 3-letni koncept działań badawczo-rozwojowych, określając przy tym konieczny do ich zrealizowania

¹²⁰ Światowa Agencja Antydopingowa, *Międzynarodowy standard dla laboratoriów z 1 stycznia 2015 roku*, wersja polska, art. 4.4.3.

¹²¹ *Ibidem*, art. 4.2.

¹²² *Ibidem*, art. 4.1.3.

¹²³ *Ibidem*, art. 4.1.6.

budżet. Niezbędne jest także pokazanie umiejętności i woli wymiany informacji z innymi laboratoriami¹²⁴. Z wymagań formalnych laboratorium jest także zobowiązane przedstawić dowód ubezpieczenia od odpowiedzialności zawodowej¹²⁵. Ostateczne przyznanie akredytacji poprzedzone jest audytem końcowym, którego wnioski przesyłane są do Komitetu Wykonawczego WADA. Pozytywne przejście całego procesu kończy się przyznaniem laboratorium certyfikatu akredytacyjnego. W okresie funkcjonowania laboratorium WADA przeprowadza okresowe kontrole przestrzegania standardów określonych dla akredytowanych laboratoriów w celu ustalenia zasadności utrzymania akredytacji dla danej placówki.

W przypadku stwierdzenia uchybień w przestrzeganiu reguł przez laboratorium Międzynarodowy standard dla laboratoriów przewiduje dwie możliwości – zawieszenie lub cofnięcie akredytacji. Zawieszenie akredytacji może być wynikiem stwierdzenia między innymi braku zgodności z regulacjami ustalonymi w Międzynarodowym standardzie dla laboratoriów lub nieprzestrzeganiem Kodeksu etycznego dla laboratoriów¹²⁶. Okoliczności sprawy rozpatrywane są indywidualnie, stąd katalog uchybień, które mogą powodować zawieszenie akredytacji ustalony w Międzynarodowym standardzie dla laboratorium jest jedynie katalogiem przykładowym. Akredytacja zawieszana jest z momentem otrzymania przez laboratorium powiadomienia w tej sprawie na maksymalnie 6 miesięcy, z możliwością przedłużenia na kolejne 6 miesięcy, jeśli usunięcie danej nieprawidłowości w określonym terminie jest niemożliwe. W ciągu trwania zawieszenia laboratorium zobowiązane jest przedstawić dokumenty, które potwierdzają usunięcie stwierdzonych uchybień, a jeśli nie zostaną one przekazane do WADA w tym terminie, akredytacja dla danego laboratorium jest cofana¹²⁷. W takim przypadku laboratorium, które chce ponownie uzyskać certyfikat, zmuszone jest ponownie przejść całą procedurę akredytacji. Od decyzji o cofnięciu akredytacji laboratorium przysługuje odwołanie do Trybunału Arbitrażowego w Lozannie, które powinno być złożone w ciągu 21 dni od otrzymania powiadomienia¹²⁸.

Istotnym, a także – jak się wydaje – niezbędnym elementem Międzynarodowego standardu dla laboratoriów jest dołączony do niego aneks B zawierający standardy etyczne, które muszą być przestrzegane przez akredytowane laboratoria. Regulacje zamieszczone w aneksie B można podzielić na dwie grupy – zapisy służące zabezpieczeniu interesów zawodników oraz te z nich, które mają za zadanie zapewnić integralność, skuteczność oraz zaufanie do prawidłowego funkcjonowania Światowego Programu Walki z Dopowaniem.

W punkcie 1 Kodeksu etycznego dla laboratoriów zagwarantowana została poufność działania laboratoriów. Zgodnie z tym zapisem: „Dyrektorzy laboratoriów, osoby przez nich wyznaczone oraz pracownicy laboratoriów nie omawiają ani nie komentują dla mediów poszczególnych wyników przed ostatecznym orzeczeniem bez zgody orga-

¹²⁴ *Ibidem*, art. 4.2.4.

¹²⁵ *Ibidem*, art. 4.2.5.

¹²⁶ *Ibidem*, art. 4.4.13.2.1.

¹²⁷ *Ibidem*, art. 4.4.13.2.1.

¹²⁸ *Ibidem*, art. 4.4.14.2.

nizacji, która dostarczyła próbki do laboratorium i organizacji, która stwierdza niekorzystny wynik badania¹²⁹. Ponadto laboratorium ma obowiązek kontrolowania, czy proces zarządzania próbką został przeprowadzony w sposób prawidłowy, zgodnie z przepisami Światowego Kodeksu Antydopingowego, Międzynarodowego standardu badań i śledztw oraz innymi odpowiednimi dokumentami. W związku z tym laboratoria są upoważnione do przyjmowania próbek tylko, jeśli łącznie spełniono następujące warunki:

1. „Próbki zostały pobrane i zamknięte zgodnie z Międzynarodowym standardem badań i śledztw Międzynarodowego Kodeksu Antydopingowego lub podobnymi wytycznymi;
2. Jeżeli pobranie jest częścią programu antydopingowego; oraz
3. Jeżeli po stwierdzeniu niekorzystnego wyniku badania uruchomiony zostanie właściwy proces zarządzania wynikami¹³⁰.

Laboratoria zobowiązane są także do wspierania rozwoju i zaufania do światowego programu antydopingowego. W związku z tym informacja o wykryciu nowego środka dopingującego musi być w ciągu 60 dni przekazana do WADA. Kodeks nie określa żadnej szczególnej formy dla dokonania takiego zawiadomienia, wystarczające jest w tym celu opublikowanie badań czy wystąpienie podczas spotkania naukowego¹³¹. Poza tym Kodeks formułuje zasady, jakich przestrzegać muszą pracownicy laboratorium. Należy do nich:

- 1) zakaz angażowania w działania, które mogą podważyć zaufanie do działalności WADA, federacji międzynarodowej, krajowej organizacji antydopingowej, Narodowego Komitetu Olimpijskiego, organizatora ważnych wydarzeń sportowych lub Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego,
- 2) zakaz udzielania porad, konsultacji czy informacji zawodnikom na temat metod, które ułatwić im mogą stosowanie środków dopingujących,
- 3) obowiązek występowania przed sądami w celu złożenia niezależnych, naukowych zeznań,
- 4) zakaz występowania w charakterze adwokata osoby oskarżonej o przewinienie antydopingowe¹³².

Wszelkie przedstawione powyżej regulacje dotyczące funkcjonowania laboratoriów akredytowanych mają za zadanie zagwarantowanie jak najwyższych standardów analizy próbek, przyczyniając się przy tym do wyważenia i ochrony interesów zarówno sportowców, jak i organów zaangażowanych w program walki z dopingiem. Należy pamiętać, że to w dużej mierze od prawidłowej pracy laboratorium zależy to, czy wychwycone zostaną wszystkie wykroczenia przeciwko przepisom antydopingowym, nie dojdzie do ukarania sportowców niewinnych, a ewentualne niekorzystne wyniki nie przedostaną się do wiadomości publicznej w sposób nieuprawniony, powodując tym samym szkodę w wizerunku osoby, której dotyczą.

¹²⁹ *Ibidem*, aneks B, punkt 1.

¹³⁰ *Ibidem*, aneks B, punkt 4.0.

¹³¹ *Ibidem*, aneks B, punkt 5.3.2.

¹³² *Ibidem*, aneks B, punkt 5.0.

3.7. System ADAMS i paszport biologiczny jako przełomowe etapy walki z dopingiem

Temat walki z dopingiem sam w sobie budzi wiele kontrowersji, stanowiąc dość znaczącą ingerencję w życie prywatne sportowców. Dość przytoczyć w tym miejscu przebieg poboru próbki od sportowca, który jest w tym czasie pozbawiony jakiegokolwiek prywatności. Tym większą dyskusję w świecie sportu wywołało uruchomienie w 2005 r. programu ADAMS. Pełna anglojęzyczna nazwa to *Anti-doping Administration and Management System*, co w tłumaczeniu na język polski przedstawić można jako Antydopingowy System Administracji i Zarządzania. Powodem zainicjowania programu była chęć zapewnienia skuteczności funkcjonowania oraz koordynacji systemu antydopingowego na całym świecie, także poza zawodami. ADAMS stanowi elektroniczną bazę danych, która zawiera kluczowe dla walki z dopingiem informacje o zawodnikach, takie jak: miejsce ich pobytu, wyniki badań antydopingowych, a także ewentualne wyłączenia dla celów terapeutycznych, na które zgodę uzyskał dany zawodnik. W chwili obecnej systemem posługuje się zdecydowana większość międzynarodowych federacji oraz krajowych organizacji antydopingowych¹³³.

System ADAMS składa się z czterech platform:

- 1) bazy danych zawierającej informację o aktualnych i planowanych miejscach pobytu zawodników,
- 2) panelu umożliwiającego wymianę informacji pomiędzy organizacjami antydopingowymi,
- 3) platformy kontroli antydopingowych,
- 4) panelu zarządzania wyłączeniami dla celów terapeutycznych.

Panel wymiany informacji pomiędzy organizacjami antydopingowymi stanowi miejsce, gdzie umieszczane są wyniki kontroli antydopingowych, dane na temat wyłączeń dla celów terapeutycznych oraz informacje o naruszeniach przepisów antydopingowych. Platforma kontroli antydopingowych umożliwia planowanie przeprowadzania kontroli antydopingowych oraz analizę wyników badań. Stanowi ona narzędzie dla organizacji antydopingowych, które mają wyłączny dostęp do wprowadzanych przez siebie informacji. Panel zarządzania wyłączeniami dla celów terapeutycznych ułatwia przepływ danych dotyczących ewentualnych zezwoleń na stosowanie środków zakazanych¹³⁴.

Najwięcej kontrowersji spośród wszystkich platform dostępnych w ramach systemu ADAMS budzi jednak ta, na której zawodnicy z tzw. zarejestrowanej grupy zawodników obowiązani są umieszczać dane dotyczące swojego miejsca pobytu w celu umożliwienia przeprowadzenia w tym czasie kontroli antydopingowej poza zawodami. Obowiązki zawodników z tej grupy określone zostały w aneksie I do ISTI. Wytypowani sportowcy muszą spełnić następujące wymagania:

¹³³ Komisja do zwalczania dopingu w sporcie, *System Adams*, <http://antydoping.pl/pl/programy/adams>, [dostęp: 30.04.2016 r.].

¹³⁴ *Ibidem*.

- 1) wprowadzać do systemu co kwartał informacje na temat swojego miejsca zamieszkania, miejsca odbywania treningów oraz planowanych w tym czasie konkursów, a także aktualizować te informacje w razie potrzeby,
- 2) wprowadzać do systemu co kwartał informacje dla każdego dnia o tzw. 60-minutowym okienku dostępności wraz z określeniem miejsca pobytu, w którym zawodnik będzie dostępny dla kontroli antydopingowej¹³⁵.

Trzykrotne niepodanie informacji o miejscu pobytu lub trzykrotne opuszczenie badania w okresie 12 miesięcy uznawane jest za naruszenie przepisów antydopingowych. Za opuszczenie badania uznawana będzie sytuacja, w której kontrola antydopingowa nie znajdzie zawodnika w zadeklarowanym wcześniej przez niego miejscu w trakcie trwania okienka dostępności. Mimo to sportowiec zobowiązany jest poddać się kontroli, jeśli pracownicy organu upoważnionego do jej przeprowadzania wezwą go do poddania się badaniu, pojawiając się w miejscu jego pobytu poza godzinami wchodzącymi w skład okienka dostępności¹³⁶. Warto również wspomnieć, że jeśli zawodnik określił swoje okienko dostępności pomiędzy godziną 23 a 6 rano, organizacja antydopingowa może przeprowadzić badanie w tym czasie jedynie, jeśli ma poważne i konkretne podejrzenia co do stosowania dopingu przez danego zawodnika. Ciekawy wydaje się fakt, że ewentualne podważenie podstaw do przeprowadzenia badań w tych godzinach nie będzie uznane jako dopuszczalna forma obrony przed postawionymi w oparciu o te badania zarzutami¹³⁷.

Obowiązki wykreowane w ten sposób określone zostały w ISTI jako kompromis mający na uwadze zarówno potrzeby skutecznego przeprowadzania kontroli antydopingowych, jak i zagwarantowanie prawa do prywatności sportowców. Zawodników zobowiązano do określania swojego miejsca pobytu przez 24 godziny 7 dni w tygodniu, ale odpowiedzialność ponoszą oni za niestawienie się na badanie jedynie w czasie trwania okienka dostępności. Trudno jednak mówić w tym kontekście o jakimkolwiek prawie do prywatności, kiedy tak naprawdę każdy aspekt życia sportowców jest znany organom kontroli antydopingowej. Podstawowe pytanie brzmi, czy aby na pewno tak szeroka ingerencja w życie prywatne zawodników jest usprawiedliwiona przez konieczność zorganizowania jak najbardziej skutecznej walki z dopingiem. Środowisko sportowe podzieliło się na dwie grupy. Jedna z nich podziela zdanie, że w związku z tym, że dopingujący się atleci są coraz bardziej pomysłowi w unikaniu kontroli antydopingowych, nie ma innego sposobu, aby wychwytywać wszystkie przypadki naruszeń. Druga grupa podnosi, że od obecnych przepisów tylko cienka linia dzieli nas od regulacji ustanawiających konieczność wprowadzania chipów do organizmów sportowców, którzy w ten sposób będą pod stałą obserwacją. Kontrowersje związane z systemem ADAMS zaowocowały procesami wszczynanymi przez zawodników powołujących się na postanowienia Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Trudno odmówić słuszności argumentom przytaczanym przez obie strony konfliktu. Zgodne z prawdą

¹³⁵ Światowa Agencja Antydopingowa, *Międzynarodowy standard badań i śledztw...*, art. I.1.1.

¹³⁶ *Ibidem*, komentarz do art. I.1.1.

¹³⁷ *Ibidem*, komentarz do art. 5.2.

wydaje się być stwierdzenie, że sportowiec niemający nic do ukrycia nie powinien mieć nic przeciwko funkcjonującej w taki sposób kontroli. Z drugiej jednak strony ciężko oczekiwać, że ktokolwiek, nawet najbardziej uczciwy atleta, będzie ze zrozumieniem przyjmował sytuację, w której codziennie, o najróżniejszych porach dnia i nocy może spodziewać się wizyty kontrolerów.

Kluczowym zagadnieniem, na które uwagę zwróciła także Unia Europejska, jest zapewnienie bezpieczeństwa informacji wprowadzanych do systemu. Dane zgromadzone w ADAMS przekazywane są do wielu podmiotów mających swoje miejsce działania w różnych krajach, gdzie procedura ochrony danych osobowych może być i najczęściej jest zorganizowana w odmienny sposób. Próbą ujednoczenia zasad obchodzenia się z danymi zgromadzonymi w ramach walki z dopingiem było opracowanie Międzynarodowego standardu ochrony danych osobowych. Należy wyrazić uznanie dla wysiłków Światowej Agencji Antydopingowej, która dążyła w ten sposób do wypracowania wspólnych reguł postępowania z uzyskanymi dzięki systemowi informacjami. Jednak istotny pozostaje fakt, że pomimo obowiązkowego charakteru przestrzegania ustalonych w ramach Międzynarodowych standardów zasad, za ich nieprzestrzeganie grozi jedynie ewentualna sankcja dyscyplinarna w ramach światowego ruchu antydopingowego. Trudno uznać, by była to wystarczająca kara, biorąc pod uwagę specyfikę danych, jakie gromadzone są w systemie.

Drugim elementem kontroli poza zawodami jest tzw. paszport biologiczny (ABP). Umożliwia on monitorowanie przestrzegania przez sportowców art. 2.2. Światowego Kodeksu Antydopingowego, który penalizuje użycie lub próbę użycia substancji zabronionej. W przeciwieństwie do obecności substancji zabronionej w organizmie sportowca, która udowodniona może być tylko poprzez wykazanie tego faktu w wynikach uzyskanych po przeprowadzeniu analizy próbki fizjologicznej pobranej od zawodnika, użycie lub próba użycia może zostać udowodniona przy pomocy każdej rzetelnej metody, między innymi badań długoterminowych. ABP można określić jako elektroniczne zestawienie cech biologicznych danego zawodnika. Stanowi on początek nowego etapu walki z dopingiem, w której organizacje antydopingowe wciąż znajdują się kilka kroków za podmiotami opracowującymi coraz to nowsze sposoby poprawiania sprawności organizmu. Paszport biologiczny nie jest ukierunkowany na poszukiwanie śladów substancji zabronionej w ciele sportowca, ale skupia się na analizie zmian w nim zachodzących, takich jak na przykład cechy morfologiczne krwi. System po pewnym czasie obserwacji jest w stanie wykazać, jakie zmiany w organizmie danego zawodnika są typowe, a jakie mogą wskazywać na manipulację. Wszelkie atypowe rezultaty są weryfikowane przez panel ekspertów, a także porównywane z danymi pochodzącymi z systemu ADAMS, co umożliwia wykluczenie sytuacji, w których zmiany spowodowane są czynnikami dozwolonymi, na przykład przebywaniem sportowca na dużych wysokościach¹³⁸. W celu zapewnienia pełnego zaufania do przeprowadzanych badań zarówno pod względem prawnym, jak i naukowym WADA skonstruowała odpowiednie wytyczne dotyczą-

¹³⁸ A. Klein, *Paszport biologiczny – starcie z dopingiem nową bronią*, <http://bieganie.pl/?show=1&cat=24&id=4141>, [dostęp: 30.05.2016 r.].

ce funkcjonowania paszportu biologicznego. Zostały one usystematyzowane w jednym dokumencie zawierającym kompilację wszelkich niezbędnych dla prawidłowego działania paszportu wymagań. W dalszym ciągu dostępna jest jedynie angielskojęzyczna wersja wytycznych¹³⁹.

Tak samo jak system ADAMS, również ABP budzi wiele kontrowersji, co ma swoje odzwierciedlenie w liczbie spraw związanych z jego funkcjonowaniem zawisłych w Trybunale Arbitrażowym w Lozannie. Należy jednak wspomnieć, że jeszcze przed wprowadzeniem paszportu biologicznego w 2008 r. CAS uznał dowód pochodzący z badań długoterminowych za wystarczająco przekonujący, aby na jego podstawie orzec karę zawieszenia wobec sportowca¹⁴⁰. Pierwszym problemem, który wymagał rozwiązania w związku z zarzutami w stosunku do zawodnika na podstawie wyników badań długoterminowych, był termin, w jakim muszą one zostać postawione. W kwestii tej Trybunał Arbitrażowy ustalił, że 30 dni dla federacji na dokonanie tej czynności biegnie od momentu pojawienia się uzasadnionego podejrzenia o możliwości popełnienia przewinienia przez sportowca. W związku z faktem, że podejrzenie naruszenia może być powzięte na podstawie często długoletniej obserwacji wyników analizy próbek, konieczne okazało się ustalenie, jakie próbki mogą być brane pod uwagę podczas całego procesu. Zgodnie z art. 17 Światowego Kodeksu Antydopingowego „po upływie dziesięciu lat od daty naruszenia nie można podjąć żadnych działań przeciwko zawodnikowi lub innej osobie z powodu naruszenia przepisów antydopingowych, chyba że zawodnik lub inna osoba została powiadomiona o naruszeniu przepisów antydopingowych zgodnie z artykułem 7 lub podjęto rozsądną próbę powiadomienia”¹⁴¹. Z przepisu wynika, że przy przeprowadzaniu analizy w formie badań długoterminowych brane pod uwagę mogą być próbki pochodzące z kontroli mających miejsce w ciągu dziesięciu lat poprzedzających postawienie zawodnikowi zarzutu naruszenia przepisów.

Kolejne wątpliwości w związku z funkcjonowaniem ABP związane były z zasadą *lex retro non agit*. W sprawie TAS 2010/A/2178 oskarżony o stosowanie niedopuszczalnego wspomaganie organizmu zawodnik przekonywał, że rzekome naruszenie przepisów nastąpiło jeszcze przed wprowadzeniem w życie paszportu biologicznego. Trybunał Arbitrażowy nie przychylił się do przedstawionej przez niego argumentacji, stwierdzając, że ABP jest jedynie metodą, za pomocą której możliwe stało się wykrycie stosowania niedozwolonych już wcześniej substancji lub metod. W związku z tym istotne jest, aby w momencie dokonania naruszenia funkcjonował zakaz użycia danego środka, ale sama metoda prowadząca do wykrycia jego stosowania może zostać wprowadzona w czasie późniejszym¹⁴². W orzeczeniu CAS 2010/A/2174 Trybunał podtrzymał swoje stanowisko, ponownie podkreślając, że stosowanie nowoczesnych, zaawansowanych

¹³⁹ Światowa Agencja Antydopingowa, *Athlete Biological Passport Operating Guidelines & Compilation of Required Elements*, wersja anglojęzyczna z 2014 r.

¹⁴⁰ Wyrok Trybunału Arbitrażowego w Lozannie z 2009 r., CAS 2009/A/1912&1913.

¹⁴¹ Światowa Agencja Antydopingowa, *Światowy Kodeks Antydopingowy z 2015 roku...*, art. 17.

¹⁴² D. Mavromati, *The Athlete's Biological Passport (ABP) Program: Legal Issues arising out of the Application of the ABP In the light of the case law of the Court of Arbitration for Sport (CAS)*, CAS Bulletin/Bulletin TAS, 2011, s. 7

metod w celu wykrywania naruszeń przepisów antydopingowych jest dopuszczalne, jeśli tylko nie powoduje naruszenia podstawowych praw człowieka¹⁴³.

Jeszcze jedną sporną kwestią rozstrzygniętą przez Trybunał w orzeczeniu TAS 2010/A/2178 było stosowanie w stosunku do atletów oskarżonych o doping na podstawie wyników pochodzących z ich paszportu biologicznego zasady *lex mitior*. Skarżący w przytoczonej sprawie zawodnik powoływał się na brak możliwości zastosowania wytycznych dotyczących ABP do analizy próbek pobranych jeszcze przed ich wejściem w życie. Panel arbitrów orzekł, że *lex mitior* nie ma zastosowania do ABP, ponieważ odnosi się ona do stosowania sankcji, a nie nowych metod dowodzenia¹⁴⁴.

W oparciu o przedstawioną powyżej charakterystykę funkcjonowania systemu ADAMS oraz paszportu biologicznego sformułować można dwie konkluzje. Światowej Agencji Antydopingowej udało się skonstruować w pierwszej kolejności narzędzie ułatwiające w ogromnym stopniu przeprowadzanie kontroli na zawodnikach, spośród których wciąż w ogromnej liczbie znajdują się tacy, którzy do perfekcji opanowali różne sposoby unikania badań na obecność substancji zabronionych. W kolejnym kroku WADA stworzyła skomplikowany system obserwacji organizmów sportowców, niwelując w ten sposób nieustającą przewagę koncernów farmaceutycznych nad organizacjami antydopingowymi, które wciąż o stosowaniu niektórych metod czy substancji dowiadują się długo po fakcie. WADA zdołała w pewien sposób obejść obowiązujący system, kontrolując to, nad czym coraz sprytniejsi oszuści nie panują – zmiany w ich organizmach. Jednak przy okazji wkroczenia w ten nowy etap walki z dopingiem niebezpieczne wydają się dyskusje, czy w imię zachowania czystości sportu nie posunęliśmy się jednak za daleko, wkraczając w zbyt dużym stopniu w życie prywatne sportowców. Temat wydaje się być zbyt obszerny, aby omówić go w wyczerpujący sposób w niniejszej pracy.

3.8. Reguły dowodowe w postępowaniu o naruszenie przepisów antydopingowych

Przeprowadzanie dowodu w postępowaniu o naruszenie przepisów antydopingowych uregulowane zostało w Światowym Kodeksie Antydopingowym, w art. 3. Zgodnie z nim ciężar dowodu spoczywa na organizacji antydopingowej, która jest zobowiązana wykazać wystąpienie naruszenia przepisów w sposób, który nie spowoduje u organu przesłuchującego wątpliwości, biorąc pod uwagę powagę zarzutów. Warto podkreślić, że zgodnie z art. 3.1. dowód powinien być „większy niż inne dowody pośrednie, ale mniejszy niż dowód bezsporny”¹⁴⁵. Fakty mogą być wykazywane za pomocą wszelkich metod, także poprzez przyznanie się zawodnika do popełnienia wykroczenia dopingowego.

Najbardziej pożądaną metodą ustalania przewinień antydopingowych są dowody naukowe. Należy jednak podkreślić, że i one często są zawodne. Przepisy antydopingowe stanowią, że metody analityczne i limity decyzyjne odpowiednio skonsultowane z naukowcami i zaopiniowane przez ekspertów w danej dziedzinie są dopóty naukowo

¹⁴³ *Ibidem*.

¹⁴⁴ *Ibidem*, s. 8.

¹⁴⁵ Światowa Agencja Antydopingowa, *Światowy Kodeks Antydopingowy z 2015 roku...*, art. 3.1.

ważne, dopóki ich zasadność nie zostanie w sposób wiarygodny podważona przez zawodnika lub inną osobę¹⁴⁶. Warto w tym miejscu przypomnieć, że reguły antydopingowe ustalają zasadę całkowitej odpowiedzialności, a więc to zawodnik ponosi winę za obecność w jego organizmie substancji z listy substancji i metod zakazanych. Nie jest zatem konieczne udowodnienie zamiaru, zaniedbania czy świadomego użycia. Wprowadzenie tej zasady miało za zadanie ukrócić proceder, w którym sztaby szkoleniowe sportowców wybierały spośród siebie osobę, która w razie ewentualnej wpadki dopingowej brała na siebie odpowiedzialność i uwalniała sportowca od kary. Domniemywa się także, że w trakcie analizy próbki laboratorium akredytowane przez WADA przestrzegają odpowiednich procedur i reguł. Podobnie jak w pierwszym przypadku domniemanie takie może być przez zawodnika lub inną osobę obalone poprzez udowodnienie, że doszło do odejścia od zasad ustalonych w Międzynarodowych standardach. Organizacja antydopingowa ma wtedy możliwość wykazania, że takie naruszenie reguł nie miało wpływu na wynik analizy próbki¹⁴⁷. O ile udowodnienie błędnego założenia organizacji antydopingowej co do faktów naukowych wygląda na stosunkowo proste, o tyle uzyskanie dowodów na odejście przez laboratorium akredytowane od ustalonych standardów wydaje się być jeśli nie niemożliwe, to mało prawdopodobne, biorąc pod uwagę fakt, że zawodnik nie ma wglądu w pracę laboratorium oraz w to, co dzieje się z pobraną od niego próbką po zakończeniu badania.

Ustalone przez sąd lub Trybunał w orzeczeniu fakty niebędące przedmiotem odwołania są uznawane za niezaprzeczalny dowód przeciwko osobie, której orzeczenie to dotyczyło, chyba że przedstawi ona dowody na to, że orzeczenie naruszyło naturalne poczucie sprawiedliwości¹⁴⁸.

Ostatnią istotną zasadą ustaloną w przepisach Światowego Kodeksu Antydopingowego jest możliwość orzeczenia przez panel oceniający, czy doszło do naruszenia przepisów antydopingowych na niekorzyść osoby podejrzanej o wykroczenie przeciwko tym przepisom, jeśli osoba ta nie pojawi się na posiedzeniu panelu pomimo otrzymania powiadomienia i nie odpowie na postawione pytania¹⁴⁹.

3.9. Postępowanie przed organizacjami antydopingowymi

Zgodnie z regulacjami Światowego Kodeksu Antydopingowego każda organizacja antydopingowa ma obowiązek wypracowania reguł postępowania w przypadku podejrzenia naruszenia przepisów antydopingowych. WADA pozostawia im w tym względzie do pewnego stopnia dowolność, jednocześnie wprowadzając zasady, które muszą być zaimplementowane do stworzonych przez te organizacje przepisów. Normy ustanowione w Światowym Kodeksie Antydopingowym stanowią zbiór zasad podstawowych zapewniających uczciwość procesu zarządzania wynikami, niezależnie od pojedynczych różnic pomiędzy poszczególnymi systemami.

¹⁴⁶ *Ibidem*, art. 3.2.1.

¹⁴⁷ *Ibidem*, art. 3.2.2.

¹⁴⁸ *Ibidem*, art. 3.2.4.

¹⁴⁹ *Ibidem*, art. 3.2.4.

Co do zasady, obowiązek przeprowadzenia postępowania i rozprawy wstępnej oraz określenia, według jakich reguł będą one przebiegać, spoczywa na organizacji antydopingowej, która zainicjowała pobranie próbki od zawodnika. W przypadku gdy naruszenie zostało stwierdzone bez konieczności pobrania próbki, organizacją odpowiedzialną jest ta, która pierwsza poinformowała zawodnika lub inną osobę o podejrzeniu popełnienia naruszenia przeciwko przepisom antydopingowym, a następnie wyjaśniała okoliczności dojścia do naruszenia. Ewentualny spór między organizacjami rozstrzyga WADA, podejmując w tym zakresie ostateczną decyzję. Każda strona sporu może wnieść od niej odwołanie do CAS w terminie 7 dni od powiadomienia o decyzji. Odwołanie jest rozpatrywane w składzie jednoosobowym w trybie przyśpieszonym¹⁵⁰. Możliwe jest także przekazanie kompetencji do zarządzania wynikami innej organizacji. Takie postanowienie powinno być zawarte w przepisach organizacji przekazującej to prawo¹⁵¹.

Punktem wyjścia do wszczęcia postępowania w przedmiocie podejrzenia naruszenia przepisów antydopingowych, a dokładnie naruszenia z art. 2.1. Światowego Kodeksu Antydopingowego, jest otrzymanie niekorzystnego wyniku analizy pobranej próbki. W pierwszej kolejności odpowiedzialna organizacja ma za zadanie ustalić, czy nie zachodzi sytuacja, w której zawodnik uzyskał lub uzyska zgodę na wyłączenie dla celów terapeutycznych. Poza tym konieczne jest sprawdzenie, czy do uzyskania niekorzystnego rezultatu nie doszło w wyniku znaczącego odejścia od Międzynarodowego standardu badań i śledztw lub Międzynarodowego standardu dla laboratoriów¹⁵².

Jeśli podmiot odpowiedzialny za zarządzanie wynikami nie stwierdzi dozwolonego użycia danego środka lub wyraźnego naruszenia reguł wynikających z Międzynarodowych standardów, ma obowiązek bezzwłocznie powiadomić zawodnika o:

- 1) niekorzystnym wyniku analizy jego próbki,
- 2) naruszeniu przepisu antydopingowego z jego wskazaniem,
- 3) prawie zawodnika do zażądania przeprowadzenia analizy próbki B oraz dacie, czasie i miejscu analizy, jeśli takie żądanie zostanie zgłoszone,
- 4) prawie zawodnika lub wyznaczonego przez niego przedstawiciela do obecności przy otwarciu próbki B,
- 5) prawie zawodnika do otrzymania kopii dokumentów pochodzących z analizy próbki A i próbki B¹⁵³.

Powyższe regulacje odnosiły się do naruszeń art. 2.1. Światowego Kodeksu Antydopingowego. Należy jednak pamiętać, że do stwierdzenia wykroczenia przeciwko przepisom antydopingowym można także dojść w inny sposób niż poprzez wykrycie w organizmie sportowca substancji zabronionych. Za każdym razem w przypadku uzyskania pewności, że mamy do czynienia z naruszeniem przepisów antydopingowych, po stronie organizacji pojawia się obowiązek bezzwłocznego poinformowania o tym zawodnika. Powiadomienia takiego dokonuje się po sprawdzeniu za pomocą sys-

¹⁵⁰ *Ibidem*, art. 7.1.

¹⁵¹ *Ibidem*, komentarz do art. 7.1.

¹⁵² *Ibidem*, art. 7.2.

¹⁵³ *Ibidem*, art. 7.3.

temu ADAMS lub innego zatwierdzonego narzędzia, czy dany zawodnik dopuścił się już wcześniej wykroczeń przeciwko przepisom antydopingowym.

Artykuł 8 Światowego Kodeksu Antydopingowego, potwierdzając postanowienia zawarte w art. 6.1. Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, gwarantuje każdej osobie, w stosunku do której istnieje podejrzenie naruszenia przepisów antydopingowych, prawo do uczestniczenia w rozprawie wyznaczonej w rozsądnym czasie, przeprowadzonej przez uczciwy i bezstronny organ. Orzeczenie wraz z uzasadnieniem powinno być wydane w sposób szybki i podane do publicznej wiadomości¹⁵⁴. W przypadku, gdy z okoliczności sprawy wynika niezbędność szybkiego przeprowadzenia rozprawy, na przykład w celu umożliwienia podejrzanemu zawodnikowi ewentualnego uczestnictwa w zbliżających się zawodach lub kontynuowanie uczestnictwa w nich, rozprawa może zostać przeprowadzona w trybie przyspieszonym¹⁵⁵. Istnieje także możliwość zrzeczenia się rozprawy w sposób bezpośredni lub pośredni poprzez brak podważenia domniemania o naruszeniu przepisów antydopingowych w przewidzianym w regulacjach czasie¹⁵⁶.

Ciekawym mechanizmem jest wprowadzenie możliwości rezygnacji z rozprawy wstępnej i przekazanie sprawy bezpośrednio do CAS. Do sytuacji takiej może dojść po wyrażeniu zgody przez zainteresowanego zawodnika, odpowiedzialną organizację antydopingową, WADA oraz inną organizację antydopingową, której przysługiwałoby prawo odwołania od orzeczenia pierwszej instancji do Trybunału Arbitrażowego. W ten sposób wymienione podmioty rezygnują z zapewnionej zasady dwuinstancyjności postępowania i prawa do odwołania. W komentarzu do przepisu wprowadzającego taką możliwość wskazano, że skorzystanie z zasady jednej instancji znacznie obniża koszty postępowania, które w niektórych sytuacjach są bardzo wysokie. W związku z tym, w sytuacji kiedy wszystkie zainteresowane podmioty są pewne, że taka forma postępowania zapewni im właściwe zabezpieczenie ich praw i interesów, przeprowadzenie tylko jednej rozprawy może okazać się mimo wszystko korzystne¹⁵⁷.

Kontrowersją, która jest zauważalna w pierwszej kolejności przy zapoznawaniu się z regułami przeprowadzania postępowania po stwierdzeniu niekorzystnego wyniku analizy próbki, jest to, że organizacje antydopingowe są jednocześnie podmiotami ustalającymi reguły postępowania oraz to postępowanie prowadzącymi. Można to porównać do sytuacji, w której w jednych rękach skupia się władza ustawodawcza i sądownicza. Słuszne wydaje się pytanie, czy taki model funkcjonowania systemu antydopingowego rzeczywiście gwarantuje osobom mu podlegającym poczucie pewności co do sprawiedliwego rozpatrzenia ich sprawy.

Problematyczny wydaje się także przepis wykluczający odwołanie od decyzji panelu orzekającego o nałożeniu kary tymczasowego wykluczenia. Nietrudno wyobrazić sobie sytuację, w której w wyniku stwierdzenia niekorzystnego rezultatu analizy próbki na zawodnika tuż przed ważnym wydarzeniem sportowym zostanie nałożona kara

¹⁵⁴ *Ibidem*, art. 8.

¹⁵⁵ *Ibidem*, art. 8.2.

¹⁵⁶ *Ibidem*, art. 8.3.

¹⁵⁷ *Ibidem*, art. 8.5.

tymczasowego wykluczenia, a w toku postępowania zostanie on uwolniony od zarzutu naruszenia przepisów antydopingowych. Będzie to prowadziło do dramatycznych dla zawodnika skutków, który zaprzepaści lata treningów, będąc pozbawionym możliwości udziału w zawodach, które z reguły odbywają się w odstępach kilkuletnich. W niektórych dyscyplinach czas trwania kariery pozwala na udział tylko w jednej takiej imprezie. Wydaje się, że brak ustanowienia drogi odwoławczej od kary tymczasowego zawieszenia może prowadzić do skutków, których żadna forma zadośćuczynienia nie zrekompensuje.

3.10. Droga odwoławcza od orzeczeń organizacji antydopingowych

O zaistnieniu naruszenia przepisów antydopingowych w pierwszej instancji orzeka najczęściej komisja dyscyplinarna danego związku sportowego. Od decyzji podjętej przez taką komisję przewidziana została droga odwoławcza. Ogólne zasady wnoszenia odwołań określone zostały w art. 13 Światowego Kodeksu Antydopingowego.

Organem drugiej instancji w sprawach z zakresu wykroczeń przeciwko przepisom antydopingowym jest Trybunał Arbitrażowy w Lozannie. Przed wniesieniem odwołania do CAS konieczne jest wyczerpanie wszystkich innych dostępnych możliwości przewidzianych w przepisach właściwej dla danej sprawy organizacji antydopingowej. W tym miejscu można zaobserwować pewną nierówność stron w postępowaniu, ponieważ z zakresu tej regulacji została wyłączona WADA¹⁵⁸.

Lista spraw podlegających jurysdykcji Trybunału Sprawiedliwości jest dość długa, szczegółowe wyliczenie odszukać można w art. 13.2. Światowego Kodeksu Antydopingowego. Znalazły się tam między innymi sprawy odwołań:

- 1) od orzeczeń o naruszeniu przepisów antydopingowych oraz o karach za takie naruszenia lub ich braku,
- 2) od orzeczeń lub decyzji stwierdzających brak naruszenia,
- 3) od decyzji WADA o przekazaniu zarządzania wynikami organizacji pozostającej w sporze o taką kompetencję z inną organizacją,
- 4) od orzeczenia o nałożeniu kary tymczasowego wykluczenia w oparciu o rozprawę wstępną¹⁵⁹.

Należy jednak zauważyć, że WADA w Światowym Kodeksie Antydopingowym wprowadziła odmienne drogi odwoławcze dla zawodników klasy międzynarodowej i międzynarodowych wydarzeń sportowych oraz pozostałych zawodników i innych osób.

W sprawach dotyczących zawodników klasy międzynarodowej oraz międzynarodowych wydarzeń sportowych przysługuje odwołanie najpierw do panelu dyscyplinarnego przy organizacji antydopingowej drugiej instancji, a po skorzystaniu z tej drogi odwołanie do CAS. Do wnoszenia odwołań w tym trybie uprawnieni zostali:

- 1) zawodnicy lub inne osoby podlegające wydanemu orzeczeniu,
- 2) druga strona, której orzeczenie dotyczy,
- 3) federacja międzynarodowa właściwa dla sprawy,

¹⁵⁸ *Ibidem*, art. 13.1.3.

¹⁵⁹ *Ibidem*, art. 13.2.

- 4) krajowa organizacja antydopingowa będąca właściwą ze względu na kraj zamieszkania, obywatelstwo lub posiadanie licencji przez osobę podlegającą orzeczeniu,
- 5) Międzynarodowy Komitet Olimpijski lub Międzynarodowy Komitet Paraolimpijski, gdy orzeczenie może mieć wpływ na Igrzyska Olimpijskie lub Igrzyska Paraolimpijskie
- 6) Światowa Agencja Antydopingowa.

Jeśli chodzi o pozostałe sprawy, to odwołanie powinno być wniesione do niezależnego i bezstronnego organu, według reguł ustalonych przez krajową organizację antydopingową. Za przykład takiego organu może posłużyć ustanowiony w polskich przepisach antydopingowych Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu przy PKOl. WADA również w tym miejscu pozostawiła organizacjom krajowym dużą dowolność, ustalając jedynie, że rozprawa powinna być przeprowadzona przed uczciwym i bezstronnym organem, zawodnikowi powinno przysługiwać prawo do adwokata na własny koszt, a sam proces i wydanie orzeczenia wraz z uzasadnieniem powinny mieć miejsce bez zbędnej zwłoki. Organizacje antydopingowe zostały upoważnione do wprowadzenia w swoich przepisach zasady bezpośredniego odwołania do CAS¹⁶⁰. Katalog podmiotów uprawnionych do wnoszenia odwołania w tym trybie w dużym stopniu pokrywa się z tym, który obowiązuje w sprawach dotyczących zawodników klasy międzynarodowej lub międzynarodowych wydarzeń sportowych. Należy jednak zwrócić uwagę na znaczącą różnicę w pozycji podmiotów. W art. 13.2.3. wymieniającym podmioty, którym przysługuje prawo odwołania wprowadzono zapis, zgodnie z którym WADA, Międzynarodowy Komitet Olimpijski, Międzynarodowy Komitet Paraolimpijski oraz właściwa federacja międzynarodowa mogą wnieść odwołanie od orzeczenia krajowego organu odwoławczego do CAS. Takie prawo nie zostało jednak przyznane zawodnikom. Zasadne wydaje się pytanie, czy uregulowanie to nie stanowi pogwałcenia praw sportowców, łamiąc powszechnie uznaną zasadę równości stron.

Zgodnie z zapisami Światowego Kodeksu Antydopingowego przy rozpatrywaniu sprawy CAS bierze pod uwagę wszystkie okoliczności istotne dla sprawy, prowadząc ją od początku. Przebieg postępowania przed innymi organami w żaden sposób nie ogranicza Trybunału¹⁶¹. Orzeczenia CAS są ostateczne i wiążące¹⁶².

Analizując przepisy regulujące przebieg postępowania w sprawach o naruszenia przepisów antydopingowych można z całą pewnością stwierdzić, że znajduje się w nich wiele mankamentów. Trudno nie zauważyć licznych niedociągnięć, balansowania na granicy łamania praw człowieka, norm w ewidentny sposób naruszających powszechnie uznane reguły, zgodnie z którymi należy przeprowadzać proces. Scharakteryzowany powyżej obszar walki z dopingiem w sposób najbardziej dobitny pokazuje, jak wiele wyzwań wciąż czeka na Światową Agencję Antydopingową stojącą na czele całego ruchu antydopingowego. W ramach niniejszej pracy, której objętość jest ograniczona, należy poprzestać na generalnej konkluzji, zgodnie z którą szczególnie ustanawiając przepisy

¹⁶⁰ *Ibidem*, art. 13.2.2.

¹⁶¹ *Ibidem*, art. 13.1.

¹⁶² *Ibidem*, komentarz do art. 13.2.1.

regulujące tak wrażliwą i mającą tak duży wpływ na życie sportowców materię, należałoby w większym stopniu uwzględnić głos zawodników, którzy z pewnością mogliby przyczynić się do ustalenia reguł wyważających w większym stopniu interesy wszystkich zaangażowanych stron.

3.11. Sankcje w przypadku naruszeń zawodników indywidualnych

Stwierdzenie naruszenia przepisów antydopingowych skutkuje koniecznością nałożenia kary. Zasady ich nakładania na zawodników indywidualnych zostały określone w art. 10 Światowego Kodeksu Antydopingowego.

Przede wszystkim naruszenie przepisów antydopingowych w trakcie zawodów lub w związku z wydarzeniem sportowym może zgodnie z art. 10.1. Kodeksu doprowadzić do unieważnienia wyników indywidualnych zawodnika osiągniętych podczas wydarzenia, a co za tym idzie – odebrania wszelkich nagród, pucharów i punktów. Przy wymierzaniu tej kary należy wziąć pod uwagę, na ile istotne było naruszenie oraz ewentualną przeszłość zawodnika związaną ze stosowaniem dopingu¹⁶³. Unieważnieniu podlegają także wyniki osiągnięte w trakcie zawodów odbywających się od momentu pobrania próbki do momentu rozpoczęcia tymczasowego wykluczenia lub wykluczenia¹⁶⁴.

Kolejną karą nakładaną na zawodnika przyłapanego na złamaniu przepisów antydopingowych jest kara wykluczenia, standardowo wymierzana na cztery lata. Wykluczenie w takim wymiarze stosowane jest wobec sportowców, którym udowodnione zostanie naruszenie celowe, czyli ze świadomością łamania przepisów lub tego, że istnieje poważne ryzyko, że do złamania przepisów dojdzie. W pozostałych przypadkach istnieje możliwość skrócenia kary do lat dwóch.

Wprowadzone jednak zostały wyjątki od powyższych zasad. Naruszenie związane z handlem lub próbą handlowania substancjami lub metodami zabronionymi oraz podawanie lub próba podawania zawodnikowi podczas zawodów lub poza nimi dowolnej substancji zabronionej lub metody zabronionej zagrożone jest minimalną karą czteroletniego wykluczenia, a wyjątkowa waga popełnionego czynu może skutkować nawet dożywotnim wykluczeniem oraz zawiadomieniem odpowiednich władz administracyjnych, zawodowych lub sądowych¹⁶⁵. Natomiast wykroczenie przeciwko przepisom dotyczącym dostępności zawodnika na badaniu poza zawodami zagrożone jest karą wykluczenia na dwa lata z możliwością skrócenia do minimum jednego roku w zależności od stopnia winy¹⁶⁶. Również współudział i zabroniony związek są traktowane odmiennie i odpowiednio karane dwuletnią karą wykluczenia z możliwością zastosowania kary czteroletniej i dwuletnią karą wykluczenia w zależności od stopnia winy¹⁶⁷. W przypadku osób niebędących zawodnikami za wykluczenie uznaje się przykładowo zakaz przyznawania akredytacji. Kara wykluczenia rozpoczyna się w dniu ogłoszenia orzeczenia

¹⁶³ *Ibidem*, art. 10.1.

¹⁶⁴ *Ibidem*, art. 10.8.

¹⁶⁵ *Ibidem*, art. 10.3.3.

¹⁶⁶ *Ibidem*, art. 10.3.1.

¹⁶⁷ *Ibidem*, art. 10.3.4. i 10.3.5.

o karze. W wyjątkowych przypadkach może ona być liczona od dnia pobrania próbki lub od dnia innego lub ostatniego naruszenia przepisów¹⁶⁸.

Odmienne reguły karania ustanowione zostały dla recydywistów popełniających drugie lub kolejne naruszenie w ciągu 10 lat. Przy drugim naruszeniu stosuje się najwyższą karę spośród wymienionych w art. 10.7.1., natomiast trzecie naruszenie zawsze karane jest dożywotnim wykluczeniem, z wyjątkiem przypadków, gdy spełnia ono warunki umożliwiające odstąpienie lub skrócenie kary lub było to wykroczenie związane z dostępnością zawodnika do kontroli¹⁶⁹.

Zgodnie z art. 10.4. Kodeksu wykazanie przez zawodnika braku winy lub zaniebdania będzie skutkowało rezygnacją z nałożenia odpowiedniej kary przy jednoczesnym ustaleniu wystąpienia naruszenia antydopingowego. Należy jednak podkreślić, że wymagania wobec zawodników są niezwykle wysokie – przykładowo skażenie przyjętego suplementu czy podanie substancji zabronionej przez osobistego lekarza i osoby bliskie nie będzie wyłączało winy zawodnika¹⁷⁰.

Istnieją także przesłanki do nadzwyczajnego skrócenia lub zawieszenia kary, a także całkowitej z niej rezygnacji. Do podstawowych wymienionych w art. 10.6. Kodeksu należą znacząca pomoc w wykryciu lub stwierdzeniu naruszenia przepisów antydopingowych oraz natychmiastowe przyznanie się¹⁷¹.

W okresie wykluczenia ani zawodnik, ani inna osoba nie może w żadnej roli występować podczas zawodów czy innych działań organizowanych przez sygnatariuszy Kodeksu lub inne powiązane podmioty. Wyjątkiem od tej zasady jest prowadzenie działań edukacyjnych na rzecz walki z dopingiem¹⁷². Co również istotne, kary nałożone w jednej dyscyplinie respektowane są w innych sportach¹⁷³. Ewentualne naruszenie nałożonej kary wykluczenia skutkuje rozpoczęciem kary na nowo, od dnia naruszenia¹⁷⁴. Do wznowienia treningów może dojść w ciągu ostatnich dwóch miesięcy kary lub po odbyciu 3/4 z niej z uwzględnieniem zasady, że obowiązuje okres krótszy¹⁷⁵. Zawodnik, który po odbyciu kary chce powrócić do uprawiania sportu, musi w trakcie okresu wykluczenia pozostawać do dyspozycji organów walki z dopingiem i umożliwić im przeprowadzanie ewentualnych kontroli¹⁷⁶.

Skutkiem popełnienia wykroczenia przeciwko przepisom antydopingowym jest również konfiskata nagród pieniężnych. W pierwszej kolejności przeznaczane są one na pokrycie kosztów zasądzonych przez CAS, następnie przyznawane są one innym zawodnikom, a w ostatniej kolejności pokrywają koszty poniesione przez organizację antydopingową¹⁷⁷.

¹⁶⁸ *Ibidem*, art. 10.11.

¹⁶⁹ *Ibidem*, art. 10.7.2.

¹⁷⁰ *Ibidem*, art. 10.4.

¹⁷¹ *Ibidem*, art. 10.6.

¹⁷² *Ibidem*, art. 10.12.1.

¹⁷³ *Ibidem*, komentarz do art. 10.12.1.

¹⁷⁴ *Ibidem*, art. 10.12.3.

¹⁷⁵ *Ibidem*, art. 10.12.2.

¹⁷⁶ *Ibidem*, art. 10.12.

¹⁷⁷ *Ibidem*, art. 10.9.

Istotną częścią kary za naruszenie przepisów antydopingowych jest podanie jej do publicznej wiadomości, które następuje w sposób automatyczny i jest obowiązkowe¹⁷⁸.

3.12. Reguły nakładania kar na drużyny w przypadku przewinienia jej członków

Przepisy antydopingowe ustanawiają także pewną formę odpowiedzialności zbiorowej w trakcie trwania wydarzeń sportowych. Organ kierujący takim wydarzeniem jest zobowiązany przeprowadzić badania ukierunkowane na daną drużynę, jeżeli w trakcie imprezy sportowej więcej niż jeden członek zespołu zostanie powiadomiony o stwierdzeniu naruszenia przepisów antydopingowych. W przypadku, gdy więcej niż dwóch członków drużyny zostanie przyłapanych na popełnieniu wykroczenia przeciwko przepisom antydopingowym, wówczas organ zarządzający wydarzeniem ma prawo nałożyć na dany zespół odpowiednią karę, między innymi utratę punktów lub wykluczenie z zawodów. Kary te mogą być zastosowane niezależnie od indywidualnych kar nakładanych na poszczególnych zawodników¹⁷⁹. Takie podejście WADA do przewinień popełnianych w ramach sportów zespołowych wydaje się być słuszne. Cechą charakterystyczną dyscyplin rozgrywanych w zespołach jest wspólna odpowiedzialność za ponoszone porażki oraz wspólna radość z odnoszonych sukcesów. Nierzadko to jeden zawodnik prowadzi całą drużynę do zwycięstwa. Należy zatem uznać, że wypracowane reguły są sprawiedliwe, zachowując odpowiedni stosunek ich surowości do ochrony interesów innych zainteresowanych stron.

3.13. Zasady karalności przewinień antydopingowych – kontrowersje

Jak zapisano w komentarzu do art. 10 Kodeksu, jedną z bardziej problematycznych materii przy konstruowaniu reguł dotyczących kar była kwestia ich harmonizacji rozumianej jako stosowanie do oceny faktów pojedynczych spraw tych samych przepisów i kryteriów. Przeciwnicy ustalenia sztywnych zasad karania wskazywali na dwa aspekty: podział dyscyplin na takie, w których występują zawodowcy będący uzależnieni od uprawiania sportu stanowiącego źródło ich dochodu oraz na te uprawiane przez amatorów, oraz różną długość kariery w poszczególnych dyscyplinach, co może mieć wpływ na większą lub mniejszą dotkliwość kary. Ostatecznie jednak skuteczniejsze okazały się argumenty zwolenników harmonizacji, którzy podkreślali niesprawiedliwość przepisów, według których zawodnicy w tej samej sytuacji, naruszający ten sam przepis karani są w inny sposób ze względu na inny rodzaj uprawianej dyscypliny. Z drugiej strony chcieli oni zapobiec sytuacji, w której organizacje sportowe uzyskałyby narzędzie do łagodnego traktowania zawodników, w sposób dowolny skracając lub zawieszając im kary¹⁸⁰. Wydaje się, że obu argumentom zwolenników harmonizacji nie można przyznać racji. Po pierwsze, w większość dziedzin uregulowanych przez prawo kara jest dostosowywa-

¹⁷⁸ *Ibidem*, art. 10.13.

¹⁷⁹ *Ibidem*, art. 11.

¹⁸⁰ *Ibidem*, komentarz do art. 10.

na do indywidualnej sytuacji, w jakiej znajduje się osoba jej podlegająca. Należy uznać, że długość trwania kariery w poszczególnych sportach może różnić się w dość wyraźny sposób i powinno to stanowić istotny czynnik umożliwiający skrócenie lub zawieszenie kary. Jeśli zaś chodzi o drugi argument, wydaje się, że bardziej racjonalnym rozwiązaniem byłoby skonstruowanie systemu, w którym o karze od początku decydować będzie niezależny organ a nie organizacja sportowa, której rzeczywiście może zależeć na łagodnym potraktowaniu przyłapanego zawodnika. Sztywne ustalenie zasad nakładania kar w celu zapobieżenia takim sytuacjom wydaje się być drogą na skróty.

3.14. Charakterystyka funkcjonowania systemu antydopingowego – podsumowanie

Z przedstawionej w niniejszym rozdziale charakterystyki funkcjonowania systemu antydopingowego można wyciągnąć kilka wniosków. Przede wszystkim należy wyrazić uznanie dla postępu, jaki na przestrzeni lat poczyniony został w związku z opracowaniem jak najlepszych metod walki z dopingiem. Możliwe do zaobserwowania są częste korekty w przepisach antydopingowych, co z jednej strony niewątpliwie utrudnia zadanie osobom podlegającym tym przepisom, których sytuacja prawna jest niezwykle dynamiczna i konieczne jest nieustanne monitorowanie zachodzących zmian. Z drugiej jednak perspektywy wszelkie działania w tym zakresie dążą do stworzenia systemu jak najbliższego ideałowi oraz jak najszybszą poprawę zauważanych w praktyce niedociągnięć. Trudno przy tym nie zaobserwować sankcjonowania coraz większej ingerencji w prywatne życie sportowców, co z kolei budzi sprzeciw zarówno ich samych, jak i osób, dla których prawo do prywatności stanowi dobro szczególne. Należy jednak mieć na uwadze, że globalny postęp w niemal wszystkich dziedzinach życia nie ominął także sportu, wywołując konieczność tworzenia coraz to nowych metod zapobiegania ewentualnym nadużyciom. Słuszne są opinie wskazujące na rosnącą liczbę dziedzin uregulowanych przez przepisy antydopingowe, które wydają się wkraczać w każdą sferę życia zawodników, jak i innych osób związanych ze sportem. Nie można jednak odmówić racji także tym, którzy podkreślają, że tak naprawdę podmiotom walczącym z dopingiem nie pozostawia się już wielkiego wyboru. Złagodzenie przepisów byłoby w pewnym sensie usankcjonowaniem dopingu, który biorąc pod uwagę możliwości dzisiejszej nauki wymknąłby się spod kontroli i zakończyłby erę sportu funkcjonującego w postaci, jakiej znamy od tysiącleci.

Zakończenie

Przedmiotem pracy była prawna analiza międzynarodowych rozwiązań mających za zadanie zapewnienie jak najskuteczniejszej walki z dopingiem, który zagraża czystości sportu.

Niestety problem ten zatacza coraz szersze kręgi i na niedozwolonym wspomaganie przyłapywane jest ciągle dość znaczne grono sportowców, co wykazano na podstawie

badan statystycznych przedstawionych w pierwszym rozdziale tej pracy. Ustalenia te tym bardziej niepokoją, gdy weźmiemy pod uwagę, że duża część przypadków stosowania dopingu wciąż nie jest możliwa do wykrycia lub – co stanowi jeszcze większy problem – wręcz tuszowana. Jak pokazał ostatnio przykład rosyjskich atletów, w dalszym ciągu w proceder ten angażują się państwa, co stanowi dodatkowe utrudnienie dla organizacji walczących z dopingiem i tworzy mało optymistyczną wizję na przyszłość.

Z drugiej strony widzimy jednak, jak wielu podmiotom zależy na zachowaniu sportu w jego pierwotnym kształcie. Na czele tego grona stoi Światowa Agencja Antydopingowa, ale zaangażowanie widoczne jest także wśród innych instytucji tworzących wspólnie światowy system antydopingowy. Pozytywnym symptomem jest coraz większe zainteresowanie omawianą tematyką w ramach Unii Europejskiej, ale wydaje się, że od podmiotu odgrywającego tak istotną rolę we współczesnym świecie należałoby oczekiwać znacznie większego zaangażowania. Ważną rolę w walce z dopingiem powinny także odgrywać same państwa. Warto byłoby pomyśleć nad opracowaniem zharmonizowanych rozwiązań na poziomie międzynarodowym oraz nad metodą ich implementacji w ustawodawstwie krajowym. Można przypuszczać, że przyniosłoby to zdecydowanie lepszy efekt niż rozproszenie przepisów w wielu dokumentach, na wielu poziomach, z czego większość przewiduje jedynie kary dyscyplinarne wymierzone przez podmioty, które często zainteresowane są tuszowaniem przypadków, a nie ich karaniem.

Mimo to należy docenić, jak wiele osiągnięte zostało na przestrzeni lat w kwestii zwalczania nieuczciwej rywalizacji w sporcie. Wyraźnie widać, że organy walki z dopingiem nieustannie wyciągają wnioski z ewentualnych niedociągnięć i poprawiają zauważone błędy, starając się w swoim działaniu używać środków, które stanowiąc będą najmniejszą możliwą ingerencję w prywatność zawodników. Nie można jednak nie brać pod uwagę ciągłego rozwoju przemysłu dopingowego oraz tego, że pomiędzy uczciwymi atletami znajdują się również tacy, którzy do wyników chcą dojść na skróty i którzy w każdy możliwy sposób będą próbowali uniknąć ujawnienia. Należy odnotować, że wciąż stosunkowo małą rolę w tworzeniu przepisów antydopingowych odgrywają najbardziej zainteresowane osoby – sportowcy. Wydaje się, że zaangażowanie ich w walkę z dopingiem przyczyniłoby się do wypracowania skutecznych rozwiązań zadowolających wszystkie zainteresowane strony.

Bibliografia

Literatura przedmiotu

1. Blackshaw I., *The Court of Arbitration for Sport: An International Forum for Settling Disputes Effectively 'Within the Family of Sport'*, „Entertainment Law” 2003, vol. 2, no. 2, <https://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/law/elj/eslj/issues/volume2/number2/blackshaw.pdf>, [dostęp: 16.02.2016 r.].
2. Casini L., *Global Hybrid Public – Private Bodies: The World Anti – Doping Agency (WADA)*, University of Rome, „La Sapienza” 2009.
3. Cioch P., *Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu w Lozannie*, Kwartalnik ADR 2009, Nr 4(8).
4. Derse E., Wilson W., *The politics of drugs in the Olympic Movements*, Champaign 2001.
5. Duval A., *Cocaine, Doping and the Court of Arbitration for Sport*, ASSER Institute, Haga [b.r.].
6. Epstein T.L., *Challenges exist in regulating use of drugs in sport*, „Chicago Daily Law Bulletin” 2011, vol. 157, no. 126.
7. Foks J., *Sport wyczynowy w prawie Unii Europejskiej*, „Sport Wyczynowy” 2003, nr 3–4, http://www.cos.pl/sw/34_03/13.pdf, [dostęp: 7.01.2016 r.].
8. Fundowicz S., *Prawo sportowe*, Warszawa 2013.
9. Havernik P., *On specific regulation on doping in sport*, „The Lawyer Quarterly”, <http://www.ilaw.cas.cz/tlq/index.php/tlq/article/view/61/51>, [dostęp: 9.03.2016 r.].
10. Kornobis-Romanowska D. (red.), *Sport w prawie europejskim, współczesne wyzwania dla teorii i praktyki*, Warszawa 2014.
11. Lindholm J., *The changing European Landscape of antidoping following the Lisbon Treaty*, „International Sports Law Review Pandektis” 2011, vol. 9.
12. Mavromati D., *The Athlete's Biological Passport (ABP) Program: Legal Issues arising out of the Application of the ABP In the light of the case law of the Court of Arbitration for Sport (CAS)*, CAS Bulletin/Bulletin TAS 2011.
13. Mazzucco M.F., *Lex Sportiva and the Regulation of Doping in International Sport*, Victoria 2010.
14. Mitten. J. M., Opie H., *„Sports Law”: Implications for the development of International Comperative And National Law and Global Dispute Resolution*, Marquette University Law School Legal Studies Research Paper Series, Research paper 2010, no. 10–31.
15. Piechota R., *Reguły antydopingowe w prawie międzynarodowym*, „Studia Iuridica Toruniensia” 2010, nr 6, <http://apcz.pl/czasopisma/index.php/SIT/article/view/SIT.2010.007/1630>, [dostęp: 20.02.2016 r.].
16. Pound R.W., *Sports Arbitration: How it Works and why it Works?*, „McGill Journal of Dispute Resolution” 2015, vol. 1, no. 2, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2620262, [dostęp: 20.02.2016 r.].
17. Rosen Daniel M., *Dope: A History of Performance Enhancement in Sports From Nineteenth Century to Today*, Westport 2008.

18. Siekmann R.C.R., *The Hybrid Character of WADA and the Human Rights of Athletes in Doping Cases (Proportionality Principle)*, http://www.doping.nl/media/kb/2041/20131023T040405-ISLJ_2011_1-2%20-%2089-96%20Robert%20C.R.%20Siekmann.pdf, [dostęp: 9.03.2016 r.].
19. Soek J., *The Legal Nature of Doping Law*, „The International Sports Law Journal” 2002/2, http://www.asser.nl/media/2056/cms_sports_1_1_islj2002-2.pdf, [dostęp: 15.02.2016 r.].
20. Van Vaerenbergh A., *Regulatory Features and Administrative Law Dimensions of the Olympic Movement's Anti-doping Regime*, Global Administrative Law Series, IILJ Working Paper nr 11, Nowy Jork 2005.

Źródła elektroniczne

1. Broszura Rady Europy (RE), *47 krajów i jedna organizacja... Rada Europy*, http://efhr.eu/hdd/br_lt/Premis145212_2013_PL.pdf, [dostęp: 2.03.2016 r.].
2. Klein A., *Paszport biologiczny – starcie z dopingiem nową bronią*, <http://bieganie.pl/?show=1&cat=24&id=4141>, [dostęp: 3.05.2016 r.].
3. Komisja do zwalczania doping w sporcie, *Broszura informacyjna*, <http://www.antydoping.pl/upload/publikacje/Broszura%20Antydoping.pdf>, [dostęp: 2.05.2016 r.].
4. Komisja do zwalczania doping w sporcie, Implementacja Światowego Kodeksu Antydopingowego do prawa polskiego i współpraca Komisji do Zwalczania Doping w Sporcie z polskimi związkami sportowymi, http://www.antydoping.pl/plik/2009/File/2009/01/prezentacja_nr_1.pdf, [dostęp: 1.10.2015 r.].
5. Komisja do zwalczania doping w sporcie, *System Adams*, <http://antydoping.pl/pl/programy/adams>, [dostęp: 30.04.2016 r.].
6. Komisja do zwalczania doping w sporcie, *Zarejestrowana grupa zawodników*, http://antydoping.pl/pl/informacje_dla_sportowcow/zarejestrowana_grupa_zawodnikow, [dostęp: 30.04.2016 r.].
7. Komunikat WADA z dnia 13 kwietnia 2016 r., <http://www.antydoping.pl/pl/aktualnosci/8548>, [dostęp: 1.05.2016 r.].
8. Komunikat WADA na temat meldonium z dnia 13 kwietnia 2016 r. <https://www.wada-ama.org/en/media/news/2016-04/wada-statement-on-meldonium-notice-issued-to-stakeholders>, [dostęp: 1.05.2016 r.].
9. Światowa Agencja Antydopingowa, *Lista zabroniona z 2015 r.*, http://www.antydoping.pl/upload/2015/Lista%20zabroniona%20WADA%202015_pl.pdf, [dostęp: 1.05.2016 r.].
10. Ministerstwo Sportu i Turystyki, *Unia Europejska a doping w sporcie*, <http://www.msport.gov.pl/wspolpraca-miedzynarodowa-w-zakresie-walki-z-dopingiem-w-sporcie/497-Unia-Europejska-a-doping-w-sporcie>, [dostęp: 03.03.2016 r.].
11. Parlament Europejski, *Noty faktograficzne o Unii Europejskiej: Sektorowe Strategie Polityczne*, http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/pl/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.13.7.html, [dostęp: 21.02.2016 r.].

12. Spitzer G. i inni, *Doping in Deutschland von 1950 bis heute aus historisch-soziologischer im Kontext etischer Legitimation*, www.akademie-sge.de/wp-content/uploads/2013/09/Zusammenfassender_Bericht_WWU_HU.pdf, [dostęp: 30.05.2015 r.].
13. Światowa Agencja Antydopingowa, *Athlete Biological Passport Operating Guidelines & Compilation of Required Elements*, wersja anglojęzyczna z 2014 r., https://wada-main-prod.s3.amazonaws.com/resources/files/wada_abp_operating_guidelines_2014_v5.0_en.pdf, [dostęp: 2.05.2016 r.].
14. Światowa Agencja Antydopingowa, *A brief history of anti-doping*, <https://www.wada-ama.org/en/who-we-are/a-brief-history-of-anti-doping>, [dostęp: 27.05.2015 r.].
15. Światowa Agencja Antydopingowa, *Kontrola antydopingowa – film edukacyjny* <https://www.youtube.com/watch?v=AR7KGqta9eo>, [dostęp: 2.05.2016 r.].
16. Światowa Agencja Antydopingowa, *Unesco Voluntary Fund – questions & answers*, <https://www.wada-ama.org/en/questions-answers/unesco-voluntary-fund>, [dostęp: 03.03.2016 r.].
17. Technische Universität München, *Definicja dopingu*, <http://www.doping-prevention.sp.tum.de/pl/doping-in-general/doping-definition.html>, [dostęp: 18.05.2015 r.].
18. Technische Universität München, *Historia dopingu*, <http://www.doping-prevention.sp.tum.de/pl/doping-in-general/history-of-doping.html>, [dostęp: 27.05.2015 r.].
19. UNESCO, *Sport and anti-doping*, <http://en.unesco.org/themes/sport-and-anti-doping>, [dostęp: 11.02.2016 r.].
20. UNESCO Handbook, *Fund for the elimination of doping in sport*. <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001885/188519e.pdf>, [dostęp: 03.03.2016 r.].

Dokumenty

1. Biała Księga na temat sportu z 11 lipca 2007 r., <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52007DC0391&from=EN>, [dostęp: 11.03.2016 r.].
2. Karta Olimpijska z dnia 2 sierpnia 2015 r., http://www.olympic.org/Documents/olympic_charter_en.pdf, [dostęp: 20.02.2016 r.].
3. Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów z dnia 18 stycznia 2011 r., <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52011DC0012&from=EN>, [dostęp: 11.03.2016 r.].
4. Konwencja Antydopingowa z dnia 16 listopada 1989 r. (Dz. U. z 2001 r. Nr 15, poz. 149).
5. Międzynarodowa Karta Wychowania Fizycznego i Sportu z 1978 r., <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002354/235409e.pdf>, [dostęp: 10.02.2016 r.].
6. Międzynarodowa konwencja o zwalczaniu dopingu w sporcie z dnia 19 października 2005 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 142, poz. 999).
7. Raport Komisji Europejskiej, *Strategiczne Kierunki dla implementacji nowo przyznanej kompetencji unijnej w zakresie sportu*, http://eose.org/wp-content/uploads/2014/03/Report-from-the-EU-consultation-on-the-New-competence_20101.pdf, [dostęp: 16.03.2016 r.].

8. Reguły Proceduralne Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu, <http://www.tas-cas.org/en/arbitration/code-procedural-rules.html>, [dostęp: 04.03.2016 r.].
9. Rozporządzenie 1/2003 z dnia 16 grudnia w sprawie wprowadzenia w życie reguł konkurencji ustanowionych w art. 81 i 82 Traktatu (Dz.U. L 1 z 4.1.2003, s. 1-25).
10. Statut Rady Europy z dnia 5 maja 1949 r., http://www.pawelfilipek.info/pliki/Statut_Rady_Europy.pdf, [dostęp: 10.02.2016 r.].
11. Światowa Agencja Antydopingowa, *2014 Anti-doping Testing Figures Report*, 2014 rok, https://wada-main-prod.s3.amazonaws.com/wada_2014_anti-doping-testing-figures_full-report_en.pdf, [dostęp: 12.07.2015 r.].
12. Światowa Agencja Antydopingowa, *2013 Anti-Doping Rule Violations (ADRVs) Report*, 2015 rok, <https://wada-main-prod.s3.amazonaws.com/wada-2013-adrv-report-en.pdf>, [dostęp: 12.07.2015 r.].
13. Światowa Agencja Antydopingowa, *Akt założycielski podpisany 10 listopada 1999 roku*, <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=433715&Site=COE>, [dostęp: 01.03.2016 r.].
14. Światowa Agencja Antydopingowa, *Athlete Biological Passport – Operating Guidelines and compilation of required elements* z 2014 r., <https://wada-main-prod.s3.amazonaws.com/resources/files/wada-abp-operating-guidelines-v5.0-en.pdf>, [dostęp: 3.05.2016 r.].
15. Światowa Agencja Antydopingowa, *Lista zabroniona z 2015 roku*, http://www.anti-doping.pl/upload/2015/Lista%20zabroniona%20WADA%202015_pl.pdf, [dostęp: 01.05.2016 r.].
16. Światowa Agencja Antydopingowa, *Międzynarodowy standard badań i śledztw z 1 stycznia 2015 roku*, wersja polska, www.anti-doping.pl/upload/2015/WADA-2015-ISTI-Final-PL.docx, [dostęp: 01.05.2016 r.].
17. Światowa Agencja Antydopingowa, *Międzynarodowy standard dla laboratoriów z 2015 roku*, wersja polska, www.anti-doping.pl/upload/2015/WADA-ISL-2015-Final-v8.0-PL.docx, [dostęp: 02.05.2016 r.].
18. Światowa Agencja Antydopingowa, *Światowy Kodeks Antydopingowy z 2009 roku*, wersja polska.
19. Światowa Agencja Antydopingowa, *Światowy Kodeks Antydopingowy z 2015 roku*, wersja polska.
20. Światowa Agencja Antydopingowa, *Światowy Kodeks Antydopingowy: Międzynarodowe standardy – Wyłączenia dla celów terapeutycznych z 2015 roku*, wersja polska.
21. The Anti-Doping Database, *Doping stats last ten years* <http://www.dopinglist.com/?action=news&news=article&id=316>, [dostęp: 15.05.2015 r.].
22. Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (t.j.: Dz. U. z 2014 r., poz.715).
23. Wersja skonsolidowana Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Dz. Urz. C 83 z 30.03.2010 r.
24. Wyrok Trybunału Arbitrażowego w Lozannie z 2009 r., CAS 2009/A/1912&1913.
25. Wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w sprawie C-519/04P *David Meca-Medina i Igor Majcen przeciwko Komisji Wspólnot Europejskich* z dnia 18 lipca 2006 r., ECLI:EU:C:2006:492.